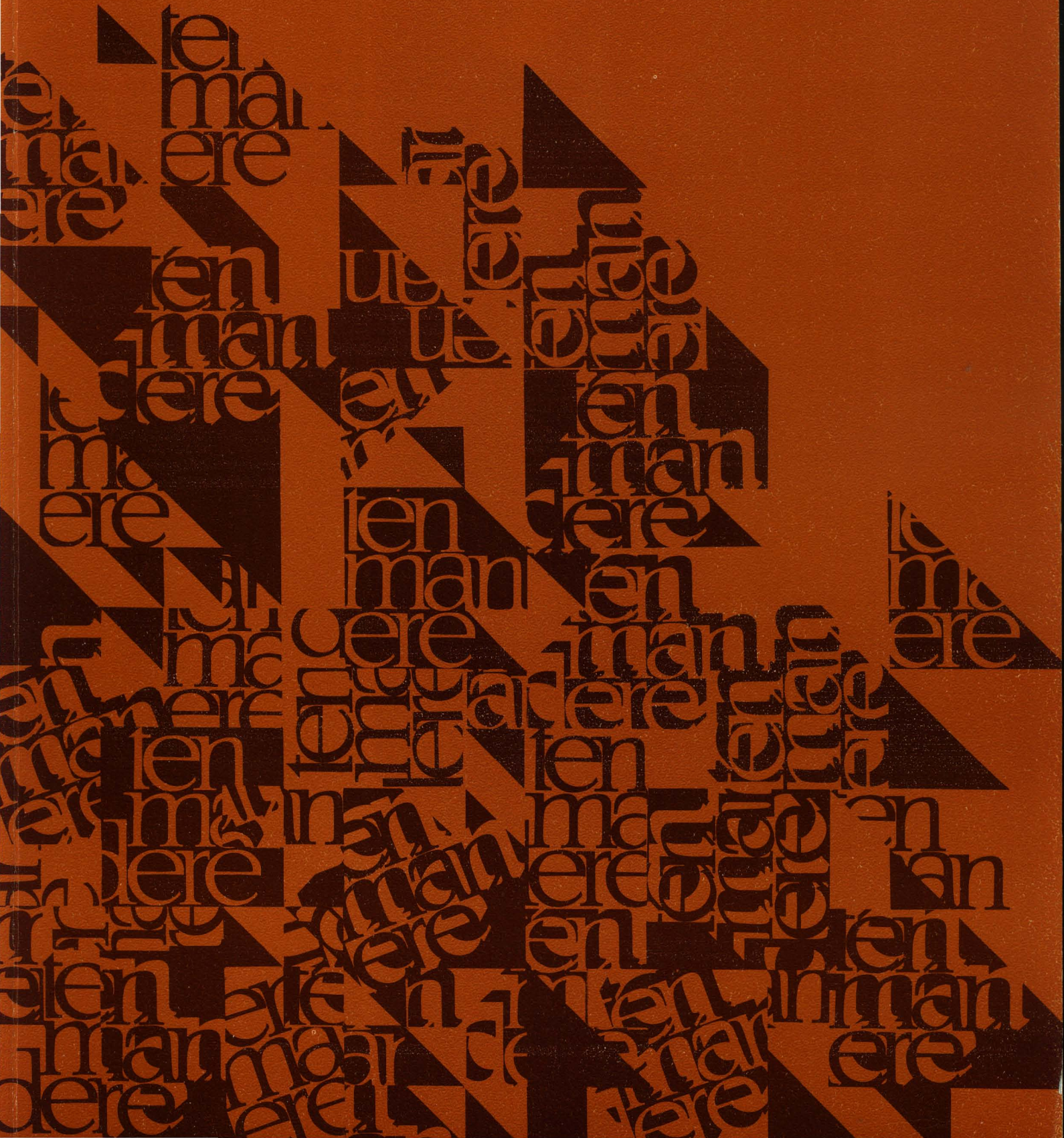

ten mandere

heemkundige periodiek voor izegem en omgeving

Bestuur

Voorzitter	Rafaël Verholle	Heyestraat 21	Tel. (051) 30 12 42
Ondervoorzitter	Roger Bekaert	Sint-Crispijnstraat 27	Tel. (051) 30 34 99
Secretaris	Robert Leroy	Boomforeeststraat 49	Tel. (051) 30 10 56
Penningmeester	Alberic Deprez	Ommegangstraat 69/1	Tel. (051) 30 28 48
Archivaris	André Demeurisse	Baronielaan 33	Tel. (051) 30 22 04
Redactie	Antoon Vandromme	Blauwhuisstraat 52	Tel. (051) 30 31 35
Bestuursleden	Luc Billiow	Ter Beemden 16	Tel. (051) 30 12 23
	Jean-Marie Lermyte	Kortrijksestraat 323	Tel. (051) 30 39 99
	André Mistiaen	Hondekensmolenstraat 24	Tel. (051) 30 36 69
	Freddy Seynaeve	Elegastlaan 14	Tel. (051) 30 58 31
	Hendrik Willaert	Krommekeerstraat 3 8080 Ruiselede	Tel. (051) 68 82 45

Hoe word ik lid?

Gewoon lid: 300 fr.
Steunend lid: 400 fr.
Erelid: 500 fr.

Ofwel door storting of
overschrijving op
rek. 712-0700260-03 van
Heemkundige Kring
„Ten Mandere
8700 Izegem.

Ofwel betaalt u aan
één van de leden van
het Bestuur.

Noot: In geval van storting of overschrijving vergeet niet de gewenste jaargang(en) te vermelden.

Archief

Is ondergebracht in het stadhuis,
Korenmarkt 9.

Is toegankelijk
voor iedereen.

Toegang wordt
verleend na aanvraag
op het secretariaat,
stadhuis,
1e verdieping,
bureau nr. 3,
bij de heer
André Demeurisse.

Bibliotheek

Is ondergebracht in het stadhuis,
Korenmarkt 9.

Is gratis toegankelijk
voor **alle leden**
van **Ten Mandere**.

De boeken kunnen
gratis in bruikleen
ontvangen worden.

De aanvraag dient
gericht tot de heer
André Demeurisse,
stadhuis,
1e verdieping,
bureau nr. 3.

Alle oude geschriften,
boeken, foto's, kaarten e.a. betreffende Izegem, Emelgem en Kachtem
worden steeds met dank aanvaard bij alle leden van het Bestuur of op het stadhuis, 1e verdieping, bureau nr. 3.

TEN MANDERE

HEEMKUNDIG TIJDSCHRIFT VOOR IZEGEM EN OMGEVING

In dit nummer:

5	<i>Izegemse sagen</i>	- Inleiding	Callens, Roger
6		- Lijst van de zegspersonen	"
9	<i>I. Geestenwereld:</i>	A. Watergeesten	"
9		B. Aardgeesten	"
13		C. Vuurgeesten	"
18		D. Luchtgeesten	"
54-56	Situatiekaarten v.d. sagen over de geestenwereld.		N
57	<i>II. Toverwereld:</i>	A. Heksen	"
73		B. Tvenaars	"
93	<i>III. Duivelsagen:</i>		
95-96	Situatiekaart v.d. sagen over de toverwereld		N
97	<i>IV. Historische sagen:</i>		
105	<i>V. Overgangsvormen sage-legende</i>		"
106	Situatiekaart v. historische e. a. sagen		N
107	Woorduitleg:		Vandromme, Antoon
116	Kaart van Izegem		Vroman, Romain
117	Aflossing van de wacht bij T.M.		Leroy, Robert
122	Stad Izegem kreeg 18 gediplomeerde gidsen		Blomme, Bart
126	De beste stuurliu... worden gemonsterd.		Lermyte, J.-M.
127	Redacteur gevierendeeld.		Lermyte, J.-M.
129	Meegedeeld.		Lermyte, J.-M.

Verantwoordelijke uitgever: J.M. Lermyte, Kortrijksestraat 323, 8700 Izegem

Niets uit deze tijdschrift mag worden verspreid, tijdelijk of anderszins openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze ook, zonder de voorafgaande schriftelijke toestemming van de Heemkring "TEN MANDERE" van Izegem.

BESTUUR VAN TEN MANDERE :

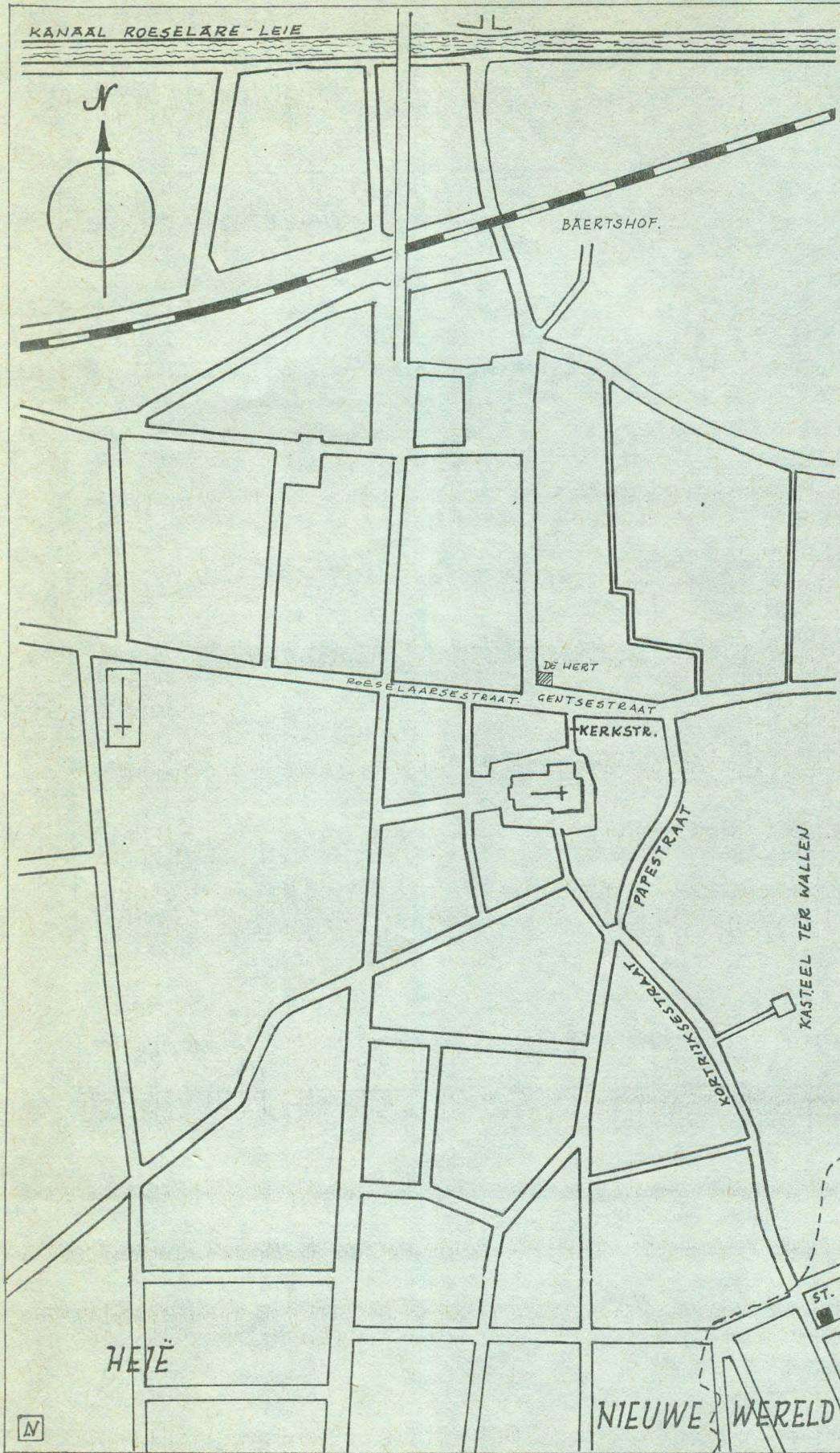
			TeL.
Erevoorzitter	VERHOLLE Rafaël	Heyestraat 21	051/30.12.42
Voorzitter	LERMYTE Jean-Marie	Kortrijksestraat 323	051/30.39.99
Ondervoorzitter	BEKAERT Roger	Sint-Crispijnstraat 27	051/30.34.99
Secretaris	LEROY Robert	Boomforeeststraat 49	051/30.10.56
Penningmeester	DEPREZ Alberic	Ommegangstraat 69/1	051/30.28.48
Redactie	VANDROMME Antoon	Blauwhuisstraat 52	051/30.31.35
Archivaris	DEMEURISSE André	Baronielaan 33	051/30.22.04
Bestuursleden	BILLIOUW Luc	Ter Beemden 16	051/30.12.23
	SEYNAEVE Freddy	Elegastlaan 14	051/30.58.31
	WILLAERT Hendrik	Krommekeerstraat 5 8080 Ruiselede	051/68.82.45

REDACTIERAAD :

Hoofdredacteur	BLOMME Bart	Europastraat 13 8770 Ingelmunster	051/30.03.67
Redactieleden	VANDEBERGHE Rafaël	Meensesteenweg 77	051/30.46.23
	LERMYTE Jean-Marie	Kortrijksestraat 323	051/30.39.99
	VANDROMME Antoon	Blauwhuisstraat 52	051/30.31.35

Enkele minder gebruikte woorden en woorden uit het plaatselijk dialect die hier in de aangehaalde sagen voorkomen, worden door een sterretje () gevolgd. Al deze woorden werden van een zekere uitleg voorzien en ACHTERAAN HET ARTIKEL in een ALFABETISCHE LIJST samengebracht.*

- CENTRUM IZEGEM

KANAAL ROESELARE-LEIE

BAERTSHOF.

DE HERT

ROESELARESTRAAT. GENTSESTRAAT

KERKSTR.

PAPESTRAAT

KORTRIJKSESTRAAT

KASTEEL TER WALLEU

ST. ROCHUSKAPELLETJE

HOEVE "DE RODE POORT"

HEVE

NIEUWE WERELD

INGEKOKERDE KESTELOOTBEEK

N

I Z E G E M S E S A G E N

ROGER CALLENS

1. INLEIDING

Toen ik in 1963 als onderwerp voor mijn licentieverhandeling (Germaanse Filologie) Het sagenonderzoek in het zuidelijk gedeelte van de Roede van Tielt en Izegem toegewezen kreeg, was er nog een overvloed aan uitstekende zegspersonen. Toch moest er al een onderscheid gemaakt worden tussen de verstedelijkte centra en de meer landelijk gebleven streken.

Het was bijgevolg makkelijker in het rurale Kachtem en Emelgem goede zegslieden aan te treffen dan in het centrum van Izegem. De voortschrijdende industrialisering heeft onmiskenbaar de gevoeligheid voor het magische afgezwakt, zonet teniet gedaan. Hoe minder ontwikkeld de zegspersoon was, hoe meer hij nog echt geloofde in zijn spookhistories en sagen. Meer ontwikkelde vertellers begonnen vaak met te stellen dat ze al die verhalen belachelijk en naïef vonden.

Ons toenmalig onderzoek heeft aan waarde slechts bijgewonnen.

Tegenwoordig zou het vrijwel onmogelijk zijn om nog voldoende sagenvertellers aan te treffen. De maatschappij is radicaal gewijzigd. Denken we maar even aan de enorme invloed van de media, vooral televisie. Vroeger, tijdens de lange winteravonden, kwamen de mensen vaak bijeen en werd er duchtig verteld en "gefantaseerd". Het was de enige manier om de tijd op een aangename manier door te brengen.

Straten waren niet verlicht, er waren nog grote onbebouwde ruimten, er heerste een intens buurtleven. Dit alles stimuleerde uiteraard de fantasie en het verteltalent. Volksverhalen en sagen gedijen vooral in een primitieve en gesloten gemeenschap.

Het belang van professor K.C. Peeters (Katholieke Universiteit Leuven) zaliger in verband met het sagenonderzoek in Vlaanderen (ook Frans-Vlaanderen)

kan nauwelijks overschat worden. In de jaren vijftig en zestig hebben heel wat studenten onder zijn leiding het Vlaamse land bewerkt. In 1963 was reeds meer dan de helft van Vlaanderen "geëxploreerd". Nu is het stelselmatig opsporen en optekenen van sagen reeds enkele jaren voltooid. Het werk van prof. Peeters werd verdergezet door prof. Stefaan Top.

De verzamelde sagen werden gerubriceerd volgens een schema van een Duitse sagenonderzoeker. Dit was niet altijd zo eenvoudig, omdat in bepaalde sagen zowel heksen, duivels, watergeesten, historische feiten enz... kunnen voorkomen. Binnen elke rubriek werden achtereenvolgens de sagen i.v.m. Izegem, Emelgem en Kachtem opgenomen en tenslotte die i.v.m. andere gemeenten maar door zegslieden uit deze drie gemeenten verteld.

Ook de sagen die handelen over Kachtem en Emelgem werden door mij opgetekend. Achteraf heb ik ze op aanvraag van prof. Peeters aan H. Van Wassenhove afgestaan. Daarom staan ze vermeld in haar licentieverhandeling, *Sagenonderzoek in Roeselare-Ambacht en enkele aanpalende gemeenten*, K.U.L. 1967.

2. LIJST VAN ZEGSPERSONEN

BONTE, Albert	(1919, Izegem)
BRIDELANCE, Robert	(1888, Kachtem)
BUYSE, Gerard	(1902, Emelgem)
CALLENS, Marie	(1894, Rumbekke)
COOLS, Victor	(1872, Kachtem)
CORNEILLE, François	(1907, Kachtem)
COUVREUR, Léonie	(1905, Izegem)
DAVID, Achiël	(1899, Kachtem)
DECANTERE, Julien	(1909, Kachtem)
DECEUNINCK, Sylvie	(1868, Izegem)
DEFORSCHÉ, Arthur	(1889, Emelgem)
DEFOUR, Noël	(1924, Kachtem)
DE JAN, Alfons	(1884, Izegem)
DE KEYZER, Gérard	(1907, Emelgem)
DERYCKE, Romanie	
DESMET, Jozef	(1891, Izegem)
DEVOS, Remi	(1909, Izegem)

DRUPPELS, Farilde	(1894, Izegem)
DUMORTIER, François	(1905, Izegem)
DUMORTIER, Jules	(1929, Izegem)
GUILLEMYN, Remi	(1899, Izegem)
HINNAERT, Frans	(1886, Emelgem)
JONCKHEERE, Remi	(1894, Izegem)
LAGA, Jozef	(1894, Izegem)
LANDUYDT, Emma	(1893, Izegem)
LANNOY, Georges	(1919, Izegem)
LEZY, Augusta	
LEZY, Henri	(1883, Izegem)
LEZY, Leonie	(1879, Izegem)
LEZY, Remi	(1899, Izegem)
MAES, Leon	(1890, Izegem)
MANCHELEM, Alidor	(1886, Izegem)
MARGAT, Gustaaf	(1890, Izegem)
MISSIAEN, Antoon	(1893, Izegem)
OOSTERLINCK, Emiel	(1889, Emelgem)
PAUWELS, Severain	(1886, Izegem)
PROVOOST, Constant	(1885, Izegem)
RAES, Aloïs	(1870, Ingelmunster)
RYCKERS, Romenie	(1896, Izegem)
SAELENS, André	(1897, Kachtem)
SAMYN, Remi	(1881, Izegem)
SEYS, Margriet	(1909, Izegem)
SPILEBEEN, Hector	(1884, Izegem)
STRAGIER, Valentijn	(1912, Emelgem)
VANCANNEYDT, Achiël	(1882, Kachtem)
VANDEMBULCKE, Pieter	(1886, Emelgem)
VAN DE WALLE, Emiel	(1907, Emelgem)
VANHAVERBEKE, Emma	(1887, Izegem)
VANKEIRSBILCK, Achiël	(1888, Ingelmunster)
VANWALLEGHEM, August	(1905, Izegem)
VANWYNSBERGHE, Maria	(1899, Izegem)
VANZIELEGEM, Rachel	(1904, Roeselare)

VERBEKE, *Julia*

(1890, Kachtem)

VERMEERSCH, *Alois*

(1887, Emelgem)

WILLEMS, *Victor*

(1894, Izegem)

I. GEESTENWERELD

A. WATERGEESTEN

Sagen i.v.m. watergeesten zijn vrij talrijk, maar ze zijn meestal heel kort (memoraten)* en handelen vrijwel uitsluitend over Kalle met den haak of hengel (weegschaal met haak). Deze verhalen dienden vooral om de kinderen schrik voor het water in te boezemen. Kalle betekent in het Westvlaams een spook of ingebeelde vrouw en is afgeleid van Kathelijne (vleivorm). Wellicht houdt de naam ook verband met de Kortrijkse reuzin Kalle (Manten en Kalle). Kalle schijnt een bekende heksenmeesteres in onze streken geweest te zijn.

Andere watergeesten, zoals waterduivels (nekkers)* komen hier niet voor.

1. Kalle met den haak op boerderij in Izegem.

Als we jongens waren, moesten we dikwijls naar een boerhof achter melk. We mochten van moeder niet te dicht bij 't water gaan. Ze zei : Let op, Colle met den haak gaat je in 't water trekken." We legden ons op onze buik om te kijken in 't water.

De Jan Alfons

2. Kalle met den haak in Izegemse waterputten.

Als we klein waren, waren er nog overal steenputten waaruit dat ze 't water met emmers ophaalden. En de grote mensen zegden toen tegen de jongens dat ze er niet mochten in kijken of dat Kalle met den haak hun er ging intrekken.

Henri Lezy

B. AARDGEESTEN

Aardgeesten zijn wezens die de mens zowel goed- als kwaadgezind kunnen zijn. In bepaalde gevallen steken zij de persoon waarmee zij in contact komen een helpende hand toe, in andere gevallen zijn ze eerder uit op pesterijen allerhande. Meestal zijn het dwergachtige wezens, wiemkes of rode mutskes genaamd.

Wat zijn wiemkes nu feitelijk ? J. Claerhout schrijft daarover in Biekorf jg. 3, 1892, blz. 70-71 het volgende :

"Wemelen is de dietsche weersplete van 't hoogd. wimmeln, herhalend werkwoord van wimmen; valt er nu bij ons een medeklinker weg, dan hebben we door verlenging van den voorgaanden klinker, wemen, herhalender wijze wemelen, en van den anderen kant wiemen, lijk wij vliem nevens vlim (Scheurmans), wiegelen nevens wiggelen kennen. 't Woord wiemke is dus een tak van 't geslacht van wiemen, wemen, wemelen en 't is wonder wel gekozen om die wemelende, krielen- de, mierelende wezentjes te bedieden, die door de wangeloovigheid in 't le- ven geroepen wierden. Of zou wiemke de vlaamsche gedaante zijn misschien van het hoogduitsch woord Heimchen, dat zijne ingaande h- verwisselde tegen eene ingaande w-, en dat op zijn friesch hiemke, wiemke luidt in stee van heemke, weemke? Heimchen in 't duitsch en wiemken in 't vlaamsch bedienden een en 't zelfste : iets dat tot het heim, het heem, het huis behoort."

3. Beceu plaagt bedevaarders en wordt door de pastoor verwenst tot aan de Rode Zee (Izegem).

Beceu was een geest die in de hoven hoekerde. Hij zat altijd op de dil- ten. De boeren wisten dat. Als ze riepen : "Beceu, smijt een bundel af", hij smeed er altijd twee af. Hij had de gewoonte van altijd het dubbele af te smijten van hetgeen je vroeg. Zei je alleen "Beceu, smijt af" dan smeed hij heel de tas*af. Als de mensen op bedevaart gingen, dan zweef- de hij rond de mensen of liet zich dragen.

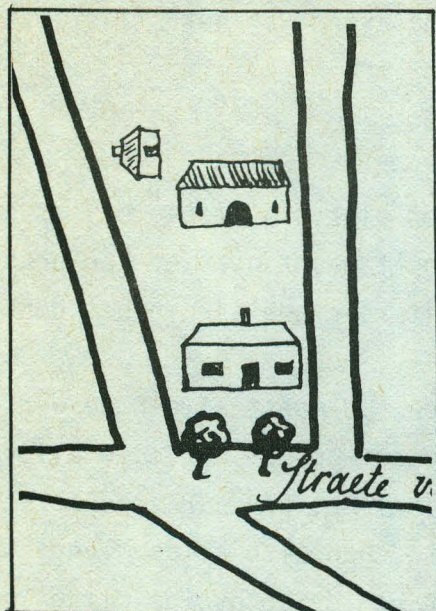
Ze gingen ne keer naar de paster en hebben hem verwenst tot aan de Rode Zee, en hij mocht weer keren, maar hij mocht alleen rusten op de top van een groene droge bieze. Er zijn geen zulke.

Druppels Farilde

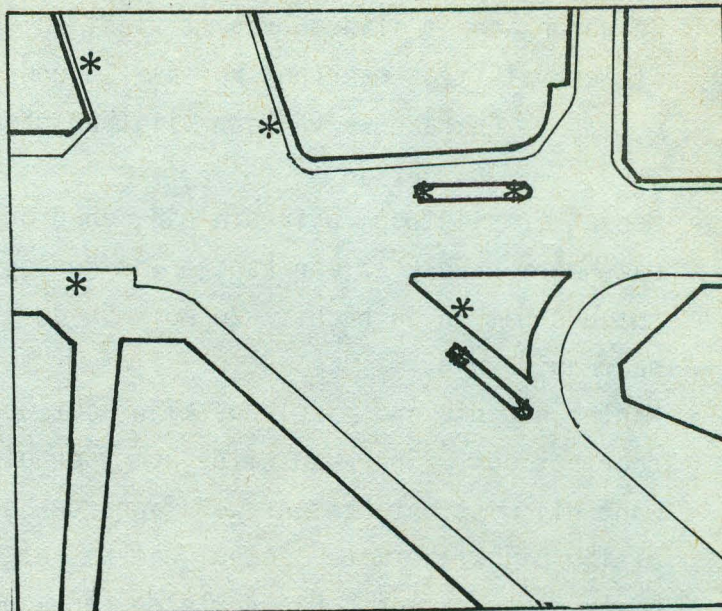
4. Kabouters leren Manten dansen rond de spoekeik aan de Vijfwegen.*

't Is lang lang geleden, van in de tijd van de spoken, en van de kabouter- mannekes die 's nachts rondedansen hielden, en van de toveressen die 's nachts feest vierden ... 't Volk vertelt dat er in die tijd te Izegem een zekere Manten woonde, ergens rond de Vijfwege: 't Was een felle jonge kerel van rond de dertig, sterkgebouwd en van niets benauwd, een echte dooral.

Hij was boereknecht bij boer Jan langs de Mandel.

- De VIJFWEGEN in 1714-1715 op de kaart van Pieter Stueperaert

- Een zicht op de VIJFWEGEN in het jaar 1985.

- Een zicht op de VIJFWEGEN kort na W.O. II.

Ze waren aan 't slijten* van 't vlas, en op de avond van het slijtfeest; 't werkvolk trok naar het hof al zingend van :

En gaan we vandaag slijtpap eten ?

Ja, ja, ja !

Men at er slijtpap, buik-sta-bij, en dronk er bier bij stopen* bij zover dat het mansvolk er een kantje van kreeg, en 't was zingen en springen tot een gat in de nacht. Zo moesten de slijters eindelijk in het donker naar huis gaan.

Manten had niemand die langs zijn kant woonde, en moest alleen de weg op door het bos. Boer Jan wilde hem voor die nacht op het hof doen blijven, want hij wist dat Mantens weg langs de Boseik liep, en daar spookte het altijd bij klare mane : neen, het was niet te doen also alleen langs die boswegel 's nachts. Hij vertelde aan Manten van de betoverde wilgen en hoe het "verkeerde" 's nachts op de Zwarthoek, en verder nog van het galgenjong, van de kabouters met hun groene vesten die onder de Spookeik dansten en sprongen in den maneschijn, en hoe dat hij best zou doen met op het hof te blijven om te slapen.

Maar niet te doen : klappen hielp niet, en Manten, die gevaar noch vrees kende, wilde en ging weg.

En gaan was gaan dat hij deed, stap en half in de klare mane; in de halve roes van de potten bier ging hij zo licht en zwaaide met zijn mispelaren* stok; hij was wel gerust in al de spoken en nekkers van heel de wereld. Aan de draai van de boswegel trof hem een gedruis, lijk een ruissing. Doch Manten stapte maar altijd voort en kwam op Vijfwege, een grote onbeboomde plaats, een breed grasplein waarop er maar één schaduwplek lag : deze van een overgrote boom, de Spookeik. Hij hoorde twaalf slaan in de verte, op de toren; nachtuilen vlogen al blazen en kermen rond die grote boom. Manten was toch op zijn gemak niet meer. Hij kreeg de bibber en 't zweet brak hem uit. Opeens bleef hij stilstaan, gelijk aan de grond genageld. Wat zag hij daar ?

Honderden kaboutertertjes dansten in de maneschijn, in lange rijen en sprongen en draaiden rond de Spookeik.

En opeens verscheen daar een oude dwerg, hij kwam op Manten af : "Manten, klonk het van onder zijn splotneus, ge moet daar al zo niet staan gapen ! 't Is hier van mee te dansen !"

En Manten werd lijk door een onzichtbare hand opgepakt en begon mee te draaien en te dansen met die kabouters rond de Spookeik.

Dat duurde een helen lange tijd, en Manten voelde zich zo licht als een pluimke, en draaide met de dwergen mee totdat de maan ondergedoken was.

En 't werd dag, en hij lag daar moedermens alleen onder de Spookeik.

Manten stond op zover dat hij kon en sukkelde naar huis met den koorts

op het lijf. Hij klapte uit en in lijk een doolaard en kroop in zijn

bed. Geen middel kon hem helpen, hij voelde dat het met hem ging uit en

amen zijn... En zie ! 't wierd volle maan en wie komt er daar af naar

Mantens huizeke ? Een klein manneke met een lange witten baard, en 't

vraagt om bij de zieke te zijn. En 't komt bij Manten die daar in 't

doodsweet op zijn beddebak ligt. En 't manneke haalt een fles van onder

zijn groene tabbaard en geeft er Manten van in ...

En zo kwam het manneke twee weken lang, alle dagen, met zijn fles en deed

Manten daarvan drinken, en na twee weken was Manten genezen. En Manten

werd de wijste man van heel de streek. Bij dag en als de mane scheen,

trok hij het land in en zocht er alle soorten van kruiden. Hij kende de

middels tegen alle zieken. En de mensen geloofden dat hij met de geesten

omging, die hem wijsmaakten wat de mensen niet wisten.

En men noemde hem "Manten de Wonderdokter".

A.Verwaetermeulen, Biekorf 1946.
jg.47, blz.178

5. Hulpvaardige geest steekt in Kachtem handje toe bij het dorsen.

Ik heb nog horen vertellen van gasten die gingen dorsen, dat binst dat

ze sliepen, de schoven vanzelf naar beneden vloegen, juist genoeg voor

een aanleg, geen bundel meer of min. Als ze gedaan hadden met dorsen

riepen ze : "Wim, smijt maar af !" en hij smeed af, weer juist genoeg

voor een aanleg. Ik heb dat horen vertellen van verstandige mensen.

't Is waar gebeurd. Deze geest deed anders niemand geen kwaad.

Achiel Vancanneydt

C. VUURGEESTEN

DWAALLICHTEN OF DOODKAARSEN

Dergelijke verhalen komen veelvuldig voor in het Izegemse. Meestal echter zijn ze zeer vaag en de zegspersoon heeft er enkel horen over vertellen of er een gezien of weet te zeggen dat het kwaajongens waren die alleen maar een "farce" uithalen.

Kleurrijke sagen zijn helaas zeer sporadisch geworden. In "Biekorf" vonden we het volgende over het dwaallicht in West-Vlaanderen.

"Men spreekt van doodkeerstjes, doo' keerskes (bijna algemeen); stalkeers (in diminutieven) tussen Leie en Schelde, en ook van Brugge naar Zeeuws-Vlaanderen toe. Soms luchtje (lichtje). De benamingen dwaallicht, nachlicht, spooklicht, die sporadisch voorkomen, zijn niet inheems.

Wat is het dwaallicht? In veel gevallen (Midden-W.Vl.) : zielen van afgestorvenen (die geen rust kunnen vinden). Soms : zielen van misdadigers, zelfmoordenaars, mensen die slecht geleefd hebben en in 't algemeen van hen die iets moeten boeten. Ook nog hier en daar : zielen van ongedoopte (doodgeboren) kinderen en van ongedoopte volwassen overledenen; een paar maal slechts : zielen uit het vagevuur. Weinig verspreid is de opvatting : spoken, heksen, alsook de interpretatie : vliegjes, glimworpjes, rottend hout, moerasgras.

Wat kondigt het dwaallicht aan?

In betrekkelijk weinig plaatsen kent men het dwaallicht als voorteken. Hier is het een teken van onheil : ongeluk, brand (Roeselare, Torhout), elders (Adinkerke) voorspelt het goed weer, geluk, goede oogst. Een paar plaatsen (Tielt, Wielsbeke) vermelden het als voortekenen van huizenbouw, aanleg van een weg. Sporadisch meent men dat het een aanwijzing is van een verborgen schat.

Hoe zal men zich gedragen tegenover een dwaallicht? De opvattingen lopen zeer uiteen. Ten zuiden van Brugge moet men er recht op afgaan. Naar de Leie toe vlucht het wanneer men er op afloopt. Tussen Roeselare en Ingelmunster durft het een klopp geven op de deur (en een brandspoor achterlaten). In het betrokken gebied zijn verhalen over lichtjes die, van zodra men er naar wenkt, afkomen en een hand in de deur branden, legio.

Soms duiden zij ook de plaats aan waar een schat of som geld verborgen is.

6. Thuiswachtende kinderen wenken doodkaars die prompt een hand in de deur brandt (Izegem).

Er waren een keer twee jongens die moesten thuis wachten 's avonds. Als 't al tien uur was waren de ouders nog niet thuis. Ze gingen aan de deur kijken en zagen een doodskaars rondwandelen. De oudste knecht zei : "Ik ga wenken en dan onder de tafel kruipen." Maar van als hij 't gedaan had, hoorden ze een buis op de deur en 's anderendaags zagen ze een hand op de deur gebrand staan.

Vanwalleghem August

7. In de Kortrijksestraat vertoeven doodkaarsen in populieren.

In de Kortrijkstraat waren er vroeger langs weerskanten achtkanters* 't Zaten daar dikwijls doodkaarsen in, die nu en dan weg en weer wikkelden. Dat is nog echt geweest. Dat waren zielen die weerkeerden van de duivel.

Raes Aloïs

8. Doodskaars duidt een verborgen schat aan (Izegem).

Ik heb nog gehoord dat er op een hof hier een beetje verder geld gedolven was onder een wilg. Elke nacht zat er daar een lichtje te branden. Een keer heeft men dat geld gedolven en dat lichtje bleef toen weg.

Willems Victor

9. Doodskaars vliegt boven de schuur van Philemon Demeester te Emelgem.

Gerard Bakkers heeft dat verteld. Hij kwam hier 's avonds een keer buiten dat hij wegging en hij zag een doodskaars schuin over de schuur wegvliegen boven het hof van Philemon Demeester. "En er moet nu niemand meer zeggen dat het niet bestaat, 'k heb het nu zelf gezien" zei hij achteraf.

Alois Vermeersch

10. Doodskaars spelen aan de kerk te Emelgem wordt met de dood bekocht.

Daar was een gast die de mensen altijd hoorde klappen van een doodskaars en hij ging zelf een keer gaan spoken. En hij kroop in een lange boom met een lichtje. En 's avonds kwam er volk van de kerk en hij hoorde almeteens een vrouw zeggen : "Kijk 't zitten er daar nu twee".

En hij keek op naar boven en hij zag daar nog een doodskaarsje zitten. En hij roefelde uit die boom van benauwdheid, en hij liep weg. En hij heeft niet lang meer geleefd.

Alois Vermeersch

11. Iemand die naar een doodskaars in de Haaipanderstraat roept, sterft.

Van mijn ouders heb ik nog 't volgende gehoord. Er waren hier twee gasten die gehoord hadden van een doodskaars en ze zeiden tegen elkaar : "We moeten een keer weten wat dat is van die doodskaars". En ze gingen naar de plaats waar dat ze altijd zat en ze gingen er naartoe en als ze dichterbij waren riepen ze : "Ben je van de duivel, ga weg;

Ben je van God gezonden, zeg het"

En van zodra ze dat gezegd hadden snakten ze zich om en zetten 't op een lopen. En ze liepen binnen in een huis en er was een grote bons op de deur; en er stond een hand in. Dat was in een van die kleine huizekens in de Haaipanderstraat. En een van die twee heeft niet lang meer geleefd.

Alois Vermeersch

12. Thuiswever wenkt doodskaars te Emelgem.

Bij Georges Forschens woonden er overtijd* twee wevers. Op een zaterdagavond moesten ze een keer weven tot twee uur. Er ging één buiten en hij zag een doodskaars. Hij ging rap weer binnen en zei dat tegen de andere. Hij zei dat hij daar een keer naar ging wenken. De andere zei dat hij niet mocht, maar hij zei het toch en hij zag de kaars zo rap naderen dat hij naar binnen sprong en de deur toesmeet. Hij was nog niet heel binnen of 't gaf een bons lijk een kanonschot.

's Morgens stond er een hand in de deur gebrand en 't kon er niet meer uit. Dat hand is nog lang te zien geweest.

Emiel Oosterlinck

13. Enkel de hoevebewoners kunnen de vuurbol zien (Kachtem)

Vroeger woonden mijn nonkel en mijn tante hier. 't Waren twee jonggezellen. Nonkel was liefhebber van kaarten. Een keer kwam hij van 't kaartspel met zijn maten. Almeteen zie hij : "Kijk, boven 't hof en in de haag, welk een grote vuurbol !".

Maar er was geen van hen die wat zag. Als het hier toverde waren 't alleen de bewoners van 't hof die wat zagen.

Robert Bridelance

14. Doodskaars vliegt naar klompenmaker toe bij de Gapaard*

Mijn wijf, voor dat ik er mee trouwde, was meid bij een boer. Op een keer als ze de hoenders ging gaan losmaken om in de karn te lopen zag ze een doodskaars naar zich komen. Ze liep rap naar huis en ze durfde niet meer buiten komen.

Victor Cools

15. Twintigjarige kistenmaker wordt grijs na het zien van een doodskaars (Izegem).

In mijn grootvaders huis waren het kistenmakers. Ze moesten een keer 's avonds met een kist thuis gaan. Ze zagen almeteens een doodskaars rondvliegen. Ze liepen, en ze kwam achter, en als ze stopten, stopte ze ook. Almeteens viel ze voor hun voeten. Als hij 's morgens opstond was hij witgrijs, op twintig jaar.

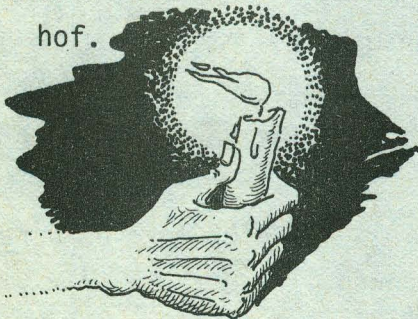
Landuyt Emma

16. Doodskaars vergezelt Ardooise vrouw naar Roeselare.

Er waren daar mensen in Ardooise, die altijd vroeg weg moesten naar de markt te Roeselare. Een vrouw uit het gebuurte wilde meegaan en was al vroeg op. Ze zag een licht passeren en ze riep : "Wacht, 'k ga mee". Ze peinsde dat het die mensen waren. Die kaars bleef staan. Ze liep in huis achter een mantel en kwam dan weer buiten.

Ze begon er tegen te spreken zonder te weten dat 't een doodskaars was. Maar dat lichtje sprak niet weer. Ze zag een hand waarin dat er een lichtje brandde. Ze werd bang en stond in beraad of ze ging weglopen of niet.

Ze hoorde het op de kerk één uur slaan. Ze vluchtte weg naar een boerhof een beetje verder. Ze bleef daar tot 's morgens, want ze durfde naar huis niet meer komen. Die kaars kwam mee tot aan de deur van 't hof.

Oosterlinck Emiel

17. Kachtemnaar maakt ommetje uit schrik voor een doodskaars.

Naast Rigolens woonde Naaldeke. Hij zat in de bak voor beurzen te snijden. Zijn vrouw moest een kindje kopen, en ze lieten hem weer uit. Ik moest achter de dokter naar Ardoonie. In 't terugkeren maakte ik mij zo benauwd van een doodskaars dat ik langs Krupendeerde* naar huis kwam.

Victor Cools

18. Doodskaars gezien op kerkhof van Ardoonie.

Mijn vaders broer, een meedoener, lachte met de lichten die 's avonds te zien waren. Een keer zag hij zulk een licht in Ardoonie aan 't kerkhof. Hij peinsde er naar de schoppen, maar 't vloog weg. Hij liep toen rap weg en hij was nat van 't zweet als hij aan de Bergmolen* kwam.

Achiel Vancanneydt

19. Niemand durft voorbij het Oekense Kattedbos* te komen uit schrik voor een doodskaars.

In Oekene, ergens aan het Kattedbos, was er elke nacht een doodskaars te zien. Er durfde dan niemand meer passeren.

Noël Defour

VUURBOL

20. Vuurbol vliegt rond kruis op de Winkelhoek* te Izegem.

Mijn moeder woonde in Izegem op de Winkelhoek en er stond daar een groot kruis. En mijn moeder heeft vele keren verteld dat er daar 's avonds dikwijls een vuurbol vloog, v.d. ene kant van de dijk naar de andere kant. En de mensen waren daar benauwd van en ze gingen er niet rap passeren.

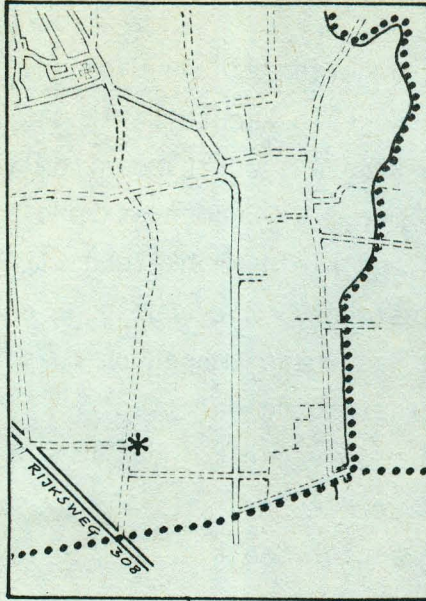
Margat Gustaaf

21. Vuurbol op hofstede te Kachtem.

Vroeger woonden mijn nonkel en mijn tante hier. 't Waren twee jonggezellen. Nonkel was liefhebber van kaarten. Een keer kwam hij van 't kaartspel met zijn maten. Almeteen zei hij : "Kijk boven 't hof en in de haag, welk een grote vuurbol !".

Maar er was geen van hen die wat zag. Als het hier toverde waren 't alleen de bewoners van 't hof die wat zagen.

Robert Bridelance

*Situatieplan van het
Kruis in de Katteboom-
straat.*

*Het kruis in de Winkelhoekstraat
en waarvan sprake in nr. 20*

SPOOKVUUR

22. Klompemaker ziet spookvuur in de omgeving van De Gapaard.

Over zestig jaar woonde ik op het Hoge* in Kachtem. Ik was kloefkapper. 't Was ten tijde van de gekleurde kloefen, en ik moest om verf naar De Gapaard. De bakker ging met mij mee. We kwamen af rond middernacht en waar dat Brik Pyper woonde, in een klein kronkelend straatje zagen we juist lijk iemand zijn pijp aansteken. Dat vuur ging omhoog en viel toen naar beneden. Het ging toen weer naar omhoog en kwam naar mij gevlogen en viel toen een beetje verder in de patatten. Overtijd stond er daar een ast en mijn vader zei dat hij dat dikwijls gezien had als hij daar in de ast werkte.

Victor Cools

D. LUCHTGEESTEN

DUITSE SCHAPER

De Duitse Schaper als luchtgeest is alom bekend. Slechts in een paar sagen echter wordt er in geuren en kleuren over dit zonderling personage verteld en wordt hij op een boerderij gesitueerd. Dit is het geval voor de sagen die handelen over de toverij op de hoeve van boer Maes. Elders is de sage kleurloos geworden en weet men nog enkel dat hij 's zaterdags om vers linnen naar Duitsland vloog.*

23. Duitse schaper en een vriend vliegen op een geit in Izegem.

Mijn vader heeft nog verteld dat er op een hof een Duitse Schaper was in Izegem. En ze mogen zeer ver wonen, ze zijn in een korte tijd thuis. En er was een vent die vroeg om met hem mee te gaan. En de schaper zei van ja, maar dat hij niet mocht omkijken. En zij reden op een geit, en die vent keek om en hij viel ervan.

Raes Aloïs

24. Koewachter en Duitse Schaper vliegen op een geit naar Duitsland.

Er was een keer een koeier die vroeg aan een Duitse Schaper om mee te gaan achter een vers hemd naar Duitsland. Hij mocht mee maar hij mocht niet spreken. Tegen de avond gingen ze achter de schuur. De schaper stampte twee keren op de grond en er kwamen twee witte geiten af.

Ze kropen elk op ene en ze waren weg. De koeier kon het niet meer verdragen en vroeg : "Is het nog ver ?" en hij viel direct in 't water.

Missiaen Antoon

25. De bekende historie van de Duitse Schaper op de Rode Poort.

a) Boerke Maes had een knecht van een jaar of twintig. Als hij er een tijde was, gaf hij hem de sleutel van de poort, omdat hij hem vertrouwde. De knecht kwam een keer laat in en kreeg de poort niet open. Na veel moeite ging het toch en als hij de poort open deed, passeerde er iets langs hem, maar hij kon niet zien wat.

b) De meid was alle nachten uit bed geborsteld, ze kon niet meer slapen. Ze gingen naar de paters van Tielt en de kwamen belezen. De pater zei : "'k Zou graag de sleutel van die aardappelkelder hebben, want de boer was er in geweest en 't zat vol kikkers. De pater zei nog : "De eerste die passeert, moet je aanhouden." De eerste die voorbij kwam was de onderpastoor van Ingelmunster. Ze durfden hem niet aanhouden, maar ze moesten van de pater 's anderendaags.

De pater kreeg die sleutel en smet hem in 't water en almeteens gaf het een luide schreeuw. Het was de schuld van hun eerste knecht, een Duitse Schaper, die kwaad was omdat de meid met hem niet wilde vrijen.

c) Er was daar een meid te Boerke Maesens die graag boeken las. Iedere keer na twaalf uur, zei er een stem : "Ga slapen". "'t Is nog maar twaalf", zei de meid. "Ga slapen" zei die stem weer, en het licht ging van zelfs uit.

d) Op een nacht begonnen de koeien te loeien. Ze gingen kijken wat er was, tot drie keer toe, maar de koeien lagen mooi te slapen, iedere keer.

e) Mielke Maes, een andere, leerde schoenen maken te Emelgem. Hij kwam een keer naar huis, over de hoge brug en hij zag het branden op boerke Maesen's hof. Hij ging 's anderdaags kijken en er was niets gebeurd.

f) Ze hadden een jonge knecht en hij moest vragen aan de meid of ze wilde vrijen met de knecht, een Duitse Schaper. Elke zaterdagavond ging hij voort naar Duitsland. De jonge knecht wilde meegaan en hij moest de volgende zaterdag om twaalf uur aan de poort staan. De jonge knecht was te laat en de Duitse Schaper was al weg. De knecht begon nu in zijn boeken te lezen en 't hof kwam vol rare beesten. Als de Schaper terug was bekende de knecht dat hij het was.

Ze moesten drie zakken graan uitgieten in drie kuipen melk. De beesten hadden nu hun werk en als het laatste graantje op was, gaf het een knal en de beesten waren weg.

Acht dagen later is die jongen meegegaan naar Duitsland op een geitebok. Hij mocht niet spreken. Ze kwamen aan een grote rivier, waarschijnlijk de Rijn : "Hupla" zei de knecht "welk een grote rivier!" en hij viel ervan. Als de Duitse Schaper weer keerde, laadde hij hem op. De knecht zei weer "Hupla, welk een grote sprong". De Schaper zei : "Je mag nu alles zeggen wat je wil, 't kan geen kwaad meer." Ze arriveerden de zondagmorgen vroeg.

Vanwalleghem August

26. Het spookt op boer Maesens hof (variante van nr. 25)

't Is lang gelegen ... 't Was tijdens het groot schoolverlof in het jaar 1888, dat we aan de hand van grootvader mochten mede gaan naar Boerke Maesens om een kilo boter.

't Was een warme dag en twee jonge mannen waren aan 't vissen in de wal. Het water stond niet hoog en de vissers waadden in het water en schepten de vissen met een mand. Een paar oude mannekens stonden dat spel te bezien en grootvader stelde er ook belang in. De vissers liepen heel de Wal af en toen ze aan de zuidkant van de muur gekomen waren, riep er een van die oude mannekens : "Schep daar een keer diep in de modder, ge zult voorzeker nog wel de sleutel van het klein poortje vinden". De vissers mochten echter zo diep scheppen als ze wilden, er was geen sleutel te vinden.

En toen begonnen die mannekens te vertellen van heksen en spoken, uit de tijd dat het hof "De Roode Poort" betoverd was. We hebben toen niet veel gesnapt van die toverhistorie, maar toen we ouder geworden waren, hebben we daar meer over vernomen.

Nonkel Constant en tante Thérésia woonden op een klein hoveke. Ze waren oud en kinderloos en waren gelukkig, telkens we hen een avond gezelschap hielden. Dan zagen we in de achterkeuken rond het open haardvuur in de schemer van een olielampje hoe ver we reeds gevorderd waren in het vak en welke plannen we hadden voor de toekomst.

Op zekere avond, terwijl we aan 't vertellen waren, werden we onderbroken door twee gewone bezoekers. De een was Sarel. De man werkte in de steenoven en 's winters in de ast. Mietje, zijn vrouw, was speldenbewerkster, maar ze liet haar werk staan telkens ze ter hulp gevraagd werd waar een kindje ter wereld moest komen. De mannen vulden hun pijp met een truis* en aanstaken ze aan een schop gloeiende as uit de haard. Tante legde de ene blok hout na de andere in de haard en de vlammen van het haardvuur weerkaatsten spookachtige schaduwbeelden op de witgekalkte muren.

"'k Geloof", zei Sarel opeens, "dat we gaan slecht weer krijgen". "En van slecht weer gesproken, moet ik ne keer vertellen wat er mij over een jaar of tien is overkomen. 't Was in de put van de winter en 'k werkte in de ast bij boer Vanlandeghem. Ik en mijn maat deden elk de helft van de nacht. Op een zekere keer op klokslag twaalf, stapte ik het af naar huis. 't Was pikdonker en 't regende. Ik deed een goed stapke en dacht : binnen tien minuutjes ben ik thuis. 'k Had nog maar enkele stappen gedaan of 'k werd gewaar dat ik op een partij land stond. 'k Vond dat eigennaardig. 'k Deed nog enige stappen en belandde nu in een weide en wist niet langs waar ik me moest wenden om mijn weg te vinden.

'k Begon te zweten van angst en ik zag geen uitkomen. 'k Zopte van de natte en wilt ge weten wanneer ik thuis kwam ... ? 's Morgens om drie uur, verblomme. Mijn vrouw kan zeggen of ik lieg. Als ik 's anderendaags dat aan mijn maat vertelde, zegde hij : "Maar Sarel, gij hebt op Doolkruid getrapt en dat is een heks die u dat gelapt heeft".

"Zwicht u van heksen", zegt Mietje daarop. "'k Zou u daar histories kunnen van vertellen. Ge kent allemaal de Schele ? Dat is de beste vroedvrouw van wel tien uren in het rond, maar ze is schuw van heksen en toveressen, want ze heeft in haar leven al veel toeren tegengekomen met dat ras. En overal waar ze een kindje verkoopt zegt ze tegen de moeder : "Ge moogt nooit een oud wijveke dicht bij uw kindje laten komen, want er lopen veel toveressen rond die er op uit zijn kleine kindjes te betoveren. Ik kan u daar staalkens van vertellen. Op een zekere keer was ik in hulp te Dingens, 'k wil die mensen niet vernoemen, waar een kindje geboren was. Op een zekere achternoon, toen ik bezig was het kindje te verversen en in zijn bussel* te winden, komt er een oud vrouwke binnen en vraagt of zij

bij ons een beetje mag uitrusten. 't Zag er waarlijk moe uit en als het een beetje bekomen was, begon het te vertellen. "'k Wone moedermens alleen en mijn kat, mijn enig gezelschap op de wereld, is gestorven van ouderdom. Een oude kennis had mij een kattejongske beloofd en 'k ben er nu om geweest. Kijk, zegt het wijveke, en ze doet haar wissen korf open. 'k Zie mijne beestje toch zo gaarne, maar 'k hou ook veel van kleine kindertjes, zulke zoals ge daar een op uw schoot hebt. 't Ziet er zulk een lief kleuterken uit. Kom 'k zal het een kruiske geven, voor ik heenga". En toen dacht ik aan de raadgeving van de Schele. 'k Draaide mij van haar weg, legde het kindje in zijn wiegsken en zei : "'t Is niet nodig, 't kindje heeft vandaag al kruiskens genoeg gekregen".

't Wijveke stak zijn kattejong weer in de korf, dook alles onder zijn kapmantel en vertrok. Er was als een pak van mijn hart.

's Anderendaags werd het kindje een beetje krieperig, en de vroedvrouw, die nog regelmatig op bezoek kwam, moest vaststellen dat er koorts mede gemoeid was. Maar toen ze vernam dat we bezoek gekregen hadden van een lelijk oud wijveke met een kattejong, dan was er geen twijfel dat het kindeke betoverd was. En het kwaad moest onmiddellijk afgelezen worden en we moesten gaan dienen.

Drie dagen later was het kindje naar den hemel. Zijn aangezichtje sloeg schorteblaauw uit, het lijkske bleef slap en wilde niet stijf worden. Dat zijn al de kentekens, zei de vroedvrouwe, van kinders die gestorven zijn van de PLANE*.

Die lelijke toveresse, hadden we ze onder handen gekregen.

Jamaar, zei tante Thérésia, moest ge een toveresse kwaad doen, ge zoudt iets tegenkomen. Ge moet weten dat al de toveressen van uren in 't ronde zouden samenspannen en ge zoudt het ergste mogen verwachten. Weet ge wel, dat al de toveressen minstens één keer in de week samenkomen ? En die samenkomsten hebben plaats te middernacht. Ja tussen twaalf en één, zijn al de spoken op de been.

Op de grenzen van Izegem, Lendelede en Sint-Eloois-Winkel, op een paar honderd meter van Naaske Buysens hof, waar de Slabbaardstraat en de Woestijnstraat samen komen, staat er een toveresseboom*. En 't is daar dat al de toveressen van die 3 gemeenten de vrijdagnacht samen komen, om te

beraadslagen wiens kindje ze in de loop van de volgende weke zullen betoveren en wat ze zullen doen met de mensen die een toveresse iets in de weg gelegd hebben.

Als ge op hun lijstje staat, dan komt er een toveresse in uw huis om te zien hoe ze u zal te pakken krijgen. Ja, ze komen in uw huis, maar ge ziet ze niet altijd. Toveressen kunnen zich veranderen in een kat. En zwicht u als er een vreemde kat in uw huis komt. 't Is een keer gebeurd dat er bij Dingens een vreemde kat in huis kwam, terwijl ze de pap roerde. Die vrouw kreeg achterdocht en ze heeft niet te verletten, ze schept een lepel kokende pap en ze kletst hem op die kat.

's Anderendaags wisten de geburen te vertellen dat een oud wijveke uit het gebuurte heel zijn achterste verbrand was. Ge moet niet verder vragen, hē !.

De vertellingen gingen verder. "Toveressen kunnen heel uw huis besmetten met ratten en muizen. Ze kunnen ook de zielen doen terugkeren van personen, die tijdens hun leven groot kwaad bedreven hebben, en ook van deze die nog een belofte te vervullen hebben. Zulke zielen stralen licht uit en we kunnen ze soms zien ronddolen op de kerkhoven."

Dat is nog niet, zegt nonkel Constant, in vergelijking met wat er honderd jaar geleden gebeurd is, op boerke Maesens hof.

Dat was een hof van twee paarden en op zulk een hof was er veel werkvolk nodig : een boever*, een knape*, een koeier* en een meid, en al het volk woonde bij de boer in, uitgenomen de boever die getrouwd was. Al de anderen waren jonge gasten van de streek, maar de knape was van het vreemde. Niemand wist vanwaar hij afkomstig was en hij sprak een taal, waarvan de mensen hier en daar een woordje konden verstaan. En hij sprak niet veel, omdat er toch niemand was waarmee hij kon een koutje slaan. Als het werk af was, en vooral de zondag zat hij verslonden in zijn boeken. Hij had veel boeken, die hij in een kofferke weg sloot. De koeier en de knape sliepen te samen in de paardenstal. En als ze daar al een week of zes nevens elkaar geslapen hadden, werd de koeier gewaar dat Otto, zo noemde de knape, iedere zaterdagnacht opstond en op zekere keer lag hij op de loer. Wat zag hij ? Otto ging recht naar het laag beemdje, dat dicht tegen het hof lag. In de heldere maneschijn zag hij daar een geit met grote hoorens en in een wip zat de knape als te paard, op de geit en bei-

de vlogen de lucht in. Een uur later zat Otto terug in bed. Maar de koeier kon niet slapen van danige verbouwereerdheid.

De volgende avond, als ze were samen in bed lagen, begon de koeier te vertellen wat hij de nacht voordien gezien of gedroomd had. Luister, zei de knape, ik ga iedere zaterdagavond naar huis om mijn vers ondergoed en 't is door de kracht van mijn toverboeken dat ik die reis op zo'n korte tijd kan afleggen. Als ge er tegen niemand over spreekt moogt ge de volgende keer meegaan, maar onder de volgende voorwaarde : ik zou gaarne trouwen met Fientje, de meid. Zoudt ge dat aan haar willen zeggen en mij haar antwoord brengen ? 't Koeierke stemde toe en als hij 't antwoord van Fientje bracht, moest hij zeggen dat de meid van geen liefde wilde weten. 'k Zou niet gaarne trouwen met zulk een aardige vreemdeling. 't Is voorzeker een Duitse Schaper of iets in dien aard. Bij dat brutaal antwoord gaf de knape zijn werk op, verzamelde lappen en leesten en vertrok al vloekend. "Fientje, wacht maar, 'k zal u wel vinden !" riep hij haar na.

Enkele dagen nadien kwam er een andere knape in dienst. Zijn naam was Pol. 't Was een levenslustige kerel, een beste werker en eerlijk zonder weerga. Maar de zondag kon men hem op het hof niet houden. Hij moest op de dril met zijn maten. En als het gebeurde dat hij 's avonds na tien uur huiswaarts keerde, dan stond hij voor een gesloten poort. Hij vond dat niet erg want hij wist dat, van zohaast hij aan de poort begon te rammen de boer zou komen om hem binnen te laten.

Midden de nacht opstaan om de poort te ontsluiten is niet aangenaam, vooral als dat dikwijls te doen is. En de boer die al ondervonden had dat Pol zich op alle manieren eerlijk gedroeg, gaf hem de zondagmiddag de sleutel van het klein poortje. Dan kon hij zolang wegblijven als hij wilde. Pol voelde zich sterk met de sleutel op zak. 't Komt nu op geen uurtje, dacht hij en waarlijk, hij maakte gebruik van die vrijheid. Op zekere zondag arriveerde hij te middernacht en klokslag twaalf uur stak onze Pol de sleutel op het poortje. En zie, zohaast het deurtje open ging, hoorde hij een aardig gerucht. Een donkere schim kroop uit de wal en in een oogwenk was hij verdwenen in de nabijgelegen patattenkelder. En toen hij het hof binnentrad en het poortje wilde sluiten, kroop er iets over de grond tussen zijn voeten.

Waren het ratten of wezels, hij wist het niet. Moesten wij in een donkere nacht zoiets tegenkomen, we zouden geen beetje op ons gemak zijn. Maar Pol, die een pintje te veel gepakt had, liet alles over zijn kop waaien en ging rustig slapen.

's Anderendaags was er op het hof niets bijzonders te zien. Geen spook en ook geen ratten of wezels. En iedereen ging aan het werk, zoals gewoonlijk. Fientje draaide de karn en als ze na een uur werken de boter wilde afrapen, was er geen boter te zien. Dat was nog nooit gebeurd en 't kon er geen kop aan krijgen. Er kakelden een tiental hennen en als Fientje de nesten ging roven, was er geen enkel ei te vinden. Wat mocht dat al betekenen ?

Ondertussen was het tijd geworden om aan de bereiding van het noenmaal te denken. Voor al dat volk was er een volle emmer patatten nodig. En wat gebeurde er nu ? Fientje was nog al de treden van de patattenkelder niet afgedaald of ze viel achterover.

Dat was te veel en 't meisje deed zijn beklag bij de boer. Hij moest ook vaststellen dat er noch boter noch eieren te zien waren en in de patattenkelder maakt de boer juist dezelfde tuimelpert als de maart.

Fientje was blij dat die dag met al die eigenaardige tegenkomsten voorbij was. Een rustige nacht zou haar hooggespannen zenuwen wel tot bedaren brengen. En met die gedachte trok de goede ziel naar haar voutekamertje*, stak haar hand een beetje diep in het wijwatervat, maakt vlug een kruiske en kroop onder de dekens. Het duurde geen vijf minuten of Fientje was aan 't dromen dat het erbij zweette. 't Waren al heksen en toveressen dat het zag. 't Wilde vluchten maar kon geen stap vooruit. In zijn droom viel het met een plons in de wal en ... schoot wakker. Blijde dat het maar een droom geweest was. Fientje was wel van haar droom verlost, maar wat een jeukte overal, jeukte en kriebeling ... !

En bij kaarslicht werd Fientje gewaar dat het vol luizen zat, luizen bij hele resems ! Wat een vreselijke nacht is dat geweest.

's Anderendaags weer hetzelfde spel. En als dat nu 3 naeenvolgende dagen geduurd had, kwam men tot het besluit dat er toverij mede gemoeid was en mijnheer pastoor werd ontboden. De brave man kwam op het hof, las enkele gebeden uit zijn kerkboek, zegde dat ze iedere avond samen moesten

bidden en geloofde dat al die onregelmatigheden welhaast zouden achterblijven. Maar de toverij verergerde. 's Nachts dwaalden doodkaarsen rond de wal. De hond, die door de meid bezorgd werd wilde niet meer eten en Fientje vermagerde zienderogen. Dat mocht niet blijven duren.

'k Gelove, zei de boer, dat de pastoors niet veel macht hebben om tovenaars te bezweren. 'k Heb nog horen zeggen dat de paters in dat opzicht veel straffer zijn. Toe boever, zadel het beste paard, en rij rap naar Tielt om een pater recolet, of liever, neem de voiture en breng de pater mee. Het duurde geen 3 uren of pater Simon was daar al. 't Was maar een mager paterke en de boer had er niet veel vertrouwen in. Maar 't veranderde als hij het paterke aan 't werk zag. 't Had al zijn gerief meegebracht ! een grote dikke gebedenboek, met grote zwarte letters en aan het begin van iedere strofe een schone grote rode hoofdletter. Als pater Simon zijn stola had opgelegd, vroeg hij een tinnen pateel, waarop de knape de sleutel moest leggen van het klein poortje. En om geheel in regel te zijn moest Fientje een kom bij brengen met wijwater.

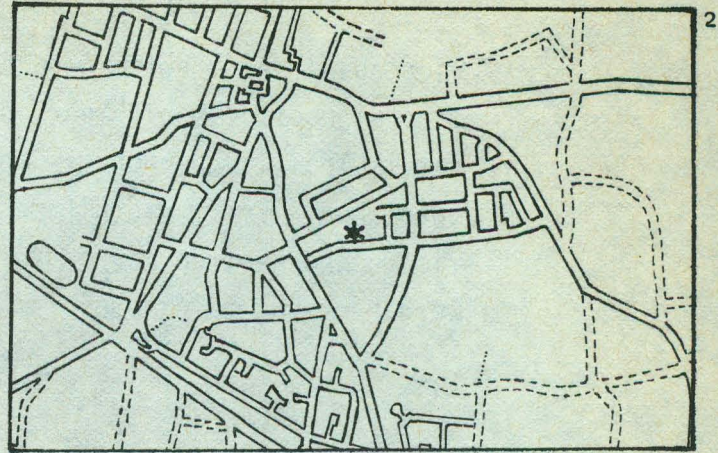
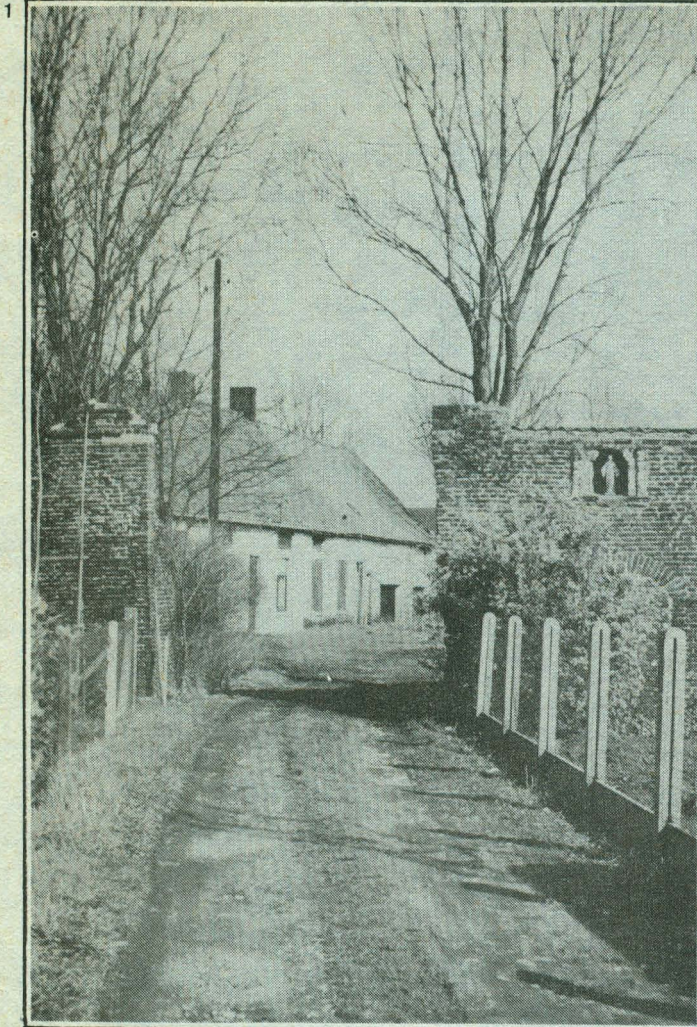
't Paterke begon luidop te lezen in 't Latijn. Hij begon de belezing in het melkhuis, dan in Fientjes slaapkamer, daarna vóór de patattenkelder. En bij het einde van ieder gebed werden die drie betoverde plaatsen besprenkeld met wijwater, in de vorm van een kruis.

De boer die dat gezien had, heeft op de achtermuur van die drie plaatsen een wit kruis geschilderd met kalk. En die kruisen waren 50 jaar geleden nog te zien. Thans zijn ze helemaal verdwenen. Het krachtigste gebed werd gelezen aan het klein poortje.

't Paterke las dat het erbij zweet : de druppels leekten van zijn aangezicht. Had het zijn zweet moeten afdrogen, dan had het zijn gebeden van vooraf moeten herdoen ! Maar het deed voort. En als het gebed, dat wel een uur geduurd had, ten einde was, beval pater Simon het klein poortje te sluiten. Als het goed gesloten was nam hij de sleutel en wierp hem in de wal, op dezelfde plaats waar het spook veertien dagen tevoren was uitgekropen om zoveel onheil te stichten. Op hetzelfde moment dat de sleutel in het water plonsde, hoorden al de toeschouwers een akelig geschreeuw, als van een gekeeld zwijn. De gebeden van het paterke hadden de afschuwelijke watergeest bezworen. Als het paterke zijn werk ver-

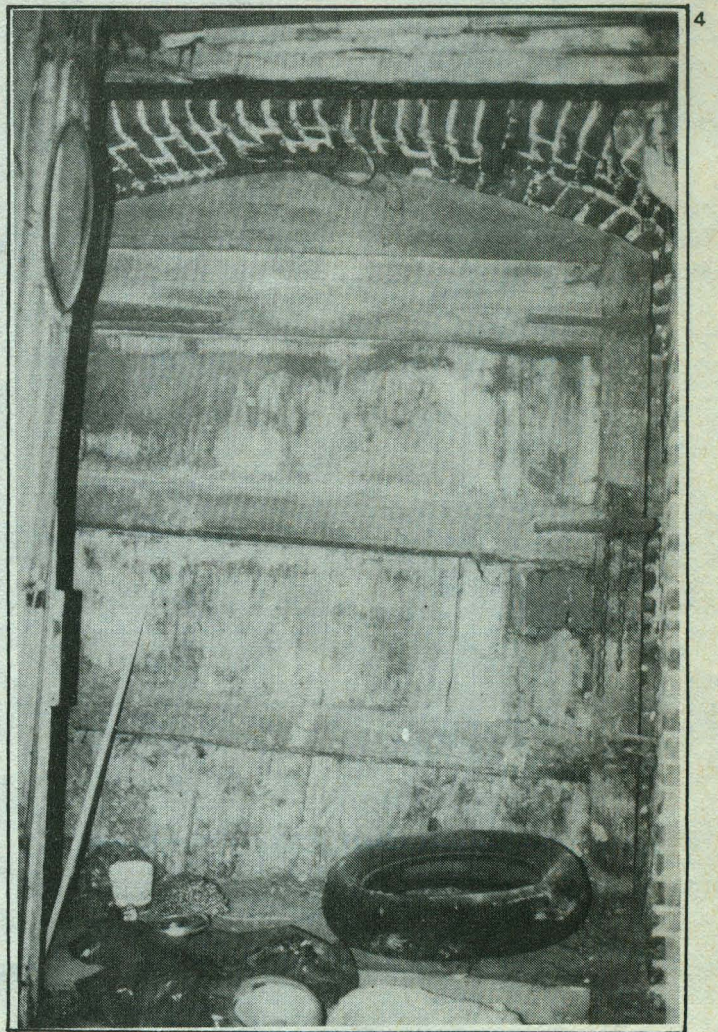
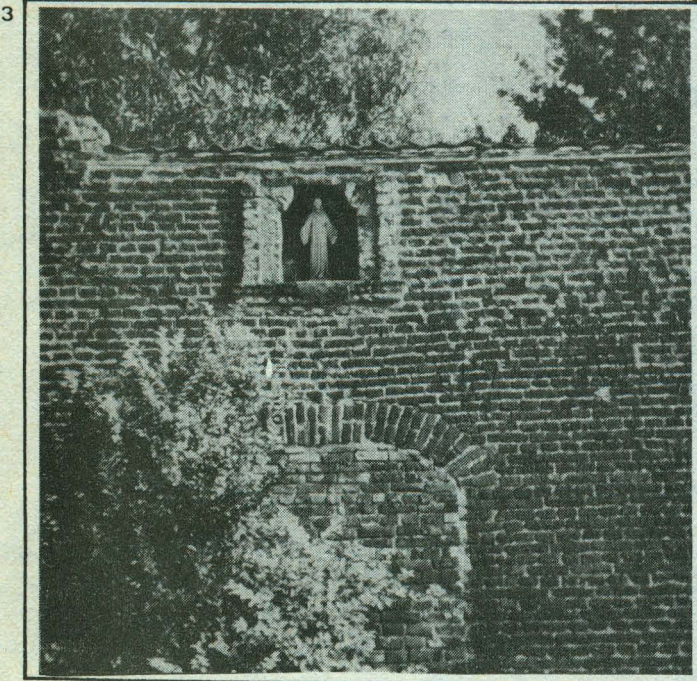
foto's Bart Blomme. - 1979 -

- DE RODE POORT

1. Toegang tot DE RODE POORT.
2. Situatieplan.
3. De toegemetste poort.
4. Achter de toegemetste poort vind je nog de oude houten poort.

1 2
4
3

richt had, zegde het aan de boer : "Zolang als dat hof hier zal staan, mag dat poortje nooit meer open gedaan worden". En waarlijk al de tijd dat ik leef, zegde nonkel Constant, heb ik dat poortje nooit meer weten openmaken. En 't was uit met de toverij. Ondertussen had tante de koffie geschonken, de mannen vulden opnieuw hun pijp en tot laat in de avond werden er nog vele toverhistories verteld.

"De Mandelbode" - 9.2.62 en 16.2.62

Izegem - Alfons De Jan

27. De verzonken sleutel (variante van nr. 26). Een Schapershistorie op de Rode Poort* te Izegem.

Een boogscheut of twee buiten de stadskom van Izegem, aan den oostkant van de Kortrijksestraat, op een paar honderd meter zuidwaarts de Kestelootbeek*, in de nabijheid van de slagmeers, lag vroeger die prachtige hofstede de Rode Poort, eigendom van de familie Maes, die daar van na de Franse tijd tot kort voor de eerste wereldoorlog geboerd heeft. Drie opeenvolgende geslachten : de stamvader Joseph Maes-Verbeke, boerke Maes geheten die in dit verhaal optreedt, zijn zoon Leo Maes-Maes, een deftige hereboer die 's zondags met hoge hoed, witte rechtstaande col en sleppefrak naar de hoogmis ging, en tenslotte François Maes. Deze heeft in 1906 de Rode Poorte voor 100.000,-fr. verkocht aan mijnheer Jozef Van Naemen-van den Bogaerde uit Sint-Niklaas, die op de landerijen het kasteel Ter Wallen* bouwde.

Die hofstede had tot voor de eerste wereldoorlog nog een beetje haar karakter van versterkte hoeve uit vroeger dagen behouden, en een dreef met kloeke notelaars bracht u tot bij de monumentale poort van dat hof dat vroeger prinsessegoed was geweest en door de Terriers werd beboerd.

Aan het begin van die dreef, dicht bij de kronkelende Kortrijksestraat, stond een kapelleke waar Sint-Rochus* werd vereerd, en 't is geweten dat daar tijdens de cholera van 1866 en de typhus van 1871 veel volk kwam bidden. Met de urbanisatiewerken zijn al die schone stukken grond verkaveld, 't kapelleke van Sint-Rochus verdwenen en het uitzicht op de Rode Poort door nieuwe wijken ontnomen.

Iets is nog bewaard : de grote ingangspoort met de grote muur. In die muur aan de zuidkant zat vroeger een klein roodgeverfd poortje waarboven

een O.L.Vrouwbeeld stond, halfweggedoken bachten de klimopraken.

't Is langs dat fameus klein poortje dat nu toegemetseld staat dat honderd jaar geleden al die toverij op de Rode Poort kwam.

De Rode Poort was een hofstee van een koppel peerden en, daar alleen de boever getrouwd was, woonde daar een hele hoop werkvolk in : de knape, de koeier en een paar meiden. Al dat volk was goed gekend te Izegem, uitgezonderd de knape die een vreemdeling was, een vreemde tale sprak en een aardigaard was die nooit uitging en 's zondags op zijn zolder zat met zijn boeken die hij in een koffer wegsloot.

De koeier en de knape sliepen samen in de paardestal, en als ze daar al een week of zes naast elkaar hadden geslapen werd de koeier lijk gewaar dat Otto - zo heet de knape - iedere zaterdagnacht opstond en wel een uur wegbleef. De nieuwsgierigheid dreef hem zo ver dat hij zich op een zekere zaterdag op de loer lei. 't Was juist maneklaar en hij zag hoe Otto naar een kleine weide liep. Daar wachtte een geit met grote horens en in een wip zat Otto te paard op die geit en ze vlogen in vliegende vaart door de lucht. Een uur later zat Otto weer in bed.

Zegt de koeier alzo, de volgende avond als ze samen in bed lagen, tegen Otto "'k Wist wel dat ge uit geen gewoon wilgenhout gekapt zijt lijk 't ander werkvolk hier, maar dat ge te paard rijdt op een geit, dat ruikt een beetje naar toverij !" "Luister", zei Otto, "Ik ga iedere zaterdagavond naar huis mijn vers ondergoed halen en 't is door de macht van mijn toverboeken dat ik die reis in zo korte tijd kan afleggen. En als ge er tegen niemand over spreekt moogt ge volgende week een keer meegaan, maar op voorwaarde dat ge aan Fientje de meid vraagt of ze met mij wil trouwen". De koeier stemde toe, maar 't sloeg niet mee met Fientje. Ze wilde van geen liefde horen met dien aardigaard".

"'t Is voorzeker nen duitschen schaper of iets van dat soort" had ze gezegd. Maar dat 'n stond Otto niet aan. Hij gaf zijn werk op bij boerke Maes en vertrok al vloeken en tieren, 't meest op Fientje die hij toeriep "wacht maar 'k ga je wel vinden".

Fientje was d'eerste dagen op haar gemak niet. Ze had al horen vertellen dat er op de grenzen van de gemeenten Izegem, Lendelede en Winkel-Sint-Elooi, op een paar honderd meter van Naaske Buysens hofstee, op de toveresseknok een boom stond waaronder de toveressen van deze drie gemeenten

iedere vrijdagavond bijeenkwamen om te beraadslagen hoe ze de mensen zouden duivelen die de toveressen iets in den weg hadden gelegd. Ze had nog horen vertellen hoe de Schele, de befaamste vroedvrouw, eens op een hofstee een kind aan 't verzorgen was en hoe er daar een oud vrouwtje kwam vragen of ze een beetje mocht uitrusten. "Mijn oude kat is dood, zei ze, en 'k ben vandaag om een kattejongske gegaan. Kijk eens, had ze gezegd welk een schoon beestje, 'k zie mijn beestje zo geren, maar 'k hou ook van kleine kindertjes. Kom, 'k zal het een kruiske geven".

Maar de Schele wist wel beter "'t en is niet nodig, zei ze, 't heeft vandaag al kruiskes genoeg gekregen". Maar 't kindje werd kriepiger en ziek. Er werd gediend en gelezen maar 't aangezichtje sloeg schorteblaauw uit, het kindje stierf van de plane en 't lijk wilde niet stijf worden.

Fientje dacht alzo "Misschien staat die Otto met dat toveressengespuis in betrekking, of was zijn moeder een heks". Maar 't beterde algauw want een paar dagen later kwam Pol, de nieuwe knape, in dienst. Pol was een geestige knuist van een kerel, jong en lenig, een beste werker en eerlijk voor tien, maar de zondag kon hij niet op 't hof blijven : hij moest op dril met zijn maten.

Boerke Maes was al enige keren 's nachts opgestaan om de knape binnen te laten, maar hij werd dat moe, en op een zondagmiddag gaf hij aan Pol de sleutel van 't klein poortje. Iedereen was daarmee content en Pol nog 't meest, maar de leute 'n zou niet lang duren !

Op een zondagavond arriveerde Pol te middernacht en klokslag twaalf stak hij de sleutel op 't poortje. Dronke Pol hoorde lijk een aardig geritsel, er kroop lijk een schim uit den wal en die schim was in een oogwenk verdwenen in de patattekelder, en toen Pol 't poortje sloot langs binnen kroop er iets op de grond tussen zijn voeten, ratten of wezels ...

Maar als ge jong zijt en een pintje te veel op hebt laat ge de ratten lopen en Bourgonje waaien.

's Anderendaags begon iedereen als naar gewoonte. Maar Fientje had het algauw zitten. Na een uur karnen was er nog geen boter te zien. Er kielden wel hennen maar Fientje kon geen enkel ei vinden, en een beetje later viel ze domweg in de patattekelder. Fientjes gemoed schoot vol en boerke Maes werd erbij geroepen. Veel kon hij er niet aan verhelpen, "geen boter, geen eiers, kom kom, een slechte dag is nog geen slechte eeuw

en morgen gaat het wel beter".

Fientje dacht dat ook, en 's avonds stak ze haar hand een beetje dieper in 't wijwatervat als ze naar bed ging. Maar was me dat een nacht ! 't Was al hekse en toveresse dat ze zag. Ze zweette lijk een das van gepijntheid en toen ze in haar droom in de wal viel lag ze ineens klaarwakker. Fientje was daarmee wel van haar droom verlost maar ze zat nu opgeheft van de juckte en de kriebelinge op heel haar lichaam. Luizen mijn man, bij karrevrachten. Fientje zag ze daar bij 't kaarslicht over haar vel rijden ... 's Anderdaags opnieuw 't zelfde spel met de boter en de eieren en de patattekelder.

Boerke Maes was een christelijk man en hij riep de pastoor te rade. De pastoor kwam, las een beetje uit zijn kerkeboek "en 't zal nu algauw gedaan zijn, en lees maar veel samen 's avonds, 't zal wel ophouden". Maar 't verergerde nog. Doodkaarsen dwaalden 's nachts bij den wal, de hond wilde niet meer eten en Fientje werd mager lijk een wiedouwvisse. Dat mocht niet blijven duren. "'k Gelove dat de pasters niet veel pak hebben op toverij, zei hij, 'k heb nog gehoord dat de paters daarin veel straf-fer zijn ! Toe boever, rijd rap met de voiture naar Tielt om een pater recollet".

Na drie uren was pater Simon daar. 't Was maar een mager ding en boerke Maes had er niet veel trouwe in. Maar 't veranderde als hij 't paterke aan 't werk zag. 't Had zijn eigen gerief mee, zijn kerkeboek was bijzonder dik en er stonden ferme grote letters aan de kop van ieder gebed. Als pater Simon zijn stola had opgelegd vroeg hij een tinnen pateel waarop de knape de sleutel van 't klein poortje moest leggen. En om gans in orde te zijn moest Fientje een kan met wijwater brengen. 't Paterke begon luidop te lezen in 't Latijn, te lezen mijne man zo en lees je niet zo en heb je niets. Eerst het melkhuis, dan Fientjes slaapkamer, daarna de patattekelder en bij 't einde van ieder gebed werden drie plaatsen besprenkeld in de vorm van een kruis. Boerke Maes heeft op die plaatsen later witte kalken kruisjes laten aanbrengen. Vijftig jaar geleden waren ze er nog.

't Krachtigste gebed kwam aan 't poortje. 't Paterke las dat het erbij zweette. De druppels leekten van zijn aangezichte. Had hij zijn zweet

moeten afdrogen, het had al zijn gebeden moeten herdoen. Als dat gebed, dat wel een uur geduurd had, ten einde was, beval pater Simon het klein poortje te sluiten. En als het goed gesloten was, nam hij de sleutel en wierp hem in de wal, op dezelfde plaats waar de schim veertien dagen voordien uit het water was gekropen. En op 't moment dat de sleutel in 't water viel, hoorden al de toeschouwers een schreeuw, als van een gekeeld zwijn.

En 't paterke zei daarna "zolang als dat hof hier zal bestaan mag dat poortje nooit meer opengaan". En waarlijk, het is nooit meer opengegaan. In latere tijden sprak men nog dikwijls over dat poortje, en in de zomerse dagen als 't water van de wal laag stond en de vissers de vissen met manden schepten, gebeurde het af en toe dat er iemand riep "schept daar een keer heel diep, misschien komt de sleutel van 't poortje boven". Maar nooit werd hij teruggevonden en 't bleef rustig op de Rode Poort. Er was boter en melk, eieren en alles in overvloed, geen ratten en luizen meer en 't ging zover dat François Maes toen hij, samen met zijn zuster Marie, in 1906 zijn hof verkocht en naar Moen ging boeren, met hertzeer weggegaan is van de Rode Poort. En sommigen zeggen dat zijn laatste blik nog naar de wal is gegaan op de plaats waar de sleutel werd weggeworpen en dan naar dat klein rood poortje dat nu toegemetseld staat.

- Gehoord van een tachtigjarige schoenmaker te Izegem die in zijn jeugd dikwijls op die hoeve kwam en de gegevens onverdicht uit de volksmond heeft opgeschreven. Hij heeft persoonlijk nog de drie kruisen gezien die boerke Maes op de muren had laten aanbrengen.

Jozef Geldhof

Biekorf 1962, jg. 63, blz. 105.

VARENDE VROUW

Over de varende vrouw weet men doorgaans niet veel te vertellen. Meestal meent men dat het een wervelwind is die vooral de boeren veel last kan berokkenen. Volgens K.C. Peeters hoort de varende vrouw eigenlijk thuis in de vlasstreek. "De varende vrouw hoort thuis in de vlasstreek als een wervelwind die de zorgvuldig geschikte vlasbussel door elkaar schudt en waardeeloos maakt". (K.C. Peeters : "Sagenonderzoek aan de Leuvense Universiteit" Volkskunde, jg. 61. Brussel 1960, blz. 16).

Het is mij echter niet opgevallen dat er in de vlasstreek, waartoe het zuidelijk deel van het door mij onderzochte gebied behoort, meer over de varende vrouw verhaalt wordt dan elders. In één sage wordt de oorsprong van de varende vrouw aangegeven; zij is een verwenst wezen. (47)

Die uitleg komt overeen met deze gegevens door Vr. Weyn in "Biekorf".

"De boeren noemen ze ook "bernavrouw". De varende vrouw is gelijk de eeuwige jager een verwenscht schepsel, eene koningsdochter van uitnemende schoonheid. De koning, haar vader, was een groote tovenaar. Hij beloofde zijne dochter van haar uit te huwelijken aan een schoonen prins, waarover zij zeer blijde was. Zij vroeg haren vader om hem eens te mogen zien, wat hij haar weigerde. Dat zij de prins niet mocht zien dan op den dag van het huwelijk, bedroefde de prinses, maar zij moest er toch mee te vreden wezen. Nu gebeurde het op zeker dag dat de prins in het paleis was gekomen en de dochter mocht van de koning uit hare kamer niet komen. De koning wandelde met den prins door het paleis en bleef staan klappen met hem voor de kamerdeur. Die prinses die het hoorde, dacht : "ik ga eens door het sleutelgat zien, dit zal mijn vader toch niet weten". En zij keek, daar zag zij den prins staan en was verrukt over zijne schoonheid, haar herte klopte van blijdschap als zij op haar aanstaande huwelijk dacht. De arme prinses dacht niet dat haar vader wist dat zij door het sleutelgat gekeken had. Wat later kwam haar vader de kamer binnen met een stuur gelaat, zodat de prinses verschrok. "Ongehoorzame dochter" zei hij, "ik had u verboden de prins te zien; gij hebt mijn gebod overtreden. Ik zal u voor uw nieuwsgierigheid en ongehoorzaamheid straffen. Nooit zult ge den prins bezitten, en ik zal u veranderen in eene varende vrouw. Tot het einde der wereld zult gij als een dwarrelwind onzichtbaar door de wolken varen, gij zult den menschen schrik en schade toebrengen, zodat elk u haten en vrezen zal". Op dat ogenblik verdween de prinses in de lucht en vloog rond gelijk een dwarrelwind.

Vr. Weyn in Biekorf,

jg. 22, 1911, blz. 191-192.

28. Varende vrouw rukt daken van de huizen te Kachtem.

Mijn vader vertelde een keer dat de vliegende dame in Kachtem passeerde. 't Was heel stil, maar als de vliegende dame gepasseerd was, waren al de huizen hun daken kwijt.

29. Varende vrouw in Emelgem, vooral actief rond Sint-Pietersdag

Als er een heel sterke wind plots opkomt, die een draaiende beweging maakt en alles meeneemt en in de hoogte slingert dan noemen de mensen dat de Varende Vrouw. Dat gebeurt vanaf mei en vooral rond Sint-Pietersdag.

Gérard De Keyzer

Variant verteld door Camiel Defoort.

ZWARTE MADAME

30. Zwarte Madame boven de Papestraat en de Kerkstraat.

Als ik zestien jaar oud was ging ik een keer op een vrijdagavond rond elf uur met de schoenen die vader gemaakt had naar de winkel waarvoor dat hij werkte. En uit het Papestraatje kwam er een vrouw met een zwarte mantel, en 't was een grote, en ze ging langs 't Kerkestraatje. En ze ging niet zoals wij, ze vaarde gelijk, en 'k was benauwd.

Raes Aloïs

ONTMOETING MET SPOKEN

31. Spoken langs de weg Izegem - Sint-Eloois-Winkel.

Peter was een keer naar Winkel-Sint-Elooi geweest als hij jong was. In 't afkomen, hoorde hij plots een vreselijk gerucht en een leven. Hij peinsde dat het een bende spoken was. Hij kroop in een zagerij onder een hoop bomen die daar lagen. Die spoken passeerden langs hem en plots was het precies lijk een rokend vocht dat langs hem liep.

Lannoy Georges

32. Toveres te Kachtem.

Overtijd woonde ik aan de Maneschijn* te Kachtem. Er woonde daar een toveres. Als ik een jaar of vier was, zat ik een keer in bed, en er sprong daar altijd iets boven mijn bed, lijk een mensengedaante, geheel in zijn bloten. Ik weende en vader kwam en keek, maar hij zag niets. 's Anderendaags was ik ziek en die toveres zei dat ik ging dood gaan.

Vankeirsbilck Achiel

33. Jagers in het Ardooiveld* bang voor rondwandelende vrouw.

Jef Groentje (Jozef Van Groenwegen), een wagenmaker beweerde dat er op het Ardooiveld altijd 's nachts een vrouw die schoon gekleed was rondwandelde. En hij was er vreselijk benauwd van. En als we daar 's nachts zaten om te jagen en er begon een boom te waaien riep Jef "vlug, we zijn weg, en gij dommerik loop toch !".

Alois Vermeersch

34. Spook rond het Kasteel van Ardooie*

Een oude man van hier een beetje verder vertelde dat 't verkeerde in Ardooie op het kasteel. Hij had daar dikwijls een juffrouw gezien die 's nachts rondwandelde in het kasteel. Ze was geheel gekleed in het goud en het zilver.

Alois Vermeersch

E. PLAAGGEESTEN

ZWARTE HOND

De zwarte hond (niet als weerwolf) komt vrij vaak voor, doch slechts tweemaal heeft hij een speciale benaming gekregen : de Belleman. Elders spreekt men eenvoudig van een zwarte hond die rondloopt en die nu eens de mensen plaagt, dan weer iedereen met rust laat. De meeste zegslieden evenwel verklaren dat het om een hond ging die zich losgerukt had en met zijn rinkelende ketting om de hals, de mensen die 's avonds op de baan waren de schrik op het lijf joeg.

35. Belleman maakt het Izegemse onveilig.

Er liep hier vroeger een grote zwarte hond rond. Ik heb hem vroeger nog gezien en de mensen noemden hem : de Belleman.

Raes Alouis

36. Belleman vergezelt in Izegem mensen tot aan hun huis.

Vroeger vertelden ze veel over de Belleman. Het was een grote zwarte hond die plots bij de mensen stond en meeging tot aan hun huis. Als je aan je deur was ging hij dan zonder iets te doen weer weg. Had je er iets moeten aan doen, hij had je levend verscheurd.

Vanwalleghem August

37. Zwarte hond waart rond*verzonken kasteel (Emelgem).

Ik heb horen zeggen dat er een zwarte hond verkeerde waar dat het kasteel zou verzonken geweest zijn, en de mensen zouden daar voor geen goud gepaseerd hebben.

Gerard Buyse,

38. Kulder met zijn ketting in de buurt van de herberg "'t Snakenbos"* (Kachtem)

Mijn meter heeft dat honderden keren verteld dat er op de hofstede waar dat ze woonde in Kachtem, niet ver van de café "'t Snakebos" er dikwijls 's nachts een grote zwarte hond rondliep. En als ze hem hoorden zeiden ze in het hof : Kulder met zijn keten is daar weer.

Rachel Van Zielegem

39. Kulder met zijn bellen in de omgeving van Het Hoge*

In Kachtem aan 't Hoge liep er vroeger dikwijls een zwarte hond rond 's nachts. De mensen waren er allemaal benauwd van en ze zeiden dat 't Kulder was met zijn bellen.

Victor Cools

40. Zwarte hond houdt paarden tegen in Ardooie.

Mijn vader, als hij nog niet getrouwd was, moest eens een keer vlas leveren. Hij woonde te Ardooie. Hij had dat vlas 's avonds uitgevoerd naar de steenweg om het dan 's morgens te gaan leveren. Als hij die morgen op weg was, zag hij een zwarte hond tussen de struiken weg en weer springen. Zijn paarden wilden niet meer weg.

Pauwels Severain

MARE

Sagen over de Mare zijn nog heel fel verspreid. Vele echter zijn heel vaag geworden en meestal weet de zegspersoon alleen nog te zeggen, dat hij of iemand anders "van de mare bereën" werd. Een paar vertellers gaven evenwel een nadere beschrijving van het verschijnsel. Nu eens is het een oud mannetje, dan weer een oud wijfje, of zelfs een dier (kat).

Enkele zegslieden wisten te zeggen dat het een spijsverteringsstoornis was, die vooral optrad wanneer men, na een overvloedige maaltijd ging slapen.

"Biekorf" publiceerde verschillende bijdragen over de mare. In een nummer van 1894 kunnen we het volgende lezen :

"Nu nog vertelt ons volk, als gij van de mare bereden zijt dat het een toveresse is, die op u kruipt en u schier versmacht. Zij komt al 't hoofdeinde of al 't voeteinde van uw bedde, en gij kunt ze gemakkelijk horen komen. Slaat er achter, als ze komt en zij en zal aan u niet kunnen. Anderen beweren dat de mare iemands geest is die in u vaart. Peerden zijn ook dikwijls van de mare bereden, zegt het volk; 'k hoorde zelfs van koeien die van de mare bereden waren. Is er een peerd zieketierig en vermagert het, zonder dat men wel wete waar het aan toegeschreven : 't is de mare. Weerom is er hier tooverije in 't spel. Uw peerd blijft bij nachte op stal staan, zoudt gij meenen; 't en doet : een tooveresse rijdt erop, zonder dat gij het ziet, geheele nachten mee uit, naar haar verre streken. Dat getuigt het zweeten van het dier. Daarvan is het verflauwd en uitgeput, uw peerd en is in zijn haar niet meer, trouwens, gij ziet dat haar in slappe vlokken hangen, gelijk bij een ziek mensch. De mare ligt vernesteld, 't is de mare die ze ineengevlochten heeft, en hier en daar vindt ge er kleene bollekens aan; dat zijn de wasdruppeltjes die afvielen van de wassenkeerse of van het toveresselicht. Gij moet de mare afgieten, t.t.z. al stillekens bachten uw peerd gaan, met eenen volle emmer water en hem onverwachtes op den rugge van het dier gieten, en 't is gedaan".

(J. Fore in Biekorf, jg. 5, 1894, blz. 299).

Enkele veel voorkomende afweermiddelen zijn :

- het verkeerd plaatsen van klompen of schoenen.
- achterwaarts naar uw bed gaan.
- een mes met de snede naar boven op uw borst leggen.
- een maretakje meenemen.
- of een gebed opzeggen.

41. Mare als klein ventje in Izegem.

Ik ging eens slapen. Plots kwam ik wakker en ik hoorde telkens steentjes vallen. Ik zag een manneke de trap opkomen met een zak op zijn hoofd. Ik wilde roepen maar ik kon niet. Het ging mij vast pakken en ik kroop diep onder de lakens. Dat manneke was almeteens weg.

Lannoy Georges

42. Emelgemse vrouw brengt ziekelijk kind ter wereld na het zien van de mare.
Dat is gebeurd in Emelgem. Mijn moeders zuster was getrouwd met een vlasswingelaar. En haar vent stond altijd eerst op om koffie te maken. En als ze in verwachting was, hoort ze op een morgen de deur van haar kamer opengaan, en er springt daar een klein ventje op haar bed, een ventje van een kloef groot. En 't had een broek aan met liesten*, en de eene lieste hing van zijn schouder. En ze trok het deken over haar hoofd en ze hoorde het weer weggaan. En een tijdje later kocht ze een wreed heerlijk kind. Ze was van de mare bereiden geweest.

Marie Callens

43. Mare knijpt de keel toe van slapers. (Emelgem)

Van de mare bereiden zijn, er zijn er veel die dat krijgen. Vorige week was ik bij een geboor en er was daarvan sprake. En het jongste meisje zei : "dat is lijk dat je gaat doodgaan, ge peist dat ge daarvan gaat doodgaan."

En ze zei tegen haar zuster "'t is lang dat wij dat nog gehad hebben hé ?" Ik heb dat ook nog gehad. Dat is lijk of dat ze je keel toehouden, ge wilt roepen en ge kunt niet. Is dat nu iets in de bloedsomloop of is dat een ander die hem daarmee moet, 'k en weet het niet.

Gerard Buyse

44. Boever*te Emelgem krijgt bezoek van de mare.

Ik was een keer van de mare bereiden. Ik sliep in de paardestal en ik hoorde almeteens iets krabbelen en kraken. Ik peisde dat het de kat was. Er kroop wat op mij dat zwaar woog, en het kroop omhoog. Ik wilde me weren met mijn linker hand, maar ik kreeg het niet mee. Ik probeerde toen met mijn rechter hand, maar het ging ook niet. Ik begon toen mijn akte van berouw te verwekken en het beterde rap. Ik greep er dan met een kollaire naar, maar ik voelde niets.

Emiel Oosterlinck

45. Boevers verjagen mare door met een mes op de buik te slapen. (Izegem)

Ze vertelden vroeger veel van boevers die bereiden waren van de mare en dat ze met messen op hun buik lagen omdat de mare niet zou komen.

Landuyt Emma

46. Nog een manier om de mare te verjagen. (Izegem)

Van de mare bereden zijn dat is lijk iets dat op je valt en rondloopt 's nachts. En er zijn er die hun schoenen averechts onder hun bed zetten om er niet van bereden te zijn.

Raes Aloï's

47. Spreuk tegen de mare. (Izegem)

Mijn moeder kende een spreuk tegen de mare :

"Aze mare verre vare

kruip door al de spleetjes van het dak

eer dat ge in mijn bed geraakt."

Lannoy Georges

ONGEKENDE PLAAGGEEST

48. Meisje krijgt klap van onzichtbaar wezen in Izegem.

Hetgeen dat ik je nu ga vertellen is gebeurd op een hof van mijn ouders familie. Een meisje van een beetje verder moest een keer naar daar gaan thuiswachten. Ze had een nieuw kleedje gekregen en probeerde het daar. Zij stond op de tafel om het kleed niet vuil te maken. Terwijl dat het daar stond, kreeg zij een klap dat ze omviel. Zij zag nochtans niemand.

Oosterlinck Emiel

49. Vrouw krijgt klap van onzichtbaar wezen.

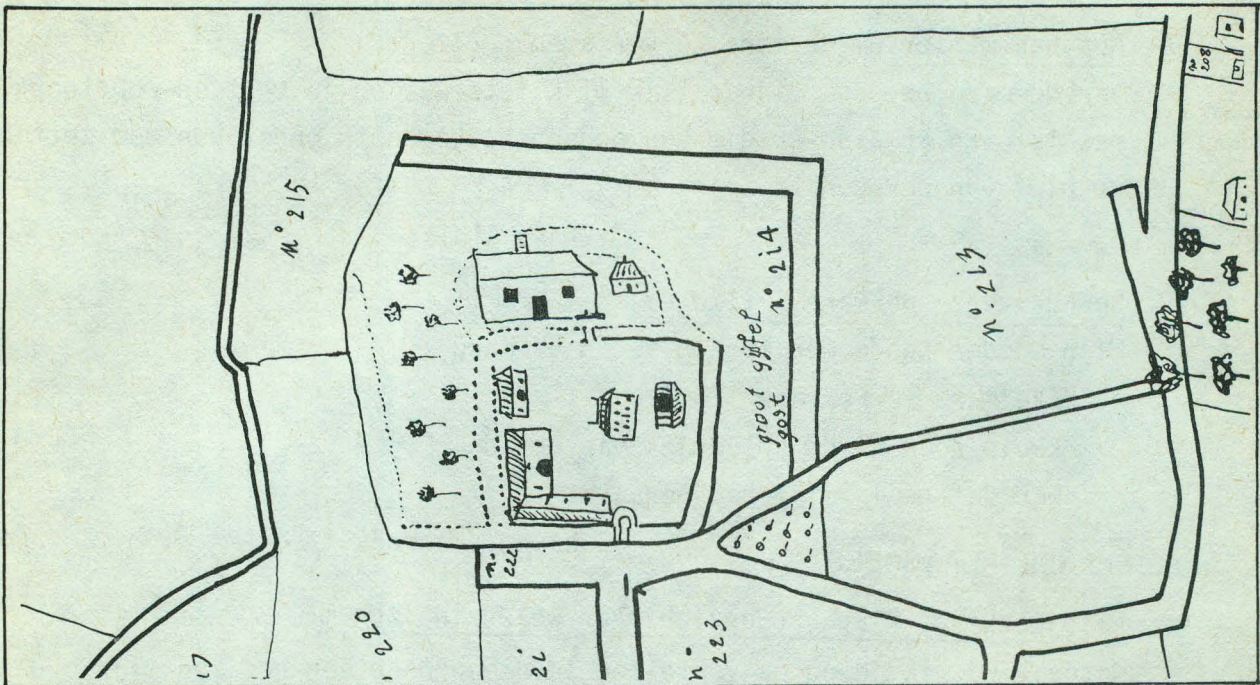
Mijn vaders moeder woonde een driehonderd meter van haar zoon. Op een avond ging ze van daar naar huis. Ze moest langs een haag passeren en plots kreeg ze een klap tegen haar hoofd dat ze omrolde. Ze stond recht en kreeg weer een klap. Ze stond weer recht en ging voort, maar ze wist niet meer waar dat ze was. Ze had niemand gezien. Ze riep luid naar haar zoon, maar hij hoorde ze niet.

Oosterlinck Emiel

50. Plaaggeest gooit misganger in de lucht in Emelgem.

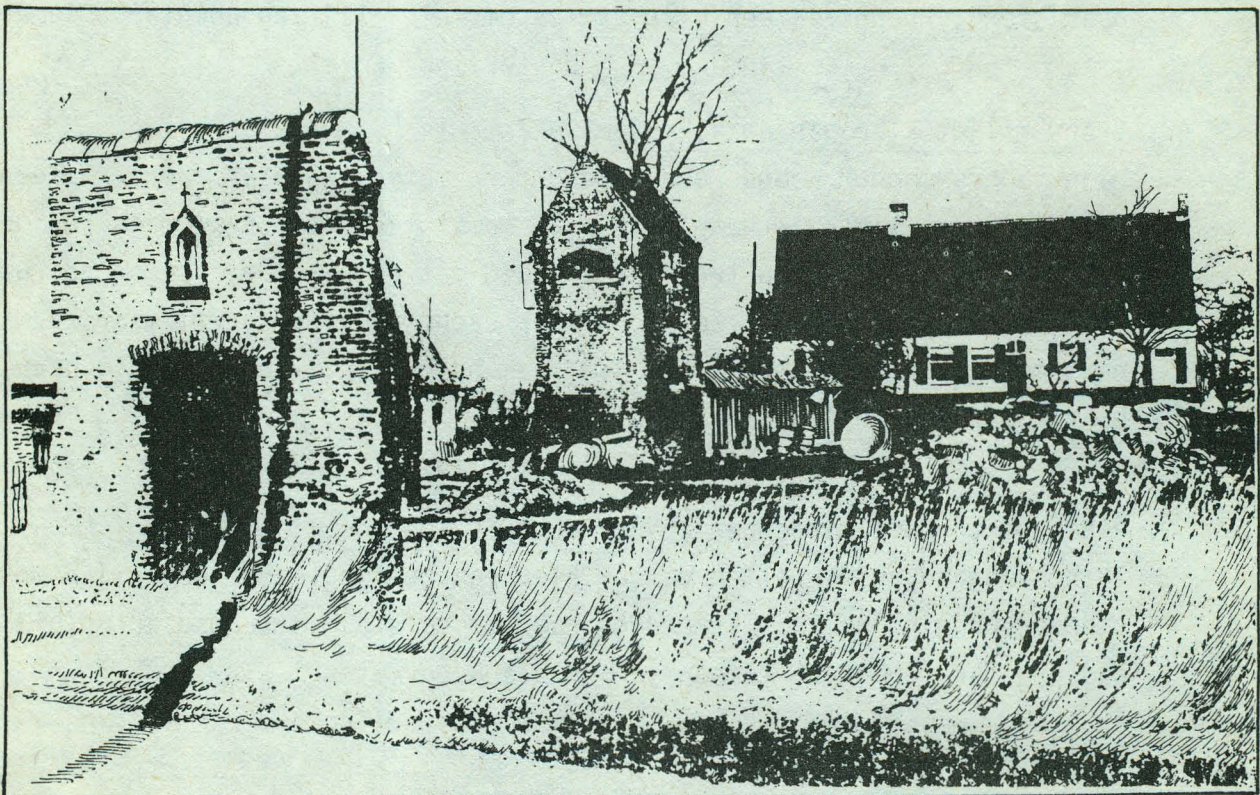
Ik heb nog horen vertellen dat er hier een beetje verder een rij bomen stond. Er ging iemand 's zondags naar de eerste mis langsdaar en hij was opgepakt en in de toppen van de bomen gesmeten.

Emiel Oosterlinck

HET GROOT GISTELGOED. - De hoeve Foulon in de Haaipanderstraat, vroeger ook gekend onder de naam van de schaaphofstede met in het midden van het erf de duiventoren van 1643.

Bovenaan : plan van P.Stueperaert 1714-1715 (detail)

Onderaan : Zicht op de hoeve uit 1966.

51. Plaaggeesten bergden paarden op het Gistelhof* in Emelgem.

Op het groot Gistelhof waren er vier, vijf paarden in de stal alle nachten bereiden van heerkes die in het zwart gekleed waren. En die paarden stonden in schuim en zweet. En de boeren mochten zich niet roeren of ze werden blauw geslagen. En er waren twee gasten van Dertergem, twee kloelke kerels, die daarmee lachten en ze gingen een keer komen.

Nu, ze kwamen, maar die heerkes arriveerden weer en die kerels werden ferm geschud en kregen veel slagen. En ze zijn niet meer weergekeerd.

Emiel Van De Walle

52. Plaaggeest op boerderij aan de Vaartbrug (Kachtem).

Bij Coeters, hier een beetje verder, spookte het vroeger, maar paters hebben het doen veranderen. De vent was een keer naar de taartebak* geweest aan de vaartbrug bij Ginstens. Het was de maandagavond en hij was lang weg. Als hij thuis kwam zeiden ze dat er heel de avond een vent rond het huis gelopen had. Ze gingen kijken rond de perelaar achter het huis, maar werden omver gesmeten en ze zagen nochtans niemand.

Victor Cools

53. Plaaggeest werpt drie keer man van zijn paard in Kachtem.

De vader van mijn meter was een groot liefhebber van paarden. En hij was een keer met zijn paard naar een koers geweest en als hij 's avonds weer kwam en in de dreve naar zijn hof kwam, was hij drie keren van zijn paard gezet. En dat paard kon geen weg meer. En hij heeft het moeten voorttrekken. Dat was op een groot hof in Kachtem. Al dat kwaad is veel verbeterd met het lezen van het Sint-Jans-evangelie.

Rachel Van Zielegem

SPOOKDIEREN

KAT

De kat komt heel vaak voor als spookdier. Veel zegspersonen beweerden dat heksen zich in een kat veranderden.

54. Kat belet het ademen in Izegem.

Ik heb nog een keer meegemaakt dat een kat op mijn bed sprong en dat ik geen adem meer had.

Jonckheere Remi

55. Katten vermenigvuldigen zich in de Kortrijksestraat.

Mijn vaders vader kwam een keer aan de beek in de Kortrijkstraat aan de dreef om naar boerke Maessens hof te gaan. Er zat daar een kat en hij zei : "Gij vervloekte kat." Hij had dat nog niet heel gezeid of er zaten er wel honderd. Hij ging naar boerke Maessens en zei dat. Het boerke zei : "als je nog iets ziet, moet je zwijgen."

Raes Aloï's

56. Dode kat wordt springlevend (Izegem).

Flavie van naast ons was een toveresse. Een keer zagen we haar kat dood liggen in de straat in een plas bloed. Maar 's anderdaags zagen we ze weer levend lopen. Een keer zat ik op het stuk* te werken en ik voelde dat er iemand zat te kijken naar mij. Ik keek rond en ik zag Flavie's kat zitten kijken naar mij. Ik maakte zeer mijn kruis en die kat vluchtte weg zo rap als ze kon.

Dumortier Jules

57. Kat maakt iets duidelijk. (Izegem)

Mijn nonkel vertelde dikwijls dat hij een kat tegen kwam die altijd tussen zijn benen sprong. Dat was een teken dat hij iets moest gaan dienen.

Lezy Augusta

58. Zwarte katten maken hels lawaai op het hof van Scheldemans.* (Emelgem)

Op het hof van Scheldemans zat de zolder 's avonds vol zwarte katten en het was daar een kabaal en leven tot twee, drie uur 's nachts, en dan was het gedaan.

Emiel Van De Walle.

59. Kat wordt reuzegroot wanneer men ernaar trapt. (Groot hof in Kachtem)

Er was een keer een vent naar het Groot Hof in Kachtem gekomen. Hij passeerde langs de dreef waar dat er veel achtkanters langs staan. Er liep een zwarte voor hem. Hij schopte ernaar en de kat groeide zo rap dat ze met haar staart tot in de achtkanters kwam.

André Saelens

60. Man baant zich schoppend een weg door katten langs de vaart in Kachtem.
Mijn zoon Baziel ging 's nachts een keer langs de vaart. Almeteens als hij over de brug kwam, was hij achtervolgd door een kat of zeven. Als hij schopte of niet, het was geen voordeel, en als hij thuis kwam zweette hij van het schoppen.

Victor Cools

61. Man omzwermd door katten aan de Toveresseknok* te Rumbeke.
Het is een zekere Vanneste van Oekene die mij dat verteld heeft. Hij ging 's morgens op weg naar een begraafing te Ieper. En hij was te voet natuurlijk, zoals dat was in die tijd. En almeteens waren er rond hem veel katten, zoveel dat hij er niet door geraakte. En hij is moeten terugkeren. En die wijk waar dat gebeurde noemen ze de toveresseknok in Rumbeke.

Hektor Spillebeen

62. Katten verdreven door kruisteken te Sint-Baafs-Vijve.
Het is in Sint-Baafs-Vijve gebeurd. Mijn wijfs vader moest lang werken en kwam naar huis. Almeteens zag hij een kat en hij zei :
"Poezeke, poezeke, min
ga de gij meegaan met mij."
Van toen hij dat gezegd had, kwam er een ganse hoop katten rond hem. Hij kon geen stap meer verzetten zonder op een te trappen. Hij werd benauwd en sloeg een kruis. Ze waren almeteens weg.

Vanwalleghem August

HOND

63. Het gevolg van een nachtelijke processie rond het kasteel van Rumbeke*.
Rond het kasteel te Rumbeke was er dikwijls een processie 's nachts in de zomer. Er was nooit een kruis mee. Vader ging ook een keer kijken en als hij weer kwam was hij betoverd. Er lag lijk een hand op zijn schouder en hij moest dragen dat hij zweette.

Couyreur Leonia

GEIT

64. Witte geit zweeft door de lucht te Beselare.
In Beselaere, op een groot boerhof, hadden ze een witte geit. Elke avond

kwamen er veel mensen van Beselaere en omstreken kijken. Zonder dat de deur van de stal openging zagen ze de geit zweven in de lucht.

Dumortier François

65. Witte geiten omzwermen 's nachts wever in Rollegem-Kapelle.

Sarelke Sabbe van Rollegem-Kapelle was een wever. Elke maandag moest hij zijn stukken geweven stof met de kortwagen* naar Kortrijk naar de markt voeren. Van Rollegem naar Moorsele heb je daar de Witte Brug. Sarelke kwam daar gereden met zijn kortwagen en achter hem kwamen er vier of vijf witte geiten. Er waren er die zo dicht kwamen dat hij ze kon schoppen, maar hij raakte nooit geen. Het was 's nachts rond twee of drie uur.

Dumortier François

PAARD

66. Paard loopt 's nachts rond aan de Vierkaven.*

Ik heb nog gehoord dat er 's nachts altijd aan de Vierkaven, een wit paard rond liep. Veel mensen gingen ernaar kijken.

Ryckers Romanie

67. Paard laat zich dragen aan de brug te Oekene.

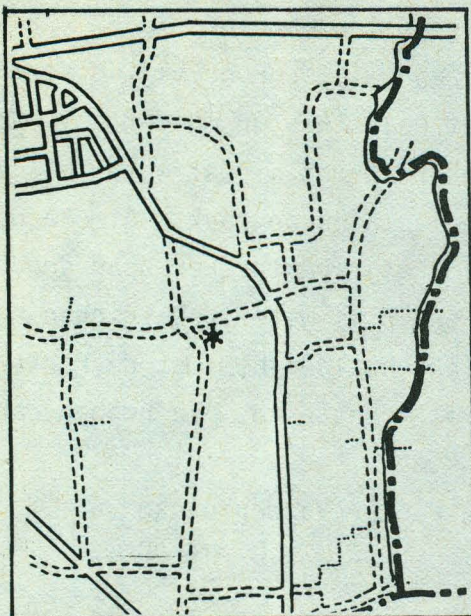
Siske Vanneste, de vader van Maria Vanneste, moest altijd met de bakke naar de bakker in Oekene. Hij had zich een beetje lang bezig gehouden en als hij aan de Oekenbrug kwam, kwam er daar iets af met groot gedruis en het zette zich neer op zijn schouders. Het was juist lijk een paard dat zijn poten op hem zette. Hij moest dragen dat hij zweette en schuimde en het werd al maar zwaarder. Als hij vijfhonderd meters verder was, was het plots weg.

Dumortier François

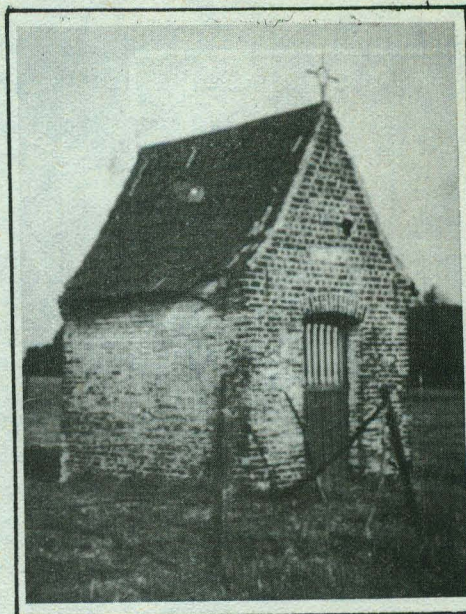
68. Bakkersgast ziet spokend zwart paard te Ardoorie.

Ik werkte al ik een jaar of twintig was bij een bakker in Ardoorie. 's Nachts moest ik hout gaan halen buiten. En almeteens stond er daar een groot zwart paard voor mij. Ik sprong binnen en ging het gaan zeggen tegen de baas. We gingen seffens buiten en er was niets meer te zien. Het is kwaad dat 's nachts rondzwerft.

Victor Cools

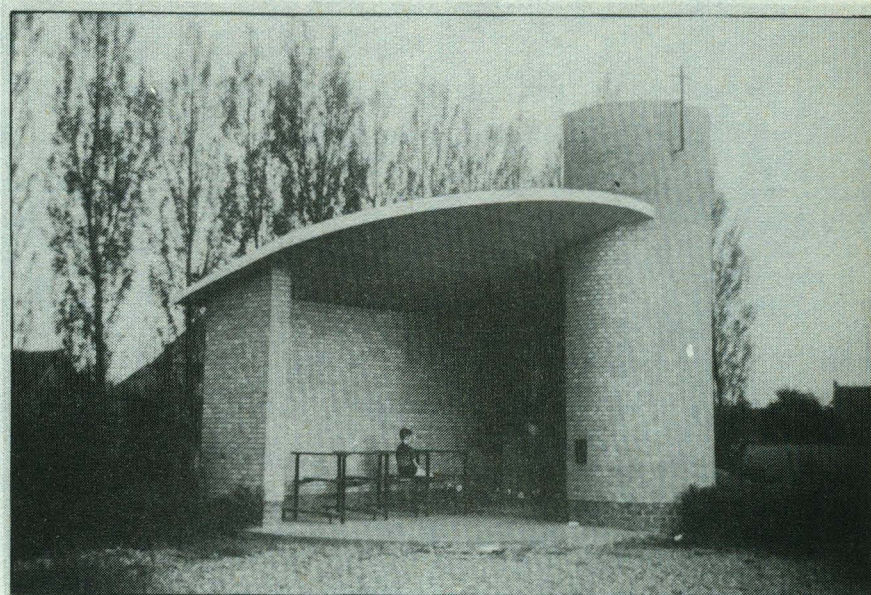

De plaats op de hoek van de Katteboom- en de Hondekensmolenstraat waar het oud kappelletje stond.

Het LAMBRECHTSKAPELLETJE, midden de wei, (Katteboomstraat) zoals het eruit zag kort voor de sloping in 1959.

- In dec. 1959 was een nieuwe kapel klaar die nog meer op de hoek gebouwd werd.

De nieuwe kapel in het voorjaar van 1965.

EKSTER

69. Eksters in de Katteboomstraat voorspellen ongeluk.

Mijn nonkel ging elke avond naar zijn wijfs broer bij de Vermarckens in de Katteboomstraat. Hij kwam niet naar huis en moeder zei "Ge moet achter nonkel gaan zoeken, 't is donker en met al dat water, hij zal zeker verdoold zijn. We gingen met de lantaarn op zoek. Almeteens zaten de eksters te schetteren. Vader zei "Peter gaat zeker daar dood liggen". We vonden hem langs de sloot aan een plas water. We gingen naar huis en August Brabant en Stant Vandenbulcke haalden hem met de kortewagen. De eksters vlogen altijd achter hen al schetteren. Ze hebben dan een kappelleke gezet omdat het daar spookte.

Pieter Vandenbulcke

NIET-GEIDENTIFICEERD

70. Priester beleest spokend dier op Izegemse boerderij.

Op een hofstede in Izegem scheelde er iets aan de koeien. Ze hadden geen melk meer. 's Nachts was er altijd een beest te zien. Het was gelijk een kat. Een geestelijke die kwam zei dat het kwaad in een put in de weide zat. Ze gingen er naar toe met een stok. Die priester begon te lezen en een vent moest een vuur aanleggen in de haard om dat beest te verbranden. Hij zei tegen die vent dat hij niet moest bang zijn. Dat beest kwam mee tot aan de haard, maar die vent durfde daar niet meer blijven. Hij liep weg. De priester moest nu alles alleen doen en hij moest lezen dat hij zweette. Dat beest is toch verbrand geraakt, maar die priester heeft er de dood van gedaan, omdat die vent niet had willen helpen. Sedert dat het Sint-Jansevangelie gelezen is, is dat kwaad veel verminderd.

Raes Aloïs

SPOOKTIJD

71. Het kwaad heeft 's nachts macht. (Izegem)

Ik ben nog gezegd geweest dat je 's nachts nooit geen doeken van de jongens mag laten hangen, want dan heeft het kwaad er macht over.

Ryckers Romanie

TERUGKERENDE DODEN

72. Twee oude mensen zullen na hun dood terugkeren (Izegem).

In een huizeke een beetje verder woonden er twee oude mensen van een jaar of tachtig. De mensen zeiden allemaal dat ze gingen weer keren als ze dood waren.

Maes Leon

73. Terugkerende dode vergezelt man naar de kerk (Kachtem).

Op het Hoge*in Kachtem woonden er vroeger twee kluizenaars. Wannes Freelkes en zijn zuster Maria. Ze waren een beetje mensenschuw en te leeg om te werken. Een vent die een beetje verder woonde zag het daar alle nachten branden op de zolder. Wannes ging elke zondag naar Rumbeke naar de mis van de vijfenhalf omdat hij een beetje mensenschuw was. De vrouw van boer Persyn die al lang dood was, ging elke zondagmorgen mee met hem tot aan de Kachtembrug en ze was toen weg. Dat was ook een die weerkeerde.

Victor Cools

74. Terugkerende dode vrouw laat zich door haar man dragen te Roeselare.

Als ik een jaar of vijftien was, leerde ik kloefen maken aan de Erpelduiker*in Roeselare. Er was daar een beetje verder een boer die altijd 's avonds aangegaan was door iemand die hij moest dragen. Die vent ging naar de deken van Roeselare op Sint-Michiels. Hij zei dat hij een keer moest vragen wat hij wilde van hem. De boer vroeg dat een keer en het was zijn eigen vrouw die weerkwam na haar dood omdat ze een belofte gedaan had die ze niet volbracht had. Zij had beloofd van te voet naar de Bloedkapel van Brugge te gaan. De boer zei dat tegen de deken en hij zei dat hij ze moest laten voor gaan en hij achter. Ze zijn samen gegaan en ze is nooit meer weergekeerd.

Victor Cools

BESPOOKTE PLAATSEN

HUIS

75. Spookzolder te Kachtem.

Bij Coeters die kloefkappers waren was het altijd duivelskermis op de zolder. Verhaeghe geloofde het niet en ging eens kijken, maar hij werd eraf gesmeten.

Victor Cools

76. Op de Duivelshoek te Kachtem zitten 's nachts duivels op een schouw.
De Mulliers woonden op de Duivelshoek. In iedere hoek van de schouw zat er een duivel en 's morgens waren de bramen* door de schouw gegroeid.

Achiel David

77. Duivels lawaai op zolder te Kachtem.

Bij ons thuis stonden er veel kloefen op de zolder. We waren kloefkappers*. Er was elke avond een groot leven op de zolder. We gingen een keer kijken, we deden de valdeur open maar ze viel van zelf weer toe. 's Anderendaags was er niets veranderd op de zolder.

Julien Decantere

78. Weefgetouwen werken automatisch te Kachtem.

Bij Stant Verholle gingen de getouwen 's nachts zonder dat er iemand op zat.

Achiel David

HOEVE

79. Bij boer Maes in Izegem kan men enkel wit pluimvee kweken.

Bij Boerke Maesens in de Kortrijksestraat zegden ze dat het toverde. Dat is alzo rond de negentig jaren geleden. Mijn vaders vader was toen knecht op dat hof. Hij ging een keer naar huis met zijn kortewagen en hij zag daar in de dreef een kat en hij zei : gij vervloekte kat, en hij schopte er naar en almeteens, 't zaten er 'k weet niet hoeveel. Dat was niet ver van de Kestelootbeek. En als hij op het hof kwam zei de boer : Pieterke, als je nog wat ziet laat alles gerust. En op dat hof moesten ze pluimgedierte houden waar er wit aan was. Aan hun duiven en hun hennen moest een beetje wit zijn. En er was daar een kelder aan de voorpoort en ze hebben hem in jaren niet opengedaan : 't kwaad zat daarin. En overal op het huis waren er witte kruisen geschilderd.

Raes Aloïs

80. Nachtelijke muziek op boerderij aan de Vaartbrug te Kachtem.

't Heeft hier vroeger veel gespookt op dat hof. Als we 's avonds naar bed gingen in de winter was 't schoonste muziek van de wereld te horen op de zolder. We gingen naar de pastoor om te belezen maar dat hielp niet.

We kregen de raad een paasnagel aan de balken te hangen. De muziek is daarmee weggebleven.

Robert Bridelance

81. Paarden betoverd door knecht in Rollegem.*

Te Gekiere's in Rollegem was 't hof betoverd door de knecht. 's Morgens stonden de paarden te zweten en ze konden geen lege kar wegtrekken.

Robert Bridelance

82. Nachtelijk lawaai op hoeve te Ardooie.

Ik heb nog horen vertellen van een boer te Ardooie, die noch naar kerk noch naar kluis ging. 's Nachts liepen de paarden los op zijn hof, de emmers rammelden en de vensters en deuren kletterden. Hij vertelde dat aan een geestelijke, die een keer kwam horen. Hij zei wat hij moest doen, maar 'k ben vergeten wat. 't Was ook de schuld van zijn naaste geburen.

Ryckers Romanie

83. De wonderlijke gebeurtenissen op Spruyttenshof*te Rumbeke.

a) In het jaar 1893 toverde het te Spruyttens. 'k Ging ook gaan kijken. Een hele hoop volk stond te kijken op een verte lijk van hier naar Rigolens. Niemand durfde erbij gaan. Varkens, koeien, alles sloeg en vloog er weg en weer. 't Was de schuld van de meid, ene van Izegem. Ze hebben ze naar Amerika doen gaan. Ze ging om met de duivel en van als ze weg was, was 't gedaan.

Victor Cools

b) Te Spruyttens heeft het getoverd. Het is nog gebeurd dat als Spruyttens vrouw haar vellen kat* op de stoel smet dat ze voortkroop over de grond. 't Gebeurde dikwijls dat 't deurke van de kast wel duizend keren weg en weer sloeg.

Robert Bridelance

Voor de wonderlijke gebeurtenissen op Spruyttenshof verwijzen we naar R. BOUCQUEY, Rumbeekse Sagen en legenden, - Nieuwe Rumbeekse Avondstonden, XIV, 1981-'82, p. 60-69.

KAPEL

84. Bespookte kapel in de Kortrijksestraat.

Er was een kapel in de Kortrijksestraat, niet ver van de wijk "De Slore"*. En 't was algemeen gezeid dat het daar spookte. En mijn broer kwam een keer laat naar huis en hij moest daar passeren. En hij had lijk iemand zien kruipen uit de schoven en hij was beginnen te lopen. En hij had zo rap gelopen dat hij thuis tegen de deur bokte, zei mijn moeder. En hij ging naar bed en als mijn moeder tegen de morgen ging kijken sliep hij nog niet. En hij heeft lang gesukkeld en dan ziek geweest en hij is aan zijn 19 jaar dood gegaan. En als de mensen langs dat kapelleke moesten passeren zeiden ze : grijp grap grijp

hei je me nog nooit gegrepen
grijp me nu.

Emma Vanhaverbeke

ANDERE PLAATSEN

85. Wonderbare geschiedenis van bedevaartgangers aan de Toveresseknok* te Izegem.

Mijn peter had een mooie tinnen drinkbeker. Zijn vader en een maat van hem deden een keer een bedevaart naar Dadizele. In het terugkeren kwamen ze aan de Toveressenknok en aten daar hun boterhammen op, op een boomstam die daar lag. Almeteens waren ze precies in een mooie café. De baas kwam en vroeg wat ze moesten hebben. Ze vroegen elk een glas bier en wat ze moesten betalen. "Niets" zei de baas "'t Is op jullie gezondheid". Ze vroegen om hun boterhammen op te eten en ze mochten. Ze maakten een kruis en plots gaf het een grote donderslag. Het café was weg en ze zaten daar met een rokenden drinkbeker. Hij hield hem later voor scheerpotje.

Druppels Farilde

86. Betoverde struiken aan 't Motje* te Emelgem.

Aan 't Motje verkeerde het dikwijls. Dat was een plaats waar dat de mensen niet graag kwamen 's avonds. En 't gebeurde dat het stil weer was, en als er mensen 's avonds langs daar naar huis gingen, dat er wissen tot op de grond salueerden. En nochtans het waaide niet, en er roerde geen blaadje.

Emiel Van De Walle

Variant :

Er was hier in Emelgem een bos "'t Motje" genoemd en de drie vierden van Emelgem durfden daar niet passeren omdat het daar spookte.

Aloïs Vermeersch

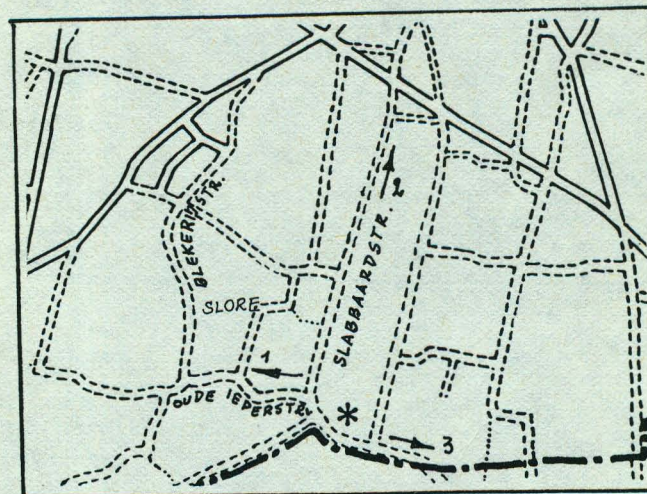
Zie ook nr. 37

BETOVERDE BOOM

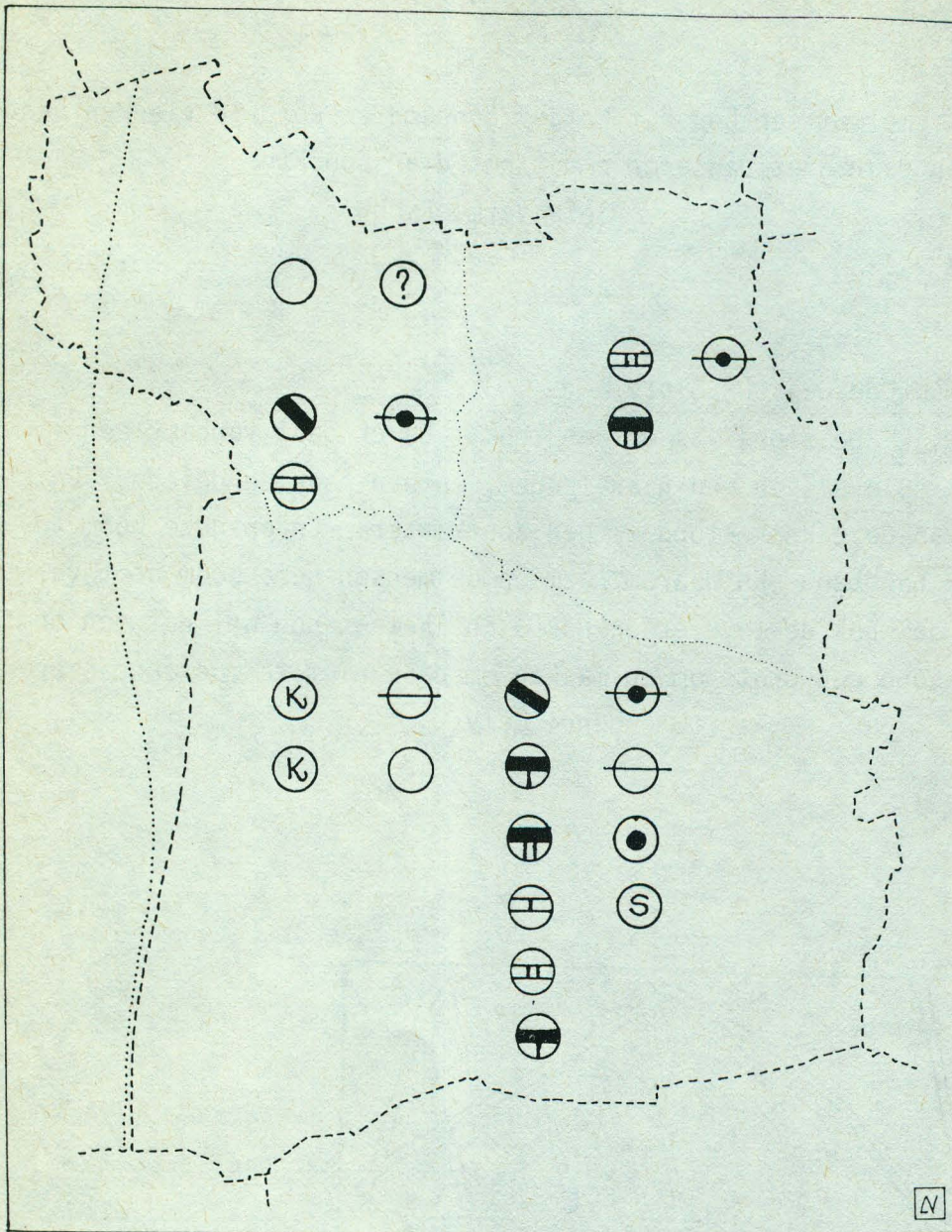
87. Betoverde boom bij de wijk De Slore.

Dicht bij de wijk "De Slore" is er een knok. En er gaat vandaar een straat naar de "Slore", en een naar Izegem, en een naar Lendelede. En in 't midden van deze knok stond er een achtkanter. En op deze boom toverde het alle nachten. En daarom noemden de mensen deze boom de toveresseboom, en de knok de toveressenknok. En 'k weet nog wel dat een oom van mij elke avond een grote omweg maakte om daar niet te moeten passeren.

Henri Lezy

1. Naar de wijk "DE SLORE"
2. Naar Izegem
3. Naar Lendelede

WATERGEESTEN

- (K) Kalle met den haak
- (?) Onbekende helpende geest

AARDGEESTEN

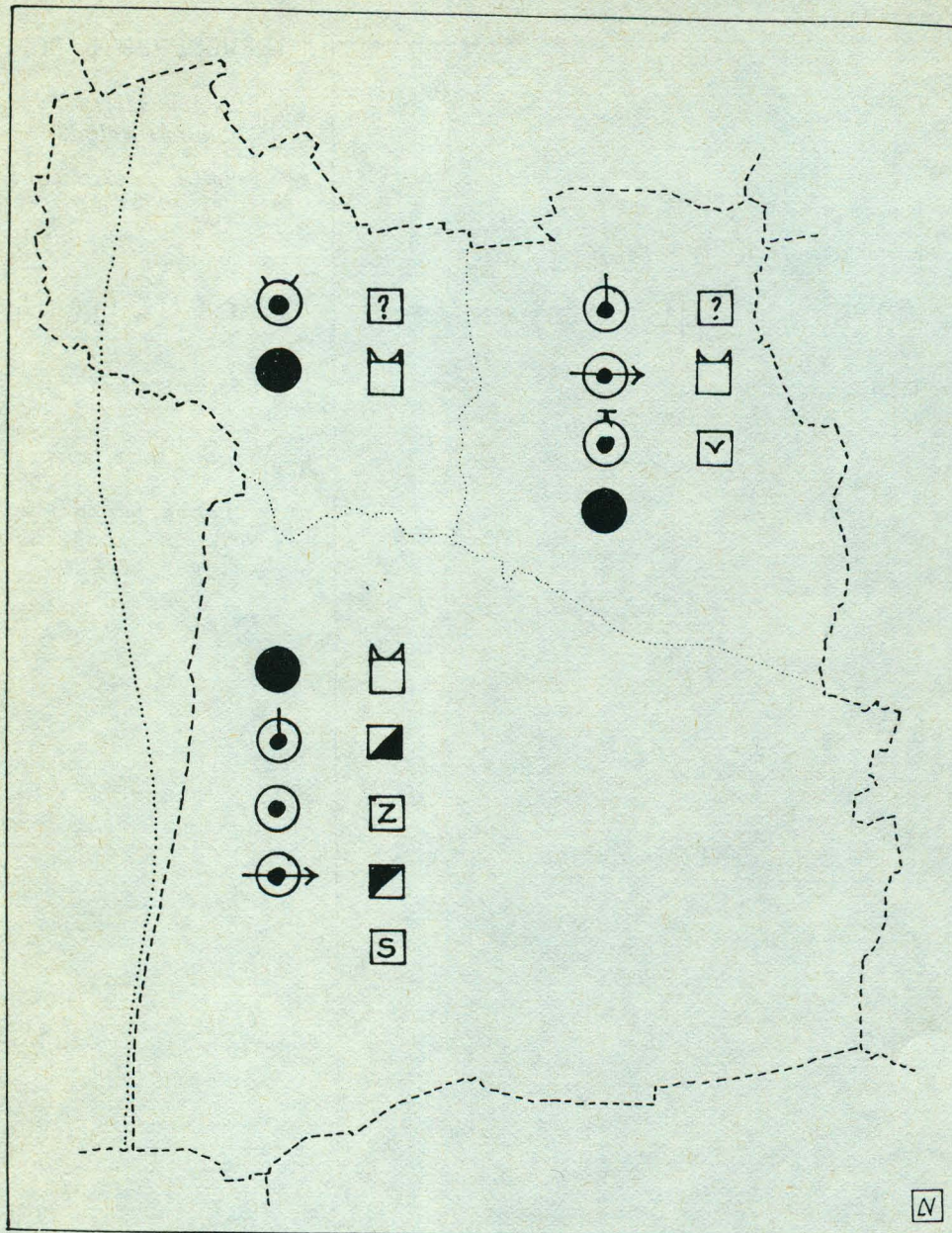
- ⊖ dwergen helpen
- andere aardgeesten

VUURGEESTEN

- ⊘ vuurbol
- ⊖ doodkaars zonder bijgedachte van ziel - handelingen
- ⊖ idem : verschijningsplaats
- ⊖ Doodkaars met bijgedachte v. ziel : - met verlossingsidee
- ⊖ Idem : - zonder verlossingsidee
- ⊖ Idem : - plagen

LUCHTGEESTEN

- ⊖ Varende vrouw
- ⊖ Duitse schaper
- Zwarte Madam
- (S) Ontmoeting met spoken

PLAAGGEESTEN

- Mare-handeling
- weermiddel
- gewassen van de mare bereden
- dieren van de mare bereden
- ongekende plaaggeest
- zwarte hond

SPOOKDIEREN

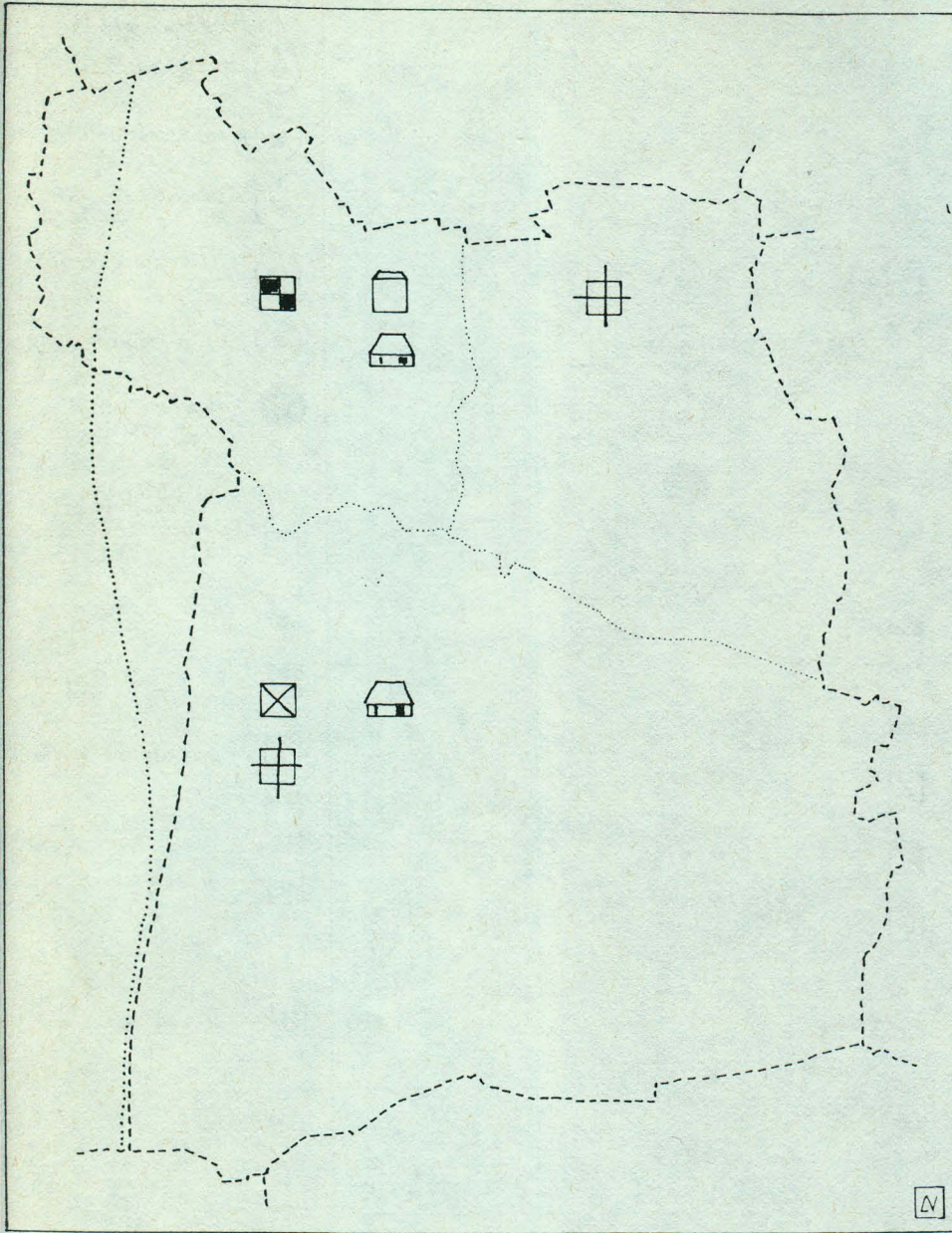
- plaaggeest laat zich dragen
- hond plagen
- niet geïdentificeerde
- ongekende plaaggeest
- kat handelingen
- vogels
- andere zoogdieren
- spooktijden

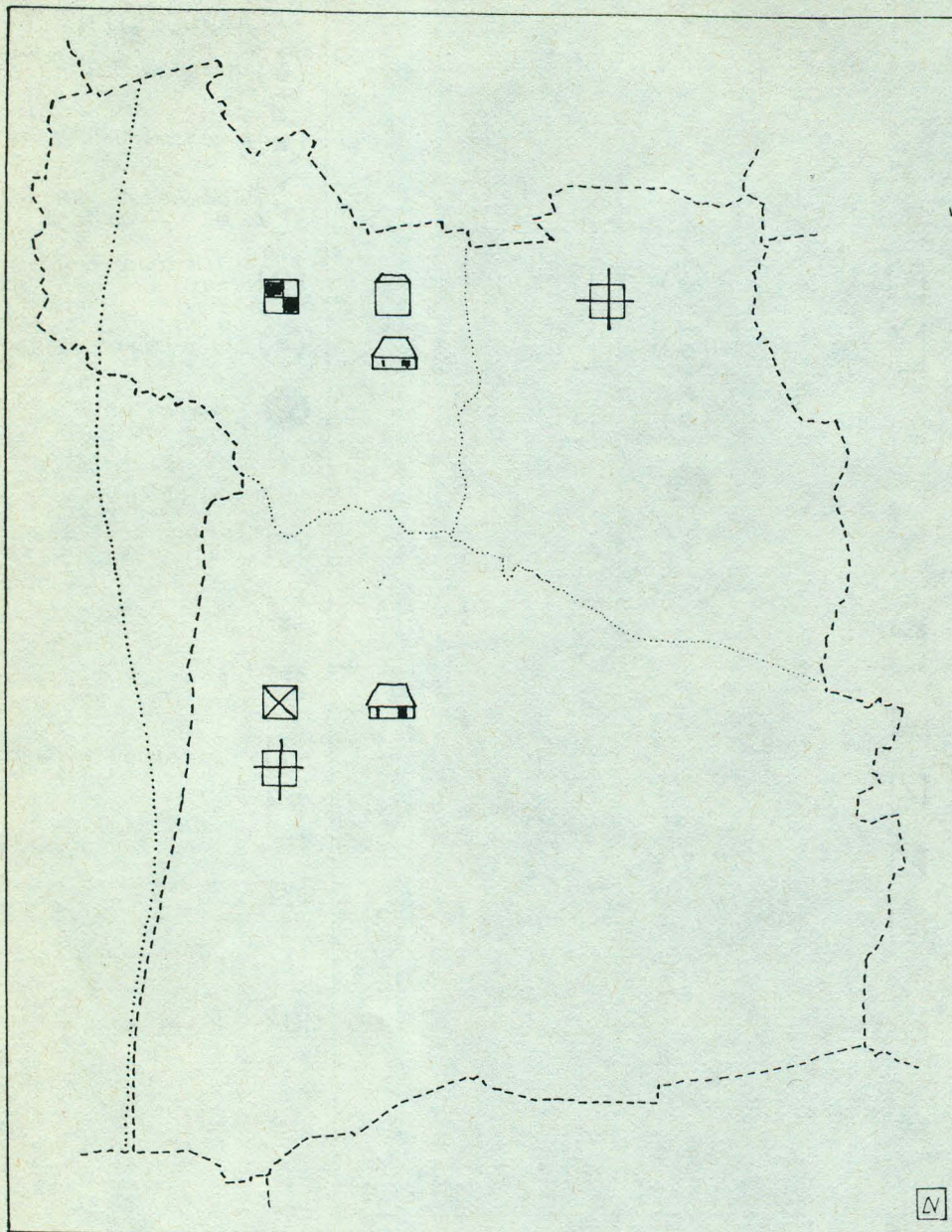
TERUGKERENDE DODEN

- terugkerende dode
- zonder verlossing :
- terugkeer zonder
doel

BESPOOKTE PLAATSEN

- bespookt huis
- bespookte hoeve
- andere bespookte
plaats : bos, dreef,
vijver, hoek

TERUGKERENDE DODEN

- ☒ terugkerende dode
- ☒ zonder verlossing :
- terugkeer zonder
doel

BESPOOKTE PLAATSEN

- 🏠 bespookt huis
- 🏠 bespookte hoeve
- ☒ andere bespookte
plaats : bos, dreef,
vijver, hoek

II. - T O V E R W E R E L D

A. HEKSEN

Verhalen over heksen zijn zeer talrijk, ze maken het grootste deel uit van de opgetekende sagen. Het komt niet zelden voor dat zegslieden hun bestaan alleen vermoeden.

BESTAAN ALLEEN VERNOEMD

88. Blotje, een Izegemse heks.

Blotje, een wijfje dat in een oud huisje woonde had de naam van een toveresse. 't Was blind en 't ging buiten Izegem om te bedelen. Maar 't kreeg nergens iets omdat het zo een naam had.

De Jan Alfons

VERGADERING EN DANS

89. Heksen vergaderen op de Toveresseknok* in Izegem.

Ik heb nog gehoord dat al de toveressen vergaderden op de Toveresseknok. Er is daar altijd kermis de vrijdagnacht. Er was een keer een toveres die zei : "overal en dooral" en ze vloog door alles. Ze was heel gekwetst en kapot.

Raes Aloï's

90. Heksen vergaderen op de Toveresseknok in Izegem.

Mijn vader vertelde dat er op de Toveresseknok in Izegem, altijd feest was en in 't midden van de knok stond er een grote eik : en 't waren toveressen die daar vergaarden. En er was een vrouw die ook ging en ze zei : "Overal en dooral" en ze vloog door de haag en ze was gekwetst. En had ze gezeid : "overal" ze zou niet gekwetst zijn.

Raes Aloï's

91. Heksen zitten op de muur van de pastorie te Emelgem.

Vroeger is het in Emelgem zeer slecht gegaan van de toverij. De toveressen zaten jandorie op de muur rond de pastoor zijn huis. En hij heeft ze belezen omdat ze niet zouden binnengekomen hebben.

Aloï's Maes

92. Heksen vergaderen op de Toveresseknok in Kachtem.

Aan de toveresseknok stond er een boom waaronder dat de toveressen altijd vergaderden. Als ik klein was heb ik dikwijls op deze boom gekropen.

Victor Cools

ONTMOETING

93. Heks dompelt iemand onder water te Izegem.

Ik heb nog gehoord van een toveres aan de Toveresseknok die een keer iemand pakte en hem met zijn kop tegen 't water stak. Ze liet hem dan weer los.

Samyn Remi

94. Heks vraagt of ze mag meegaan (Emelgem).

Mijn vader ging een keer gaan dienen naar Pittem, en hij passeerde te Emelgem en er vroeg daar een vrouwke : "Baaske mag ik meegaan ?" En mijn vader zei : "Als je niet zwijgt sla ik mijn stok in je nek" en 't bleef achter. En dat was een tovereske.

Raes Alois

95. Vermenigvuldiging van heksen in de Kortrijksestraat.

Mijn vaders broer woonde aan Joye's molen.* En 't was nogal een durver. En hij kwam een keer naar huis langs de Kortrijksestraat en er zaten daar drie vrouwen . En hij zei : "Elk een goeieavond" en ze spraken niet. En hij ging een eindje door en hij keerde terug en hij zei weer "Elk een goeieavond" en ze spraken weer niet. En hij ging tot aan de Kestelootbeke en hij draaide om en hij zei bij zichzelf : "Als ze nu nog niets zeggen ga 'k er een in de beke smijten". En hij ging er naar toe en hij zei : "goeieavond" en er sprak geen een en hij wilde er een vastnemen en hij had ze nog niet vast of hij zag er een beetje verder

vier. En hij is zo rap als hij kon naar huis gekoerst. En hij liep bijna de deur in en hij was nochtans niet benauwd.

Raes Aloïs

96. Man rijdt heks omver te Kachtem.

Als ik eens van mijn wijfs huis kwam reed ik rond een uur door een bos naar huis. Ik kwam een wijfje tegen en 'k reed het omver. Ik viel en 'k stond op en 'k vroeg : "Heb je pijn ?" 't Sprak niet en haar ogen fonkelden in haar kop.

Achiel Vancanneydt

97. Treeske Coolens, heks in Kachtem.

Treeske Coolens 'n aardig wijfje was dag en nacht op baan en ze zeiden dat het een heks was. Ze was een keer 's avonds rond tien uur op wandel met haar rok boven op haar kop. Boer Pille kwam daar juist af met zijn wagen cichorei, en hij riep : "Onze Lieve Vrouwe help mij".

François Corneillie

98. Vrouw ontmoet heks aan café 't Snakebos*in Kachtem.

Mijn meter woonde op een groot hof te Kachtem. Ze woonde niet ver van de café "'t Snakebos". En heeft dikwijls verteld dat als ze 's morgens naar de mis ging ze altijd een dame tegenkwam met een zwarte kapmantel aan. En 't was altijd dezelfde en ze kwam altijd van onder een duiker.

Rachel van Zielegem

HEKSENMACHT : KWADE HAND

OP VOLWASSENEN EN KINDEREN

99. Stiena Grain doet kinderen sterven in Izegem.

Naast ons woonde er een vrouw die vier of vijf jongens naeen kocht, maar ze geraakten maar een maand of twee, drie oud. Stiena Grain ging daar iedere keer dat ze een vers kindje gekocht hadden en ze zei : "Wel, wel welk een schoon kindje" en ze streelde er een keer over. Als ze een uur of twee weg was, begon het kindje blauw te komen en na een paar uur was het dood.

Dumortier François

100. Grootmoeder betovert zevenjarige kleinzoon te Izegem.

Maurits Verledens van de Bosmolens*, was een jaar of zeven. Zijn ouders moesten naar een trouw en de grootmoeder moest komen thuiswachten. 's Morgens was die jongen verlamd en ze zeiden dat het die grootmoeder was die hem betoverd had.

Seys Margriet

101. Meisje in de macht van heks te Izegem.

Ik heb een meisje gekend dat op sommige momenten, als de toveres het in haar macht had, zich niet meer kon houden en begon te schudden en te beven, zodat twee mannen haar niet konden bedwingen.

De Jan Alfons

102. Heks uit Lendelede doet jongen in de gracht lopen.

Een vent van Lendelede, moest achter de dokter voor zijn vrouw. Als hij aan 't Schorren Kruis* kwam, sprong Treze op hem, tot drie keer toe. Hij heeft ze geslagen dat ze bleef liggen. Tante Febernie vrijde met Trezen's zoon, maar ze mocht niet van thuis. Treze zei ertegen: "Als je naar huis gaat, ga je van de ene sloot in de andere lopen". En als ze naar huis ging, liep ze van de ene sloot in de andere. Ze werd er ziek van.

Vanwijnsberghe Maria

103. Heks betovert kinderen te Izegem.

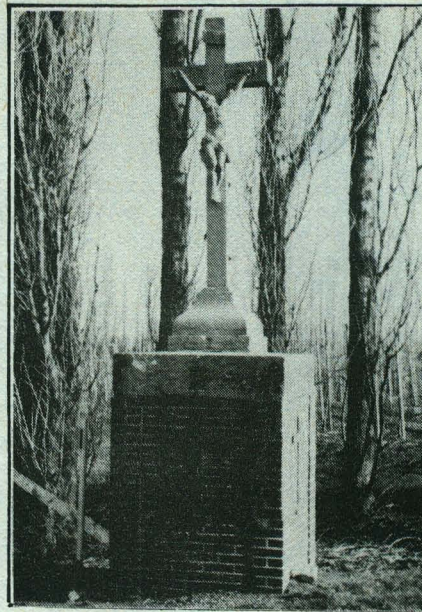
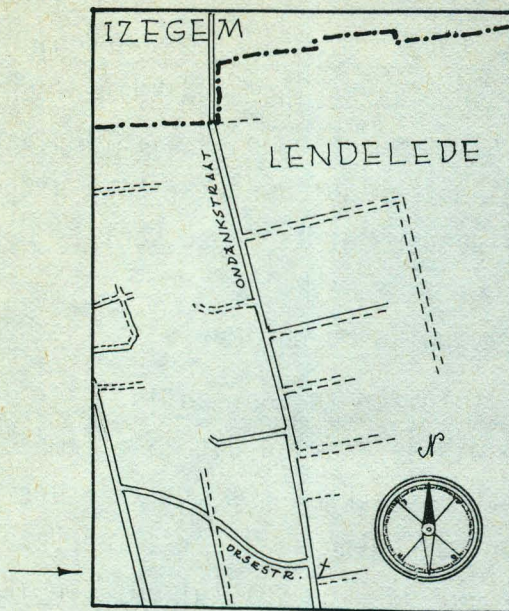
Aan de Toveressehoek woonde er een toveres. Wij liepen weg als we ze zagen. Ze kwam aan de mensen en gaf spekken aan de jongens. 's Anderendaags waren ze ziek en toen moesten ze gaan dienen.

Pieter Vandenbulcke

104. Tovenares maakt man ziek te Kachtem.

Als ik een jaar of twintig was moest ik een keer een zak meel dragen tot bij een wijfje in haar huis. Ze zeiden dat het een toveres was. Als ik met deze zak in haar huis was, legde ze haar hand op mijn zij en ze zei: "Leg hem maar daar." 'k Ging weer voort maar 'k ben bijkans niet meer thuisgeraakt van 't zeer in mijn zij en 't heeft lang geduurd.

Achiel David

*Situatieplan van het
SCHORRENE KRUIS langs de
Ondankstraat (= oude Kor-
trijkstraat)*

*Het SCHORRENE KRUIS :
dat dienst doet als uiting
van volksgeloof en tevens
bekend staat als vast topo-
niem.*

105. Treze Kootjes van Sinte-Katherine tovert lichtjes te voorschijn.

Treze Kootjes was een toveres te Sinte Katherine* We kwamen een keer te voet van Kortrijk langs binnen*. Almeteens hingen er lichtjes aan mijn hoed. Mijn kozijn die mee was, zei dat er ook aan zijn klak hingen. 't Was tussen twaalf en een uur. Ze zeiden dat 't Treze Kootjes was die ons vastgehad had.

Vanwijnsberghe Maria

106. Heks uit de Kortrijksestraat tovert luizen te voorschijn.

Er was in de Kortrijksestraat een wijfje waarvan dat ze allemaal benauwd waren. Annatje Resaux noemde het. En ze kwam dikwijls naar ons en elders. En 't is nog geweest dat ze in een huis ging waar dat er een kind in de wieg lag, en als ze weg ging zat heel de wieg vol luizen. En ik heb haar mijn huis ontzegd. Maar je kunt ook gewijd onder de drempel steken en zij kunnen dan niet binnen op voorwaarde dat je er niet tegen spreekt.

Raes Aloïs

107. Heks zendt ongedierte te Kachtem.

Ik zelf woonde vroeger waar dat Martha Rigole nu woont. Er kwam een keer een wijf van Rumbeke bij ons en almeteens zaten de stoelen vol luizen en vlooiën, vingers dik. We hadden 't op haar maar ik heb het haar nooit zien doen.

Victor Cools

108. Heks laat luizen rondkruipen op het misboek te Rumbeke.

In de kerk te Rumbeke zat er een keer een toveres. De pastoor was bezig met lezen in zijn boek, maar de luizen kropen zo dik op zijn boek dat hij niet meer verder kon lezen. De pastoor keerde zich om en zei : "Als je niet stopt met die toverij, ga ik je noemen met name en toename."

Dumortier Jules

109. Heks doet wieg opwippen te Rumbeke.

Boer Spruytte van Rumbeke was getrouwd met een dochter Vanackere van Izegem. Ze woonden niet ver van café den Hukker. Hun eerste kind dat op de wereld kwam noemde Odiel. Zijn wieg stond 's nachts naast hun bed. Op een keer was er daar een vreemd wijfje geweest, een soort bedelares en 's nachts begon het te toveren. De wieg danste en sprong wel een

voet hoog. Het kind vloog wel een meter hoog, zodat de moeder van 't leven wakker werd. Ze maakte haar man wakker en met een halve vloek plaatste hij de wieg tussen twee stoelen. Alles scheen rustig maar het duurde geen uur of de stoelen vlogen omver en hetzelfde spel herbegon. Dat heeft zich drie nachten herhaald.

De Jan Alfons

Zie ook nr. 177

OP SCHUUR, STAL, DIEREN EN VOEDINGSWAREN

110. Koeien worden razend op de Izegemse Toveresseknok*

Tussen Izegem en Lendeledede ligt den Toveresseknok. Er stond daar een boerhof en elke nacht brandde de wal, de koeien werden razend en de tafel draaide rond het huis. Niet ver ervan woonde een oud wijfje. Iedere keer dat het in huis ging begon het te beven van benauwdheid. Het voelde waaraan dat scheelde : een toveres had een pad onder de drempel weggestoken. Als men ze weg gedaan had, was het gedaan met spoken.

Druppels Farilde

111. Heks bederft bloem in Izegemse bakkerij.

Ik heb nog naast, ze noemde Dierich, een toveres gewoond, op de wijk Zevokote*. Dit is in de Lendeledestraat in een tweewoonst. Ik hoorde ze 's nachts dikwijls weg gaan. En 'k heb nog horen zeggen dat ze in de bakkerij Malte in de Krekelstraat nooit konden bakken omdat de bloem slecht was en dat was van haar. Ze zeiden dat haar oren afgesneden waren, maar ik heb dat nooit gezien want ze droeg altijd een muts.

Raes Aloï's

112. Tovenares maakt karnen onmogelijk te Emelgem.

Mijn grootmoeder is dood als mijn vader twee jaar oud was. En hij is geborer in 1862, en hij is maar getrouwd aan zijn zevenendertig jaar. Ze waren nog met vele thuis, en op een moment kon ze geen boter meer karnen. En na tien dagen dat dat alzo geweest was, gingen ze ten einde raad naar de paters. En er kwam een mee en hij moest alles zien; 't alaam en 't kot en alles. En hij vroeg : Verkoop jij karnemelk ? En ze zeiden van ja. En hij zei : Er komt hier een vrouw om melk. En ze waren verwonderd dat hij dat wist. En hij zei : Ze zal niet meer komen. En ze is niet meer gekomen en ze hadden weer boter.

113. Heks maakt het dorsen onmogelijk te Emelgem.

De kinders Claerhout woonden in de Reperstraat. En dat was een hof waar dat ze alle jaren een oogst hadden om een dag en een getij te dorsen. En de Van Groenwegens hadden een dorsmachine. En iedere keer dat Claerhouts die machine hadden, en 't mocht 't schoonste weer van de wereld zijn, tegen dat ze gedaan hadden met dorsen regende het. En Treze Pannekoeke passeerde daar iedere keer als ze aan het dorsen waren. Ze had de naam dat ze iets meer kon. Ik heb haar nog gekend van postuur. Ze woonde aan de Tinnen Pot*. En er waren drie knechten op het hof : Staf, Juul en Brikken. En Brikken die de stoutste was, was zo kwaad dat hij riep : 'k Ga ze doodschieten. Want ze waren daar zo zeker van dat 't ging regenen dat de dekking altijd gereed lag bij de schelven want hadden ze ze moeten gaan halen, de schelven zouden al kletsenat geweest zijn. Ik heb nooit geloofd aan spoken en toverij maar dat is toch iets dat ik zelf beleefd heb, want ik heb jaren de stromijt gaan zetten bij Claerhouts.

Gerard Buyse

114. Koeien geven geen melk meer te Kachtem.

Bij boer Vereeckens hadden ze geen melk meer. Ze gingen naar de geestelijken. Ze kwamen belezen en staken een soort relikwie onder de drempel omdat ze 't hadden tegen een oud wijfje en dat ze dan niet meer over de drempel ging kunnen.

François Corneille

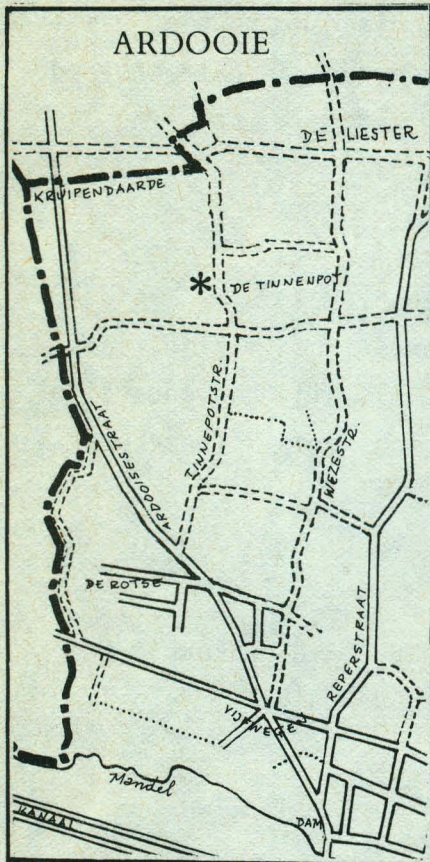
115. Heks doodt paarden en koeien op hoeve te Kachtem.

Te Vervaeckens was er een meisje dat bloemen gekregen had van een wijfje, een toveres zeiden ze. De paarden en de koeien gingen dood. De paters hebben moeten komen om te belezen.

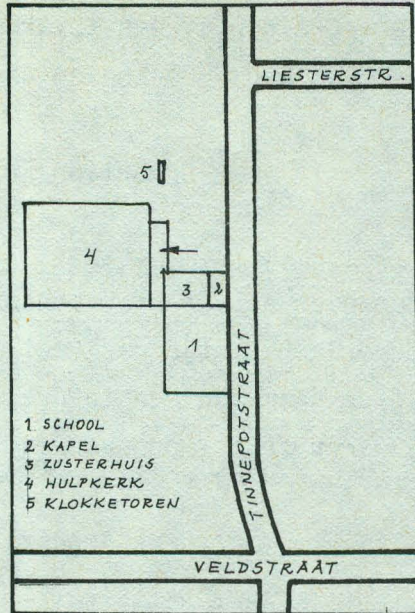
Robert Bridelance

116. Heks zendt luizen op koeien te Dadizele.

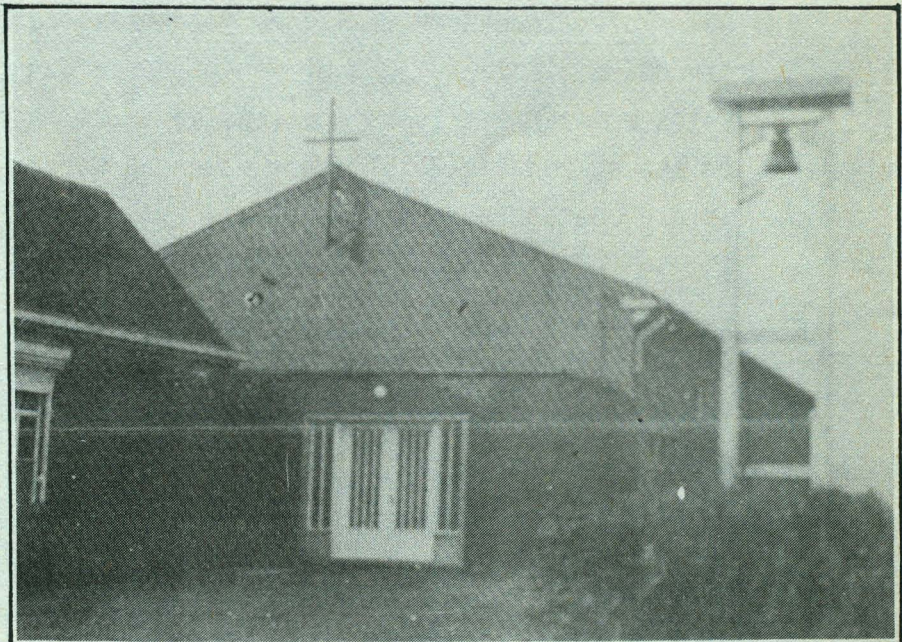
In Dadizele spookte het ook een keer op een hof aan den Bakkershoek. Iedere keer dat ze gingen melken, zaten hun koeien vol luizen, ge kon er hele handsvollen van pakken. Maar dat was maar een moment, iedere keer dat ze gingen melken.

Situatieplan van de wijk
DE TINNENPOT in het Noor-
delijk deel van Emelgem

De wijkkern met wijschool (St.-Antoniuschool), kapel
(t.e.v. St. Antonius) en hulpkerk (St. Antonius-abt)
- 1962 onder Pastoor F. Claeys

Zicht op de hulpkerk met klokketoren

Ze zeiden dat het Stiena Grain was, een toveres, die daar geweest was en een pad in de pomp gestoken had. De koeien hadden dus van dat betoverd water gedronken.

Dumortier François

OP ANDERE VOORWERPEN

117. Treze Koo snijdt schoenzolen af van haar schoonzoon.

Tegen Lendeledede woonde er een ventje dat veel jongens had. Zijn wijfs moeder, Treze Koo, had de naam van een toveres. Als hij 's avonds zijn zolen aangenaaid had, waren ze 's morgens weer afgesneden. Treze was er in huis geweest.

Lezy Augusta

118. Heks scheurt kapmantels te Lendeledede.

Te Lendeledede was er een vrouw die kapmantels scheurde in de kerk. Ze zeiden dat ze gedwongen was van kwaad te doen van de duivels.

Lezy Augusta

HEKSEN LEZEN TOVERBOEKEN

119. Heks leest toverboek te Izegem en doet soldaten terugkeren van het front.

Aan de Mol* te Izegem was er een meid die een boek had. Een keer dat de soldaten naar het front moesten gaan, zat ze op de zolder in haar boeken te lezen, zodat die soldaten gedwongen waren weer te keren. De pastoor is die boeken komen ophalen.

Dumortier Jules

120. Heks roept kabouters te voorschijn te Rumbleke.

Mijn vader vertelde dikwijls van Spruyttens hof dat er het toverde. Iedere avond verkeerde het. Ze sloten alles met grendels, maar 't was geen voordeel. 't Was de schuld van de meid die altijd 's avonds in haar boeken zat te lezen. Op een keer zat heel 't dak vol rode kabou-tertjes. De onderpastoor van Rumbleke kwam belezen en 't was gedaan.

Guillemyn Remi

121. Pastoor neemt toverboek af van heks uit de Kortrijksestraat.

Ik heb nog horen zeggen dat Annatje Reseaux uit de Kortrijksestraat toverboeken had, maar ze heeft ze moeten afgeven want de geestelijkheid is ze komen halen.

Raes Aloïs

HEKSEN ALS DIER VERMOMD

122. Kat loopt brandwonden op in Izegem.

Ik heb nog horen vertellen van een kat die altijd aan de deur van een huis kwam miauwen. Er waren daar ook zieke jongens. Op een keer goten ze ernaar met warm water en 's anderendaags was 't wijfje van ernaast heel zijn gezicht verbrand.

Ryckers Romanie

123. Konijn wordt de oren afgesneden (Izegem) I.

Er was daar een keer een wijfje met de naam van een heks. Ze kon zich veranderen in een konijn. Een bakker heeft toen al zijn konijnen hun oren afgesneden en dat wijfje had toen ook geen oren meer. Het droeg sedertdien altijd een wollen muts.

Raes Aloïs

124. Konijn wordt de oren afgesneden (Izegem) II.

Een vrouwtje had de naam een heks te zijn en ze kon zich in een konijn veranderen. Een bakker sneed al zijn konijnen de oren af en sedertdien had die heks geen oren meer. 't Vrouwtje droeg steeds een wollen muts.

J. De Middelmeer-D'Hondt : onderwijzeres
- zegsman : landbouwer van 70 jaar

Volkskunde - atlas. Jaarboek V, 1952 blz.41

125. Kat wordt gedood in Ardoeie.

In Ardoeie in een van mijn vader's huizen woonde een wijfje alleen. Op het einde gingen al de jongens dood. De pastoor kwam al de jongens be-
lezen. Ze dachten dat het de schuld was van een kat die altijd langs het
gotegat* binnenkwam. Ze sloegen de kat dood en 's anderendaags lag dat
wijfje ernaast dood. 't Is echt gebeurd.

Achiel Vancanneydt

HOE HEKSEN KUNNEN WORDEN HERKEND

126. Twaalf mensen zitten vast in de Paterskerk.

Ik heb nog gehoord dat de paters van Izegem een keer 't Evangelie lieten open liggen. Als de mis gedaan was zater er wel twaalf mensen die niet buiten konden. Ze waren alzo gekend door iedereen.

Samyn Remi

127. Palmtak zet heks vast in Izegem.

Mijn vaders' vader was ook een ziekte gezet van een leurster. 's Nachts om twaalf uur had hij nooit geen adem meer. Die leurster zei altijd dat hij moest gaan dienen, maar ze zei nooit naar waar. Een keer was ze daar en ze hadden een palmtak boven de deur gestoken. Ze kon niet meer buiten, ze bleef staan praten en treuzelen, tot ten langen laatste de jongens de deur opendraaiden en ze weg kon. Ze is toen nooit meer gekomen.

Dumortier Jules

128. Boerin ligt met hoefijzers in bed (Izegem). I

Er was daar een boerhof en ze konden geen knechten houden. Ze verongelukten altijd. Er kwam daar een keer een vent die vroeg als ze geen knechten nodig hadden. De boer zei : "'t Is geen voordeel, ze verongelukken altijd." Maar hij was toch aanvaard. Die knecht liet 's nachts de halve deur van de paardenstal openstaan. 's Nachts kwam er altijd een wit paard. Hij wilde het de breidel insteken, maar het liep weg. De volgende nacht was 't daar weer en hij kon het pakken. Hij spande het in en reed er op totdat het in schuim en zweet stond. Hij deed het dan beslaan in de smis en 's morgens lag de boerin beslegen* in haar bed met paardeijzers.

Raes Aloï's

129. Boerin ligt met hoefijzers in bed (Izegem) II.

Er was daar een keer een knecht bij een boer en alle nachten kwam er een paard in de paardestal waar dat hij sliep. Hij vertelde dat aan de geestelijkheid. Hij moest als het nog eens gebeurde, erop springen en naar de smis rijden en doen beslaan. De volgende nacht kwam het weer en hij sprong erop en deed het beslaan.

's Morgens stond de boer te wenen en zei tegen de knecht : "Mijn vrouw ligt besleggen in bed".

Vanwalleghem August, 60 jaar, Izegem

130. Vrouw blijft in kerk van Kachtem vastzitten.

Te Kachtem, voor een jaar of zestig, zat er een wijfje de hele dag in de kerk aan de kant van de zitbanken, te lezen met haar hand voor haar ogen. 's Avonds heeft de pastoor haar moeten buiten leiden.

Vanwalleghem August, 60 jaar, Izegem

131. Heks blijft in kerk van Lendelede vastzitten.

Mijn moeders moeder werkte bij een boer te Lendelede. De boerin had een schone nieuwe mantel gekocht. Van de eerste keer dat ze hem aanhad in de hoogmis, gingen de mensen van haar weg. Mijn grootmoeder zat daar ook. Ze keek en zag dat de mantel van de boerin vol luizen zat. Ze vertelde het aan de pastoor tijdens de mis. De boerin was naar een café gegaan tijdens de mis en haar mantel op de koer gehangen. De pastoor liet het Heilig Evangelie openliggen na de mis en ging toen naar de café deze mantel belezen. Er zat geen een luis meer op. Deze die het gedaan had zat vast op haar stoel en kon geen weg meer. Zulke vrouwen moet je dan vast nemen en weg leiden.

Vanwalleghem August

HOE HEKSEN MACHTELOOS WORDEN

DOOR PRIESTER

132. Paters belezen betoverde boerderij in Izegem.

Op een boerderij in Izegem, waar ze regelmatig ondervonden dat de meid stal, hadden ze een keer die meid buitengesmeten. Zij zei : "'k Ga je vinden". Acht dagen later ging ze weer en vroeg of ze mocht terugkeren. Ze mocht niet. 's Anderendaags vlogen er dertig duiven weg, het paard lag dood en een paar koeien ook. De paters kwamen om te belezen en het was seffens gedaan.

Dumortier François

MET RELIGIEUS VOORWERP

133. Gewijd voorwerp onder een drempel in Izegem. I.

Er was als wij nog jongens waren een vrouw die altijd langs ons huis passeerde. En ze kwam van Kachtem. En ze kwam regelmatig in. En vader was er bang van. En hij heeft toen gewijde palmtakken onder de drempel gestoken, en z'is nooit meer ingekomen. We woonden wij in de Bellevuestraat.

Henri Lezy

134. Gewijd voorwerp onder een drempel in Izegem. II.

'k Ga vertellen wat ik ondervonden heb. Ons kind was altijd ziek en 't weende heel de dag. Er kwam een vrouw altijd binnen langs 't poortje. We zijn ermee naar de paters van Tielt geweest, want er waren nog geen te Izegem. We kregen gewijd dat we onder de deur staken. Die vrouw is dan vanzelf achtergebleven, ze kon over de drempel niet meer. Die vrouw had boeken en zat er altijd in te lezen. Ze is die boeken kwijtgeraakt in het oude manhuis van Kachtem.

Lezy Leonie

Zie ook nr. 114.

MET ANDERE MIDDELEN

135. Heks hoger slaan (Izegem).

Ik heb nog horen vertellen dat, als je van een toveres een slag krijgt, je altijd moet hoger slaan dan dat ze zelf sloeg. Hun macht is dan gebroken.

Lezy Remi

136. Huizen met witte kruisen beschilderd (Izegem).

Ik heb vroeger veel huizen gezien waarop dat er witte kruisen geschilderd stonden. Ze zeiden dat de toveressen en het kwaad er dan niet binnen konden.

Lezy Remi

137. Een bepaalde spreuk uitspreken (Izegem).

Mijn moeder zei dat, als ze vroeger ergens een wijfje als een heks aanzagen, ze op haar schouder sloegen en zeiden : "Ik ga om zout". Ge waard dan gevrijwaard van kwaad.

Desmet Jozef

138. Urinefles in de grond stoppen (Kachtem).

't Is gebeurd in Kachtem. Een dochter Van Ryckeghem ging mee naar Menen met haar maat. 's Namiddags wilde ze weer keren naar huis, maar haar kameraad had liever gehad dat ze bij haar bleef. Haar kameraad zei : "Ik ga je wel vinden." Drie maanden later was dat meisje afgetrommeld in bed en bij haar haar getrokken. 't Kwam al wenend naar beneden en 't vertelde dat tegen zijn ouders. 't Wilde op de voute* niet meer slapen. 's Anderendaags 's avonds ging de vader in haar bed slapen, maar hij vaarde juist evenzo. Hij vertelde dat een keer aan iemand en hij kreeg de raad van zodra hij zo gevaren had, zijn water te maken in een fles en ze in de grond te steken. Ze ging vanzelf vergiffenis komen vragen. Ze kwam en vroeg als hij wilde de fles uit de grond halen. Hij heeft het niet willen doen en dat meisje heeft er de dood van gedaan.

Vanwalleghem August

DOOLKRUID*

Sagen over doolkruid zijn nog talrijk. Meestal echter zijn ze vervaagd tot algemeenheden zoals "Ik heb ook nog op doolkruid getorten" of "vroeger gebeurde het veel dat mensen op doolkruid torten" (trapten).

Het hoeft ons helemaal niet te verwonderen dat late wandelaars soms hun weg verloren, wanneer we weten dat toentertijd de wegen uiterst slecht en donker waren en er nog veel meer bos en hagen waren dan nu.

*In het Westvlaamsch Idioticon vonden we de volgende verklaring voor doolkruid : "Het is eene plant die in de wetenschap *Circoea lutetiana* heet. Het volk hecht er eene toverkracht aan : als iemand 's avonds afreizende op den doolweg geraakt en uren lang door velden en bossen dompelt eer hij weder op de rechte baan komt, zegt men dat hij op een doolkruid getorten (getreden) heeft".*

139. Boereknecht dwaalt zes uur rond in Izegem.

De knecht van boerke Maesens* had een keer op doolkruid getrapt rond negen uur 's avonds. Hij vond zijn weg niet meer en hij kwam thuis rond drie uur 's nachts. 't Is nog met mij gebeurd ook.

Vanwalleghem August

140. Jongeling rijdt twee uur verloren rond in Izegem.

Mijn dochters vrijer, die in Ingelmunster woonde, reed eens de zondagavond naar huis en hij reed op doolkruid. Hij reed twee uren rond dat hij zweette, hij kende nochtans de weg van buiten.

Ryckers Romanie

141. Vrouw verdwaalt (Izegem).

In het begin dat vader dood was, ging moeder een keer in het bos hout gaan rapen. Ik moest thuis wachten. Ze zei : "Ik ga tegen twee uur terug zijn". Maar als het vier, vijf uur was, was ze nog niet terug. Als het eenenhalf was van de nacht hoorde ik moeder afkomen. Ze had op doolkruid getrapt en zo verdwaald geraakt.

Deceuninck Sylvie

142. Man kan niet meer weg in Izegem.

Bij Van Hauwaerts was er een keer bezoek. En als die mens wegging bleef hij in 't tuintje voor de deur zitten en hij kon niet weg. En hij had heel dat stukje grond omgelopen en platgetrapt, en hij kon niet weg. En 't tuintje was misschien de grote van onze keuken. En hij was van de mare bereden, of hij had op doolkruid getrapt, dat is hetzelfde.

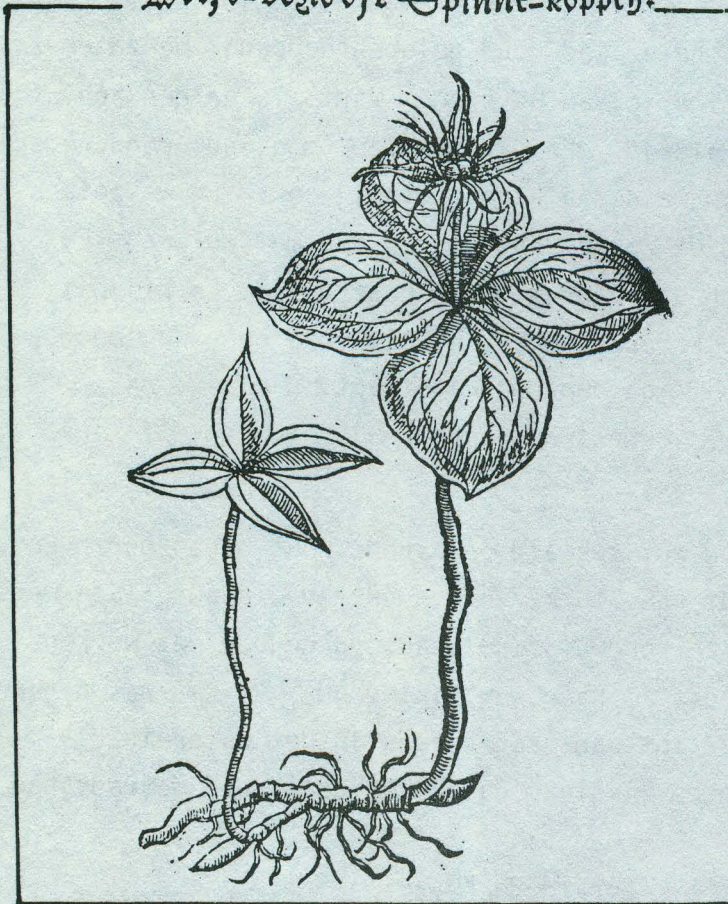
Henri Lezy

143. Man verdwaalt in Emelgem. I.

Ik ging veel kaarten als ik jong was. Een keer rond elf uur dertig ging ik naar huis, 't was pekdonker, midden de winter. Ik geraakte verdwaald op een partij land van een hektare die overvoerd was met vethopen*. Als ik daar een uur of vier rondgedwaald had van de ene vethoop in de andere, geraakte ik in een dijk. Ik vervolgde hem tot aan mijn huis door het water. Als ik 's morgens opstond zei moeder dat ik op doolkruid getrapt had en betoverd was en dat we moesten lezen en naar de pastoor gaan om het te zeggen.

Pieter Vandenbulcke

Wolfs-bezie oft Spinne-koppen.

Van Wolfs-bezie oft Spinne-koppen.

Ghedeaente.

Wolfs-bezie/ anders Herba Paris oft Spinne-koppen gheheeten/ recht op een rond enckel steelken / effen/ omtrent een spanne hoogh : daer aen wassen vier bladeren als van een middelpunt beghinnende / krups-gewijs teghen den anderen gelickelijck ghevoeght: elck blad is breedt/ aderachtigh oft in de lenghde gheribt ende gezenuwet/ langhwozpig/ wat hupn oft swartachtigh/ ende booz wat spitsachtigh: boven de welke/ op't sop van het steelken een schoon ghesternt bloemken wast / groenachtigh geel/ oft grafverwigh / op ettelijcke smalle bladerkens als schellekens van sijn knoppen rustende : daer nae volght een bezie als een Wijnbezie / met heel kleyn witachtigh saedt/ als dat van den Galicacabus/ oft Krieken van ober Zee/ verbult. De wortel is dun ende langh/ in sommighe knieckens lits-ghewijs ghescheyden/ slim ende krom booztkruppende / herwaerts ende derwaerts somtijds nieuwe spruyten uptghevende.

upt :

Cruydt-Boeck Remberti Dodonæi. 728

tot Leyden

Inde Plantijnsche Druckerije
van François Van Kavelingen
1608

72*

¶ Plaetse. Dit cruydt wast in sommighe donckere lommerachtighe bosschen/ ende andere schaduwachtighe ghesloten/ op betten goeden grondt.

¶ Tijd. Het bloeyt in April; ende in May is de bezie rijp.

¶ Naem. De nieuwe Cruydt-beschrijvers noemen dit ghewas meestendeel Herba Paris op't Latijnsch: veele noemen't Vva versa, ende Vva lupina; andere Solanum tetraphyllum; andere Aranea. De ghene die't voor Aconitum Pardalianches houden / zijn bedrogghen ende verdooft hier te lande/ in sonderheyt in Brabant/ heet het Wolfs-bezien ende Spinne-koppen / nae de ghedaente van de Spinne die de bezie van dit ghewas wat schijnt te ghelijcken midtsgaders haer kleyne omgebogghen bladerkens oft knopschellekens daer sy op rust als spruyt is. De Hooghduytschen noemen't Wolfsbeer oft Einbeer; de Fransoylen Raisin de renard; de Spaegniaerts Gentelha als sommighe segghen.

¶ Aerd. Dese Wolfs-bezie is houdt van aerd / ende meest alle de soorten van nachtschade aldernaest by komende/ soomen gheloof.

¶ Kracht ende Werckinghe. Baptista Sardus betuyghet/ dat het poeder van dit cruydt twintigh daghen achter een omtrent een half lepelken vol smorghens nuchteren inghenomen/ de kranckinnighe oft ijdelinnighe ende valsche menschen seer nut ende behulpelijck is; soo wel wanneer die ghebraken door't ghewelt ende langheyt van eenighe siekten veroorzaecht sijn/ als soo wanneer sy door het innemen van eenigh hinderlijck dingh haeren oorzaken ghenomen hebben.

B I I V O E G H S E L.

Sommighe gheben dit cruydt/ behalven de voorsijde / oock dese Naemen / Solanum monococcon; Aconitum monococcon; After non Atticus, ende Herba Paris; in't Engghelsch. One berrie, ende Herbe truel one. Het wast veel in't Doenien-bosch by Wijnel ende krijght daer een purpur-rood vierkantigh knoppen/ met een klein ne bezie. De Placate heet oock Vva lupina, oft Wolfs-bezie. Maer de Vva lupina oft Wolfs-bezie van Sarenlandt is anders niet dan den Water-Olier.

Aengaende den naem Spinne-koppen, die dit ghewas nae de ghedaente van haer bloeme voert / sommighe hebben dien naem het Sardus-saedt oft Blauwe Jonghfronten om de selve oorsaecke mede-ghedeelt/ midts dat de bloem in dunner huprechtighe bladerkens vertoeret ende ghedoken is / ghelijck Spinne-koppen in haer netten oft webben. Daerom willen sommighe dit ghewas Phalangium heeten: welcken naem elders een ander cruydt ghegheben word.

Aerd, Kracht ende Werckinghe. Spinnekoppen-cruydt is droogh ende houdt/ als eensdeels voorsijde is; ende daerom wordt het cruydt selve noch versch sijnde ghestooten / ende van huyten op de ghestoffen ende ontstekinghen van de schamelijcke leden komende ghelept; ende oock op de ghestollen oft verhitte ooghen: ende wordt ghebruyckt om de nijnaghels ende andere ghebraken van de naghelen te ghenesen.

Sommighe gheben dit saedt het ghewicht van een half draghime te sijn in teghen allerhande vergifst: ende segghen/ dat ismandt/ die langh vergheven is ghetoeft / daer door ghenesen sal worden / midts twintigh daghen achter een omtrent een draghime swaer dan't selve saedt ghepoedert innemende.

Daerom worden de bezien van dit cruydt ghemenght by de Antidota ende middelen diemen teghen allerhande vergifst pleeggh te verorden. Ende/ als Lobel beruyghet/ door haer verkoelende kracht comen sy de schadelijckheyt van het Regal.

144. Man verdwaalt in Emelgem. II.

Er zijn mensen geweest die de hele tijd rond gelopen hebben. We zaten een keer in de koeistal bij Alberic Van Beveren. Want als er een koe moest kalveren riepen ze mij altijd. En 't was also 's avonds rond negen. En er komt een vent binnen, en we deden aardig* en hij ook. En we zeiden het. En hij zei dat hij rond de zessen opgehouden had met werken. En hij woonde te Ingelmunster, en hij ging te voet naar huis. En hij was verdwaald. En hij had twee uur rondgelopen, en hij vond geen weg meer. En daarvan zeggen ze : Hij heeft op doolkruid getrapt.

Gerard Buyse

145. Vrouw verdwaalt in Emelgem.

Ik heb nog een vrouwke uit een put gehaald 's avonds rond negen uur. En die put was gelegen op het hof van Storme* en men heette die put : Storme's put. En die vrouw zegde dat ze rond vijf uur had opgehouden met werken en naar huis wilde gaan maar dat ze haar weg niet vond. En het was negen uur 's avonds en ze stond daar tot aan haar knieën in het water in die put. En ze beweerde bij hoog en bij laag dat ze op doolkruid getrapt had en dat het daarvan was.

Gerard De Keyzer

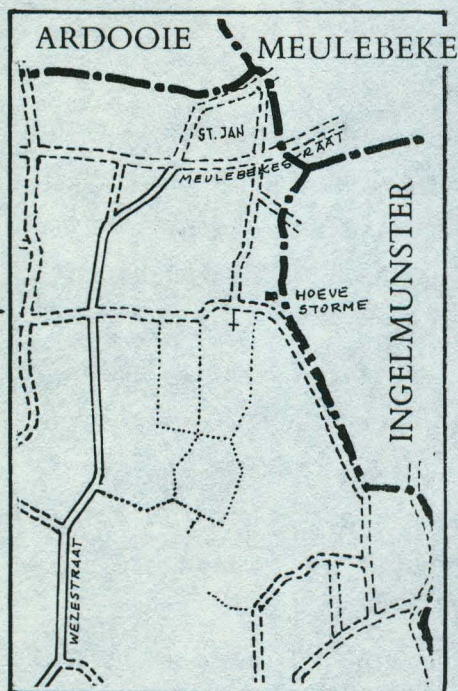
B. TOVENAARS

TOVENAARS

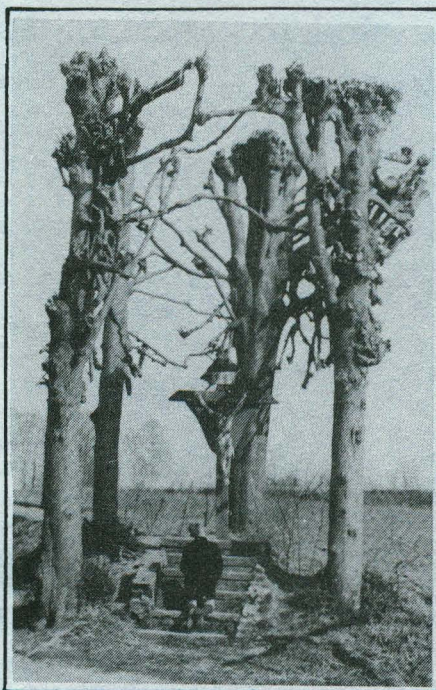
Te oordelen naar het aantal sagen, moeten de tovenaars veel minder talrijk geweest zijn dan de heksen. We hebben slechts een paar sagen over tovenaars kunnen optekenen. Talrijker zijn evenwel de sagen waarin aan Duitse Schapers en priesters tovermacht toegeschreven wordt.

Het is opvallend in vrijwel alle verhalen, dat die tovenaars, priesters en schapers, geleerde mensen zijn of tenminste toch boeken hebben. Het is bijna normaal te noemen dat mensen, die konden lezen en schrijven in een tijd, waarin het analfabetisme hoogtij vierde, hoog in aanzien stonden bij het gewone volk. Van zulke blinde verering tot bijgeloof, is het slechts een kleine stap. Vooral "paardemeester" Bouckaert is een toverfiguur. Zijn naam is alom verspreid in de streek van Waregem. Hij behoorde tot een bekende familie van

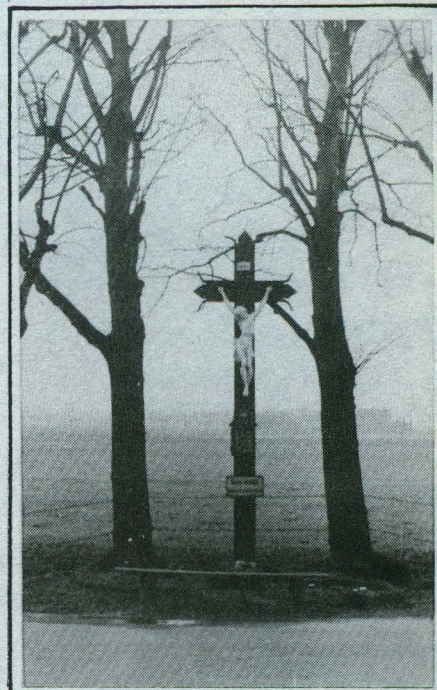
IZEGEMSE SAGEN :
STORME'NS KRUIS

Situering van STORME'NS
KRUIS in de nabijheid van
de hoeve Storme

STORME'NS KRUIS bij het
begin van W.O. II.

Het houten kruis is wegge-
vallen en door een ijzeren
kruis vervangen. Ook de be-
planting werd vernieuwd
(± 1965)

Waregem waaruit veel bekende nazaten ontsproten zijn. Rektor Bouckaert van de Gentse universiteit is een van zijn nakomelingen.

Ook de priester is in de toverwereld binnengetreden. Zijn macht ligt vooral in het vernietigen van heksenmacht. Legio zijn de gevallen waarin hij heksen ontmaskert of machteloos maakt. Typisch zijn ook de verhalen waarin hij de wind kan doen draaien of luwen, opdat men een brandend huis beter zou kunnen blussen.

Een derde soort tovenaars zijn de Duitse Schapers. Meestal hebben zij een koffertje volgepropt met zwarte boeken. Wee diegene die het waagt in zijn boeken te lezen ! Zonder uitzondering zijn het goedaardige zielen die niemand kwaad doen. Integendeel, zij zijn er dikwijls op uit om vrienden te helpen (sagen over het binden van schoven op de korenvelden). Worden ze echter geplaagd, dan weten zij zich dapper te weren.

Over de herkomst van deze Duitse Schapers wordt uitvoerig gehandeld in de dissertatie van Stef. Top, Sagenonderzoek in 't Vrijbos, Leuven 1964.

146. Tovenaar sterft in Izegem.

Grote Vanneste was een tovenaar geweest tijdens zijn leven en als hij dood ging, vloog er een bol vuur van zijn huis naar de toren van de grote kerk en sprong daar uiteen.

Druppels Farilde

147. Toveren met een boek in Izegem.

Aan de Krekel*, vijftig jaar geleden, woonde er een die een boek had. De pastoors hebben veel gedaan om dat boek af te pakken, maar ik heb nooit geweten als ze het gekund hebben. Overtijd* bestond er veel meer kwaad dan nu.

Provoost Constant

148. Sempikkel kan in Izegem toveren als hij in zijn boek leest.

Sempikkel was een rare die ook altijd in zijn boeken zat te lezen en te snuisteren. Mijn vader zei dat het er spookte en 's nachts altijd iets van de trappen kwam gelopen.

Devos Remi

149. Tovenaar wreekt zich in Izegem op iemand die met hem lacht.

Zotte Nijs was een rare die boeken had. Een keer passeerde hij voor een café, en er zat daar iemand die zat te lachen met hem door de venster. Om zich te wreken deed hij die vent met een hoepel lopen zo rap dat zijn tong tot op zijn hart hing. Hij kon slechts ophouden als zotte Nijs op-hield met lezen in zijn boek.

Bonte Albert

150. Kachtemse verdwaalt in Roeselare door Tovenaar.

Ik ging een keer naar Roeselare naar de Markt. 'k Kwam daar een vent tegen die heel erg naar mij keek. Ik wist niet meer waar ik was en ik verdoolde. In plaats van naar Roeselare te gaan zat ik in de Vosmolen* en ik was wel vijf uur op gang.

Julia Verbeke

151. Jules Boogmans kan de wonderbaarste dingen doen als hij in zijn boek leest. (Izegem).

a) Er was bij ons in de troep een raar manneke, Juulke Boogmans. Hij had een zwart kofferke met boeken. We waren een keer tijdens de oorlog in rust bij een boer. Het was een soort van een heerhof met een grote dreef er naar toe. We kwamen er toe rond de avond. We vroegen of we geen melk mochten hebben. We kregen er geen. "'t Is goed" zei Juulke "Wij geen melk, gij niet melken".

Ze gingen naar de koeistal om te melken, maar ze konden de deur niet openkrijgen. 's Morgens konden ze weer niet binnen. De boer ging naar de pastorij. Rond elf uur konden ze weer niet binnen. Het huis stond vlak voor de schuur waar dat we sliepen. Juulke zei plots : "Ge moet nu eens kijken". We zagen het hof vol ratten lopen en door het gotegat kruipen en in de tafel van het huis springen.

De officier kwam naar de schuur en zei : "Juulke, de boer zegt dat we melk gaan krijgen als we melk nodig hebben." Nu kon de boer in zijn stal om te melken.

b) Die zelfde boer had achthonderd lands bieten staan en hij vroeg aan ons : "Is er geen die kan bieten zetten ?" Ik zei dat ik dat kon en ook nog drie anderen. Als we een halve dag bezig waren kwam Juulke bij ons. Hij zei : "Wil je mijn raad opvolgen, dat zal hier gauw ge-

daan zijn. Leg je plat op de grond met je handen voor je ogen en niemand mag kijken zolang ik het niet zeg."

We deden dat. Het duurde een kwartier en hij zei toen : "Kijk maar."
En al de bieten waren gezet.

- c) Die boer werd een beetje benauwd van dat manneke en ging naar de pastoor. De pastoor zei : "Morgenmiddag ga ik komen rond een uur."
Juulke zei rond de middag : "Ge moet een keer naar de dreef gaan, ge gaat de pastoor zien komen, maar hij gaat in de dreef niet kunnen".
Juulke zat daar in zijn boekske te lezen. De pastoor kwam en stond vijf minuten te lezen voor de dreef en ging een beetje verder door. Hij keerde weer en begon weer te lezen. En toen nog een keer.
"Heb je het gezien ?" zei Juulke "dat de pastoor er niet in kan".
Ik heb dat gezien met mijn eigen ogen. Ge ziet wel dat er mensen zijn die wat kunnen."
- d) Er was een keer feest van de Fransen. Ze hadden een zaal en er kwamen goochelaars. Juulke zei tegen ons : "Ga je mee, ik ga alles betalen, ik ga de Fransen een keer leren !" We gingen binnen en Juulke betaalde. Het was een grote zaal met een dubbele deur, een theater, en er zaten wel duizend Franse soldaten. Ze deden er verschillende spelen. Juulke zei tegen de baas : "Mijnheer, mag ik ook een toer doen ?"
Hij lachte er mee, maar hij mocht toch. Hij ging op het theater en zei dat we allemaal ons aangezicht moesten draaien. En Juulke begon in zijn boekske te lezen. Almeteens ging de buitendeur open, en als er daar geen vierduizend soldaatjes passeerden, al kleine rode mannekes, er passeerde geen een. De Fransen waren benauwd. We deden nog een café of vier en Juulke betaalde het allemaal : hij had nochtans geen frank in zijn zak.
- e) Onze congé was uit en we gingen naar Adinkerke. Als we daar een dag of acht waren, ging onze commandant weg en er kwam een nieuwe, een van Brugge. Hij kwam een keer in onze café en we moesten naar het cantonnement. Juulke zei : "Wat gaat hij wel doen met ons, dat kan niet zijn." 's Anderendaags hadden we inspectie. Juulke stond van achter met zijn boekske en hij deed die commandant een meter of vier hoog in de lucht gaan, en liet hem daar zo een minuut of vijf hangen.

Als hij weer op de grond kwam liep hij weg en we hebben hem nooit meer gezien. We kregen onze oude commandant weer. Juulke is nog een maand of twee bij ons geweest.

- f) Als hij voort ging kwam hij de hand drukken. Hij ging verder met zijn kofferke en zijn boeken en we hebben hem nooit meer gezien. Ik had hem eens gevraagd : "Er zijn er zeker niet veel als jij ?" Hij zei dat er maar twee waren in België en dat er binnenkort maar één meer zou zijn.

Het was waar, hij was weg en we hebben hem nooit meer gezien.

Provoost Constant

152. Toveraar van Ingelmunster voelt dat men zijn boek wil afnemen.

Er was daar iemand in Ingelmunster die zulk een speciaal boek had. De pastoor ging er eens achter terwijl die jongen op zijn werk was. Maar hij voelde dat de pastoor er bijna bij was. Hij liep vlug naar huis en de pastoor had hem bijna vast.

Vanwalleghem August

153. Rumbeekse boer bezit boeken waarin niemand mag lezen.

Boer Cock van de Aap* had veel oude boeken, die in een grote koffer zaten. Er mocht daar niemand in lezen. De paters en de geestelijken hebben veel gedaan om deze boeken weg te halen maar hij wilde ze niet geven.

Achiel David

154. Toveraar steekt in Rumbeke spelden rond het hart van een pop.

Mijn schoonzusters zuster haar vents broer was pater in Kongo. Hij was met verlof te Rumbeke en hij ging eens op een hof waar ze geen jongens konden houden. Ze hadden er veel koeien en ze karnden veel. Er waren al acht of negen jongens dood en er lag nu weer eentje op sterven als de pater daar binnen kwam. Iedere keer dat die jongens rond de negen maanden kwamen, kwijnden ze weg lijk sneeuw. De pater vroeg : "Heb je misschien vijanden ?" "Neen" zei de vrouw, "maar er komen hier veel mensen om melk." De pater zei : "Ge moet toch vijanden hebben. De eerste die hier morgen om melk komt, moet je doen wachten en zeggen dat de melk nog niet klaar is." De eerste die kwam was een die altijd zei : "Hoe is het met de kweek ?" en hij speelde eens met zijn voetjes en handjes.

Het was een opperschoolmeester van Rumbekke. De boerin zei dat hij een minuut of vijf moest wachten. Ze bestelde hem toen, maar hij ging nog niet voort. Als het rond acht uur was, kwam die pater binnen en gaf de hand, maar die schoolmeester stond niet recht, want hij kon niet. De pater vroeg : "Is er misschien geen school ? want de jongens staan allemaal aan de poort ?" De schoolmeester schoot zijn roodje*. De pater zei : "Welk kwaad kom je hier doen, voor een schoolmeester, maar ge kunt hier niet weg hé ? Ge moet hier binnen de vijf minuten terug zijn met je kwaad of ge gaat aardig kijken." En weet je wat dat hij mee had ? Een pop. Iedere keer dat hij bij dat kindje geweest was, stak hij een speld rond het hart van die pop. En weet je hoeveel dat hij er nog moest steken ? Vier. Als hij de laatste ging steken, in het hart zelf, ging het kindje dood zijn. De pater zei : "En nu moet je komen met je boeken, of je bent je postje kwijt." Hij kwam af met zijn boeken. Als ze hun boeken kwijt zijn, hebben ze geen macht meer.

Ryckers Romanie

DUITSE SCHAPERS MET TOVERMACHT

Duitse schapers zijn schaapherders of boereknechten die uit Limburg naar onze streken waren uitgeweken. Het feit alleen dat ze van zover kwamen en een vreemd dialect spraken deed hen verdacht voorkomen. Ze hadden daarom ook weinig contact met andere knechten op de boerderij. Er wordt beweerd dat ze vaak (tover)boeken lazen.

155. Duitse schaper doet karnhond stilstaan te Izegem.

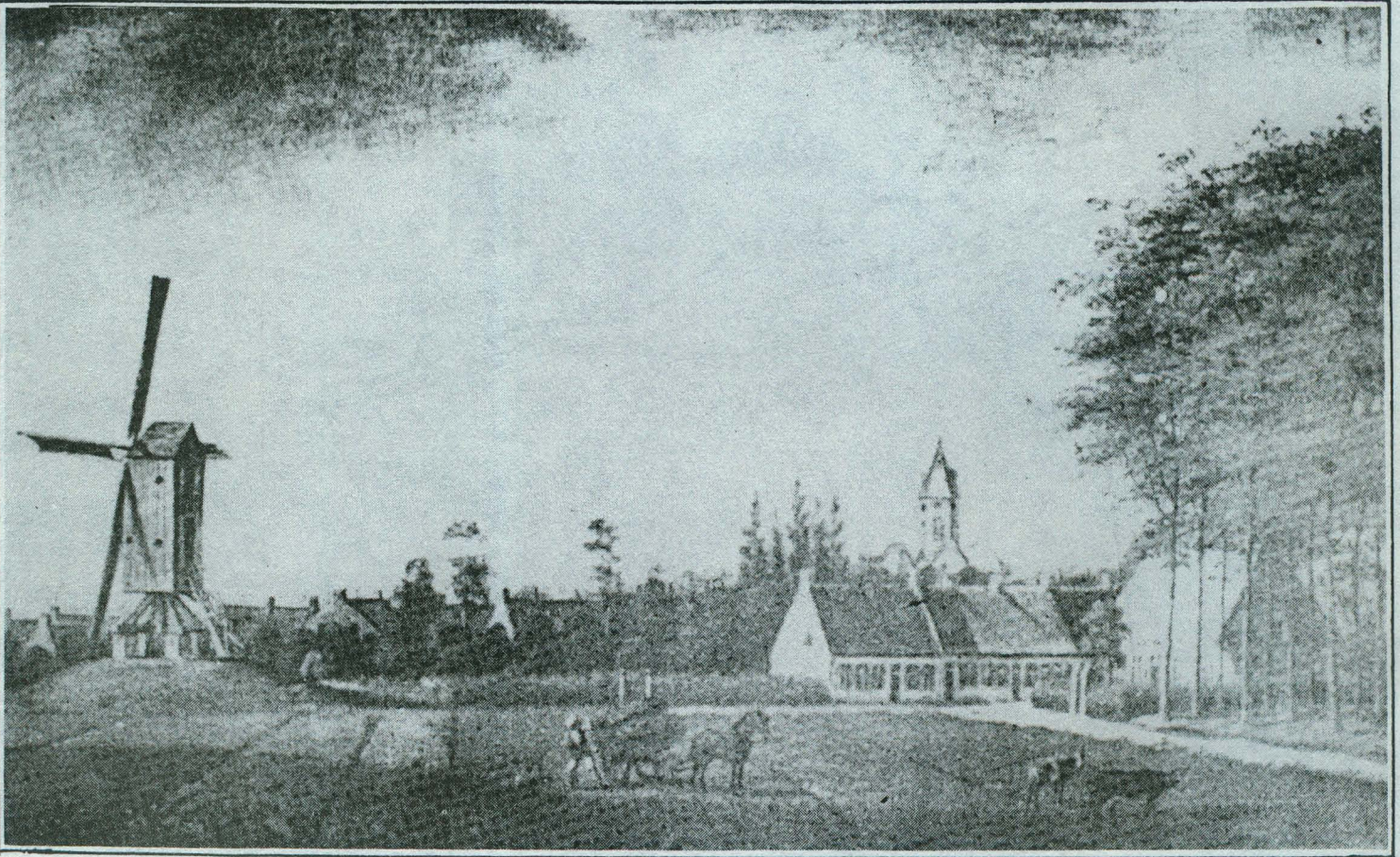
Een Duitse schaper mocht een keer geen boter hebben van de boerin. Hij was kwaad en hij deed de hond in de karn stil vallen. In plaats van boter was het allemaal grasling in de karn.

Missiaen Antoon

156. Duitse schaper doet molen stilstaan in Izegem.

Hier een beetje verder stond er een molen*. Als de Duitse schaper zei : "Molen, molen, sta stil" vielen de wieken stil.

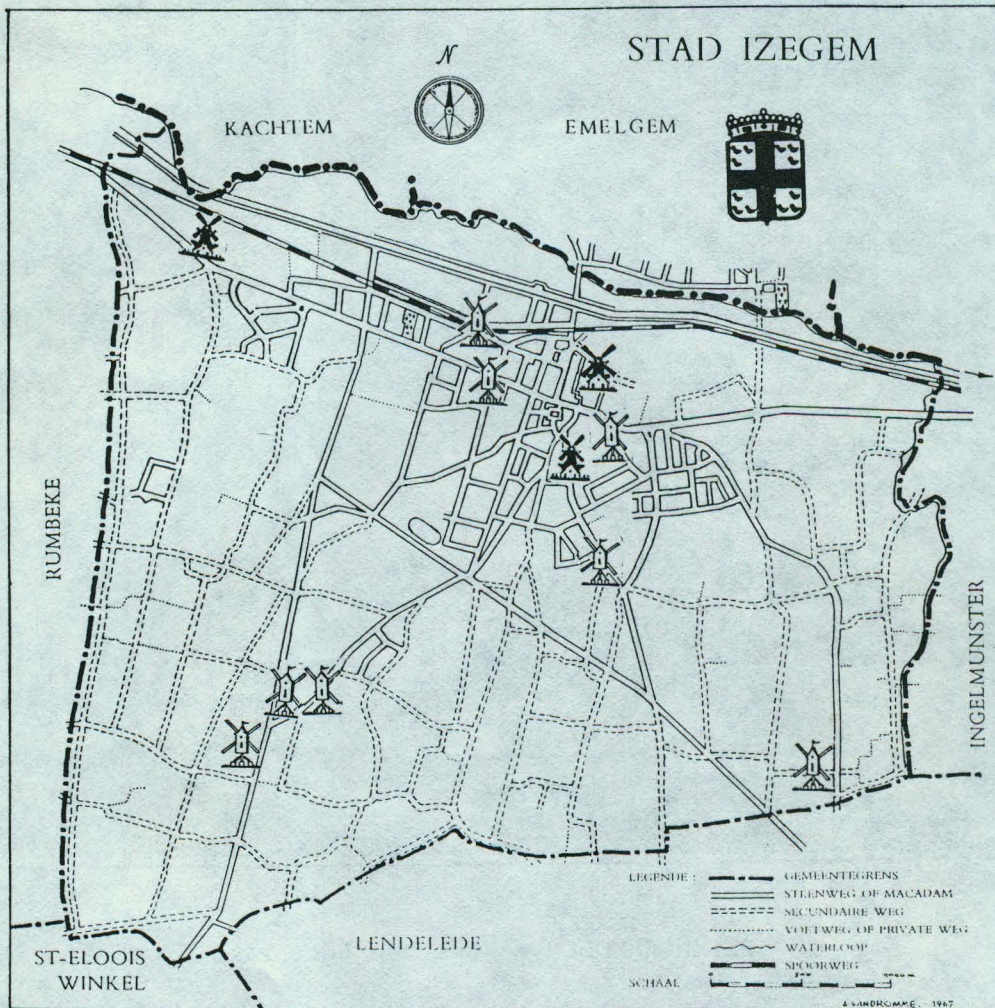
Missiaen Antoon

STEENDAMMOLEN : werk van Bernardus Crombez. (+ 1851)

Deze molen draaide reeds van vóór de Franse Revolutie en was gebouwd door Pieter Sabbe die er eigenaar en gebruiker van was. Het vroegere woonhuis van Antoon Mis-siaen-Maes was destijds het molenaarshuis van de STEENDAMMOLEN. Omstreeks 1864 werd deze korenwindmolen door brand vernield.

IZEGEMSE SAGEN :
STEENDAMMOLEN

Molenkaart van de Izegemse molen waarvan er nu geen enkele molen overblijft.
De STEENDAMMOLEN is met de pijl aangeduid en bevond zich in de Groenstraat op de gronden van het huidig bedrijf van de Gebroeders Missiaen

157. Geplaagde Duitse schaper slaat op zijn manier terug (Izegem).

Een Duitse schaper had een keer ruzie met een koeier* of een knaap, en hij kon het niet halen. Hij ging een beetje verder staan en hing zijn jas op een staak en begon erop te slaan met zijn staf. Die knaap stond te krullen van het zeer.

Lezy Remi

158. Duitse schaper plaagt drie vrouwen.

Mijn vrouws vader was een schaper. Hij passeerde een keer aan "Borrens reke"*; hij zag drie vrouwen en hij zei er goeiendag tegen. Ze zeiden niets terug. Ze wisten dat het een grapjas was. Hij ging verder naar Izegem kermis en begon te dansen. De drie vrouwen kwamen zo gedwongen dat ze afkwamen om te dansen en ze zeiden : "Dag Schaper !" "Ha !" zei hij, "Nu kun je spreken !" En hij wilde er niet mee dansen.

Frans Hinnaert

159. Duitse schaper zet het kwaad op Emelgems hof.

Mijn vader en moeder vertelden dikwijls dat het veel verkeerde te Boone's. Het was een schaaaphofstede. Ze zeiden dat de schapen dansten boven op hun kot. Terwijl de schaper daar was, kwam alles in gang op het hof : de koeien, de schapen, de paarden. De paarden zweetten 's morgens van het werken en lopen.

Aloïs Vermeersch

160. Duitse schaper kan werk beletten op Emelgems hof.

Ik heb nog oude mensen horen vertellen dat bij Van Ackers op het Laag Gistelgoed* ze soms karnden en geen boter hadden. Dat was bij perioden. In die tijd hadden ze daar een Duitse Schaper. En als er een bepaalde persoon van het hof door die Schaper verzonden was konden ze niet karnen. En kwam hij terug dan was alles weer in orde.

Gérard De Keyzer

161. Duitse schaper plaagt knecht op Emelgems hof.

Op het hof waar de Foulons wonen, waren er vroeger veel schapen, want de gebouwen van de schaapstal staan der nog. En ze noemden dat hof ; het schaaaphof. Wel er was daar vroeger een Duitse schaper. En ze zeiden daarvan dat hij iets kon.

En er was daar een koeier waar dat hij een beetje mee de zot gehouden had. Hij kon hem doen verplaatsen waar dat hij niets kon aan doen, also lijk de heksen op een bezem. Ze zeiden dat hij bij hem kon verzenden.

Gerard Buyse

162. Duitse schaper heeft macht op dief in Emelgem.

Een vent hier had een partij pret staan. Op een morgen was hij ze gepakt. Hij zei dat tegen de schaper en deze zei dat hij ze wel ging terug krijgen. Hij zei : "Hij zal ze wel terug brengen naar jou."
's Anderendaags bracht de dief het prei staa'ke voor staa'ke terug naar zijn plaats.

Frans Hinnaert

163. Duitse schaper kan het kwaad verzenden in Emelgem.

Er was daar een vent die een ezelke had. Het werd ziek en hij ging naar de pastoor. De pastoor zei : "Ik mag dat niet belezen, anders zou een andere deze ziekte krijgen." De vent ging toen naar een Duitse schaper en zei dat de pastoor niet wilde komen belezen omdat een andere ezel het zou krijgen. De schaper genas hem en nu was de pastoor zijn ezel ziek. De pastoor ging nu om de schaper, maar hij zei : "Ik mag dat niet doen, het is kwaad, want de ezel van een andere zou het krijgen !"

Frans Hinnaert

164. Duitse schaper laat boek verbranden voor zijn dood (Emelgem).

Een schaper voelde dat hij ging doodgaan en hij wilde niet hebben dat zijn boekske verder ging. Hij zei tegen zijn vrouw : "Pak dat boekske dat onder de dorpel zit van de schapestal en smijt het in de kachel. Ge moogt er niet in kijken of ge gaat doodvallen". De zoon wilde het uit het vuur pakken, maar hij was op zijn handen geslegen van zijn vader.

Frans Hinnaert

165. Lied van de Duitse schaper (Kachtem).

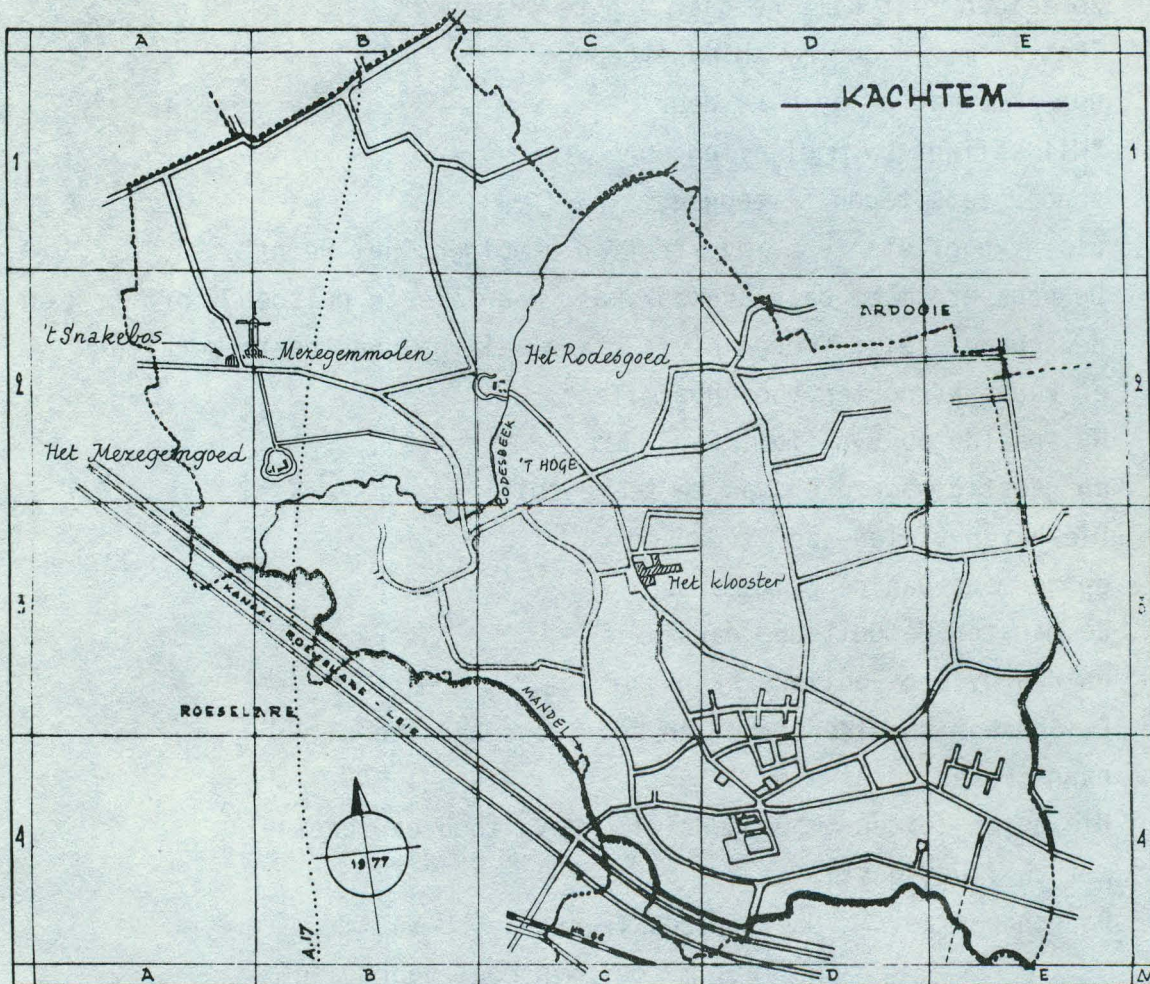
Men hoorde over vele jaren, dat er Duitse schapers waren rap en knap in d'ermonzie, de kunste van foefelarie*.

Hij kwam van de Mezegemmeulen* met twee bakten meel gelaan.

in twee kleene zakskes gedaan;

waar dat ie twee komiezen ontmoette die hem groetten

IZEGEMSE SAGEN :
MEZEGEMMOLEN

De plaats van de MEZEGEMMOLEN op het vroegere grondgebied van Kachtem.
De puntlijn van noord naar zuid duidt de nieuwe westergrens naar de Stad
Izegem aan (= A.17)

ze zeiden "Wat komt ge daar weg te dragen ?"

"het is meel voor my en myne gebeur

een arme man al by myne deur"

"Wil seffens uw meel afleggen

zonder iets tegen te zeggen,

als gy nog iets zegt, wy straffen u volgens het recht".

De schaper smeed daar zyn zakskes, maar als ze peisden voort te gaan,

de schaper zei : "heren blyft staan : ik ga u de boete betalen

en keuninksrechten voor het malen".

Hy speelde op zyn fluit

en geestig voorzeker van te te te tuit.

Die heren vielen aan 't dansen

op de mode van de Duitsmansen

Ze dansten de Duitsche dans

en daarby een vooizeke Frans.

De Schaper speelde stabel en het zweet barstte uit

hunne kaken.

Die heren zeiden : "Om Gods wil, zwyg toch een beetje

met uw fluitje stil

De schaper zei : "Geef my zes franken

en laat my met myn meel voortgaan

ik zal u van den dans ontslaan."

"Wy zyn tevreden en met drie frank elk daarby

gaat nu maar voort, schaper" zegden zy

De schaper zei nu aan die gasten :

"Myne gebeur moet nie meer vasten

maar als gy nog eens tast aan myne bakte of myn buit

ik speel verder op myn fluit".

Victor Cools,

166. Kachtemse boerderij vol duivels na lezen van de boeken van een Duitse schaper.

Er was hier een boer die een Duitse Schaper had. Op een keer had de knaap in de schaper zyn boeken gelezen en heel het hof zat vol duivels.

Ze liepen rap om de schaper. Hij pakte een zak lijnzaad en goot hem in

een hooimijte. De duivels moesten al de zaadjes een voor oprapen en zo waren ze der van verlost.

Victor Cools

167. Duitse schaper in Oekene heeft bovenmenselijke macht.

Er was in Oekene een Vermeulen : een Duitse schaper. En dat was gekend dat deze wat kon. En hij was bijboever bij een boer. En hij had verschrikkelijk veel macht. En in die tijd vochten ze veel, en hij was soms gevraagd om te helpen vechten. En dat gebeurde dat hij een keer een ton bier nam, en dat weegt 100 kg., en er mee sloeg.

En er was nu in Bavikhove een vent die ook zeer sterk was en die deze van Oekene een keer wilde zien.

En die Vermeulen wachte te Gijsens. Deze van Bavikhove kwam dus naar Oekene en hij kwam hem nu tegen als hij juist met de paarden aan het einde van een stuk land was. En hij vroeg : "Weet gij hier geen zeer sterke vent wonen ?" En de andere nam zijn ploeg op en weer er mee naar het boerhof. En die van Bavikhove was rap weg.

Hector Spillebeen

168. Duitse schaper van Lendeledede heeft zijn lief in zijn macht.

In Lendeledede was er een Duitse schaper die vrijde met een herbergiersdochter. Hij had graag dat ze de zondagmorgen naar de zes uur mis ging, maar ze wilde niet. Ze zei tegen haar moeder dat ze naar de zes uur mis niet zou gaan, wel naar de hoogmis. Maar ze was zodanig gedwongen dat ze tien voor zes opstond en zonder zich te wassen en te kammen naar de mis liep. Na de mis waren ze samen en hij vroeg aan zijn lief : "Ga je koffie maken vanmiddag op het hof ?" Ze wilde weer niet, maar ze was zo gedwongen dat ze op haar klompen naar het hof liep om koffie te maken.

Vanwalleghem August

ANDERE VORMEN VAN TOVERIJ

169. Kortrijkzaan voorspelt legerdienst.

Er was daar in Kortrijk een die kon in je hand lezen. Als hij in je hand keek kon hij weten als je naar de troep moest of niet. Er gingen er veel bij hem.

De Jan Alfons

MACHT DER GEESTELIJKEN

AFLEZEN170. Priester gaat aflezen in Izegem.

Henri Brugge heeft mij dat verteld. Dat is gebeurd op hun hof rond 1880 aan de Oude Ieperstraat op de wijk "de Slore". Op dat hof waren de mensen bang omdat de beesten zo onrustig waren. En als dat een tijd geduurd had gingen ze van verlegendheid om een priester. En hij ging rond het hof en ze moesten allemaal meegaan en lezen met hem. En overal waar dat hij passeerde verschroeide het gras en hijzelf zweette van dat werk te doen. En daarachter is dat nooit meer gebeurd. 't Was gedaan.

Lezy Henri

171. Paters van Ieper gaan aflezen in Izegem.

Op het hof van Alberic Tack konden ze geen boter meer karnen. En ik ben naar de koe gaan kijken en ik vond er niets aan. En de veearts is ook gaan kijken en hij vond niets. En toch konden ze niet karnen. En ze zijn toen naar de paters van Ieper geweest om te belezen want dat was een soort van kwaad. En daarna is dat gedaan geweest.

Alidor Manchelem

172. Pater gaat bedorven meel aflezen in Izegem.

Mijn vader vertelde een keer van een wijfje dat aanzien was voor een heks. Ze had een keer twee eieren in haar handen en vroeg aan een boerin om ze te koken. Ze wilde niet. 's Anderendaags was al hun brood beschimmeld. Er ging een pater en zei : "Bak een nieuwe bakte, 't is misschien de schuld van de kelder". Maar het had geen zin. Toen zei de pater dat ze de bakte een keer moesten doen bij hun zuster een beetje verder. Daar bleef alles goed, maar bij hen thuis werd het weer allemaal slecht. Toen heeft de pater belezen en het was gedaan.

Dumortier François

173. Geestelijken gaan aflezen in Kachtem.

Bij ons was er veel verkeer. We gingen achter de geestelijken. Ze gingen kruisgewijs over en weer in de keuken terwijl ze het Sint-Jansevangelie lazen, en ze zweetten ervan. Het is dan verbeterd.

Julien Decantere

174. Pastoor gaat aflezen in Kachtem.

In de Bellevue konden ze nooit hun melk bewaren. Ze moesten van de pastoor de eerste vrouw die kwam, buitensmijten. Hij kwam belezen en het was gedaan.

Julien Decantere

175. Pastoor beleest paarden in Beselare.

Mijn vrouw was een jaar of drie oud, als ze verhuisden van Beveren naar Komen, met een wagen getrokken door twee paarden. Ze moesten passeren door het bos van Beselare. Almeteens bleven de paarden stil staan. De boever stond te vloeken en te tieren. Na twee uur vielen de paarden neer van het zweet. Ze gingen om andere paarden bij een boer, maar het had geen zin. De pastoor kwam toen. Hij belas en ze konden weg.

Pauwels Severain

GEESTELIJKEN WETEN ALLES

176. Izegemse pater weet waar weggelopen zoon is.

Bij Jean Bolders was er een van de knechten een dag of vijf weg. Het was in het midden van de winter en de sneeuw lag een halve voet dik. Jean werd verlegen en de mensen zeiden : "Jean, ga eens naar de paters, ze weten waar ze zitten." Hij ging naar de paters van Izegem. Een pater zei : "Jean, zet je hier een beetje, ik ga eens gaan kijken." Na vijf minuten was hij terug en hij zei : "Binnen een uur gaat hij terug zijn." Jean zat te kijken aan het venster als hij thuis kwam en zei : "Né, daar komt onze Miel." Hij kwam barvoets van Oostende door de sneeuw.

Provoost Constant

177. Izegemse onderpastoor kent de toekomst.

Mijn nonkel was ook betoverd van een toveres. Hij ging naar Tielt naar de pasters. 's Nachts rond twee uur langs kleine wegeltjes. Als het 's morgens negen uur was, gingen we gaan kloppen, hij was weg. Moeder ging naar Izegem naar de onderpastoor Desmet*. Hij kroop voor een half uur alleen in zijn kamer. Als hij gedaan had met lezen, zei hij : "Romanie, je broer is in volle gezondheid. Hij is een goed werk gaan doen, gaan dienen en hij gaat op slag twaalf uur weer thuis zijn."

Als het juist twaalf was, was nonkel inderdaad weer.

Pieter Vandenbulcke

178. Emelgemse pastoor kent de namen van de heksen.

a) Ik heb dikwijls gehoord dat er nergens meer kwaad was of in Emelgem. De pastoor zei een keer van in zijn preekstoel : "Als dat hier niet betert, ga ik je noemen met name en toename."

Raes Aloï's

b) Vroeger was er te Emelgem veel toverij. De pastoor zei op de preekstoel : Als je niet ophoudt met kwaad te zaaien ga ik je noemen met naam en toenaam.

Aloï's Raes

c) De pastoor van Emelgem zei een keer in de preekstoel dat hij degene die kwaad deden ging noemen met naam en toenaam van op zijn preekstoel.

Arthur Deforsche

179. Pastoor van Lendelede kent de namen der heksen.

Te Lendelede in de kerke waren de kapmantels altijd in stukken gesneden. De pastoor zei van op de preekstoel : "Als het nog een keer gebeurt, zal ik ze noemen met naam en toenaam."

Derycke Romanie

GEESTELIJKEN HEBBEN TOVERMACHT

180. Pastors hadden vroeger veel macht.

De pastors hadden vroeger veel boeken en veel macht. Als ze nu hun kap over de haag smeten, behielden ze die macht.

Vanwalleghem August

181. Paters doen zoon naar huis terugkeren (Izegem).

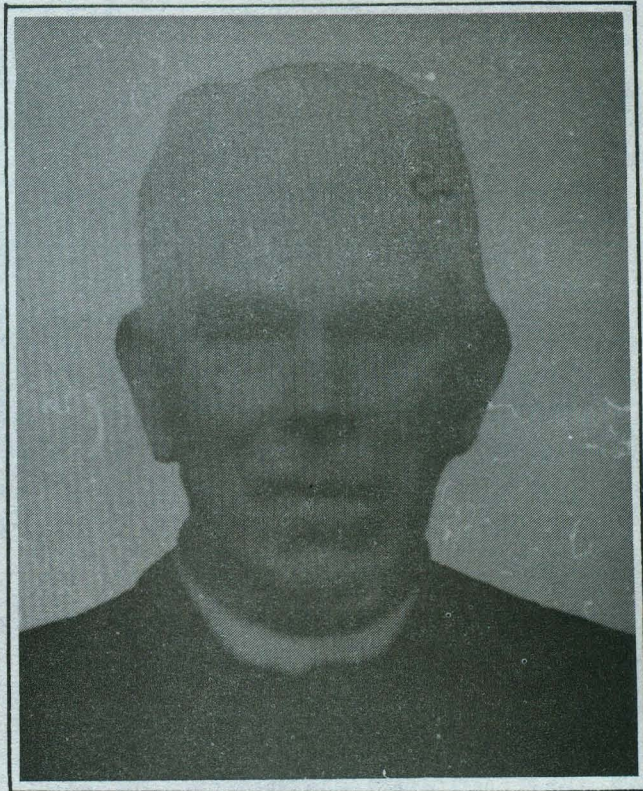
Mijn broer woonde bij een vreemde vrouw. Vader ging naar de paters om te belezen en 's nachts was die vrouw geslegen en genepen in bed. De beelden waren omgedraaid in huis en de tafel sprong omhoog in de keuken. Er liep een muis in huis die ze nooit konden pakken. Na veertien dagen kwam hij weer naar huis en zei tegen vader : "Ge zijt naar de paters geweest." "Ja'k" zei vader. "Ja, ik dacht het wel." zei hij.

Bonte Albert

E.H. THEOFIEL SIOEN

*Geboren te Poperinge 16.11.1840
 Priester gewijd te Brugge 08.12.1865
 Leraar aan 't College te Menen april
 1866
 Medepastoor te Dadizele 29.01.1881
 Pastoor te Waardamme 05.01.1886
 Pastoor te Emelgem 01.06.1891
 Stierf te Emelgem 27.12.1900*

E.H. EMIEL ROELENS

*Geboren te Fernegem 13.06.1868
 Priester gewijd te Brugge 11.06.1892
 Coadjutor te Jonkershove 27.08.1892
 Coadjutor te Dadizele 30.05.1893
 Medepastoor te Izenberge 27.02.1897
 Medepastoor te Lendeledede 11.07.1900
 Medepastoor te Roeselare (O.L.Vr.) 23.11.1904
 Pastoor te Assebroek (St.Katharine)
 10.10.1914
 Pastoor te Emelgem 07.08.1921
 Ontslag te Emelgem op 28.12.1942
 Hij overleed te Izegem (ziekenhuis)
 01.10.1944*

182. Emelgemse pastoor kan personen vastzetten.

Vader heeft nog verteld dat de pastoor hier op zijn preekstoel zei dat dat moest gedaan zijn met onkruid zaaien of dat hij het boek ging laten openliggen, zodat ze niet meer buiten konden uit de kerk.

Gerard Buyse

183. Pastoor straft op afstand (Emelgem).

Vader heeft nog verteld dat Pastoor Sioens* de zondag in de hoogmis op de preekstoel zei dat er een aan zijn krieken zat en dat hij ging blijven zitten tot na de hoogmis zodat iedereen zag wie dat het was. En als hij de krieken pakte kreeg hij ze niet in zijn mond.

Gerard Buyse

184. Pastoor Roelens doet de wind draaien. (Emelgem)

Vroeger heeft het hier nog gebrand in het zwingelkot, en de wind zat over de koeistal en pastoor Roelens* kwam en hij deed de wind draaien dat het niet meer gevaarlijk was.

Emiel Van De Walle

185. Emelgemse pastoor doet de wind draaien.

Op dat groot hof van Foulons* stonden er overtijd vier grote schelven. En almeteens begon er een te branden, en het was op een zondag. En de mensen die naar de hoogmis gingen zagen dat. En de pastoor hoorde ervan en hij vroeg : "Langs waar zit de wind ?" En ze zeiden : "Hij zit zuid-west en ze gaan alle vier afbranden." En de pastoor deed de wind draaien. Mijn vader heeft dat dikwijls verteld.

Hektor Deman

186. Pastoor straft op afstand (Kachtem).

Pastoor Boeksonne* woonde in de pastorie die vroeger in de meersen stond. Hij was ertegen dat de jongens gingen zwemmen in de Mandel. Een keer hing hij zijn jas op een draad achter zijn huis en sloeg er op met een stok. De jongens voelden al deze slagen juist gelijk of dat hij had geslagen op hun bloot gat.

André Saelens

187. Water dank zij een pater (Kachtem).

Mijn wijfs moeder vertelde dat het een keer brandde rond de Vossemolen.* En er was nergens water te vinden. Er kwam daar een paterke voorbij dat zei : "Schept maar water uit deze sloot." En ze konden er zoveel schep- pen of dat ze maar wilden.

François Corneille

Zie ook nr. 52

188. Pastoor van Oekene doet de wind draaien.

Het is lang geleden. In Oekene brandde een keer een café, tijdens de namiddag. Ik was een jaar of achttien. Er stond een hoveke met een stro- dak bij die café. Ze begonnen te blussen met emmers water. De pastoor van Oekene kwam daar gewandeld en hij zei : "Kom er maar van." Ze deden het en tegen dat ze ervan waren, was de wind al gekeerd. Hij had staan lezen in zijn boek.

Provoost Constant

189. Pastoor van Ardooië zet toveres vast.

In Ardooië zat er een keer een vrouw in de kerk die de naam had van een toveresse. De pastoor gaf een sermoen over zulke mensen en zei : "Ge moet ophouden met toverij te doen of ik ga je noemen met naam en toenaam." Als de mensen uit de mis kwamen bleef ze zitten, van ze kon niet weg.

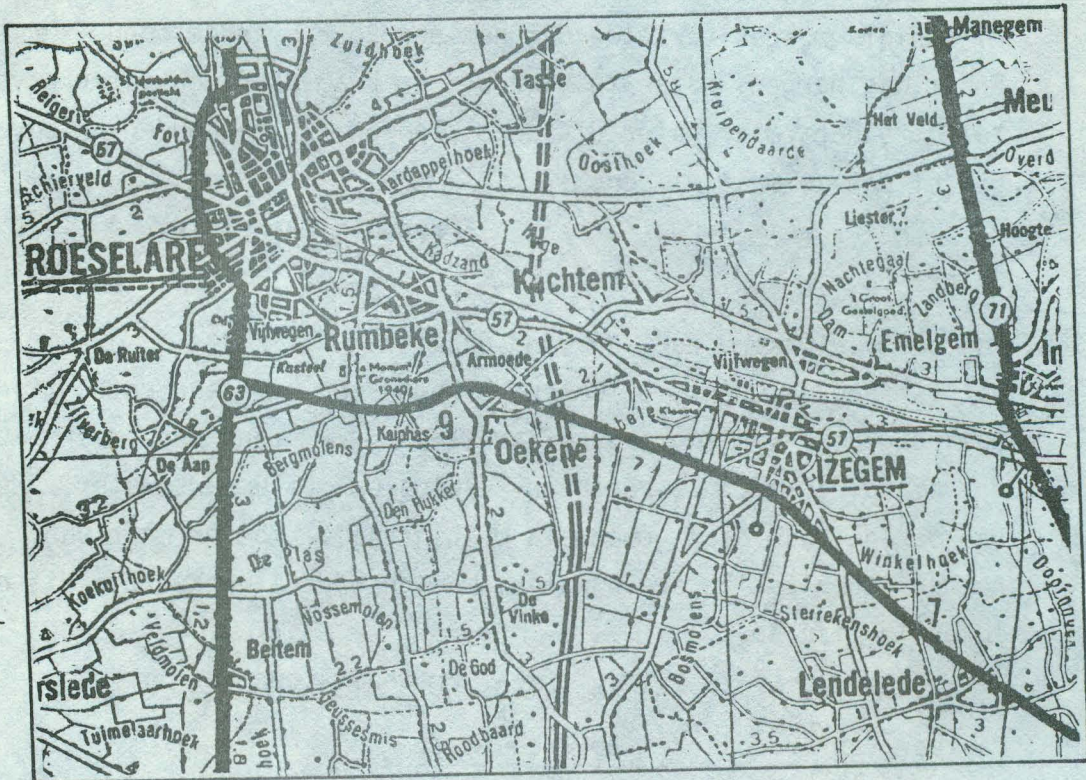
Emiel Oosterlinck

WEERWOLF

In het Izegemse heb ik geen sagen over dit thema kunnen optekenen. Dergelijke verhalen komen uiterst zelden voor in onze streek. Wel vertelde August Van- walleghem ons :

190. Ik heb nog horen vertellen over de weerwolf. Ze zaten meest in de stre- ken waar dat er veel bos was, rond Aartrijke en Brugge.

Wierwolf betekent etymologisch manwolf (menswolf). "Weer" is afgeleid van het Latijn "vir" dat "man" betekent (cfr. wereld : plaats waar de mensen wonen; het Keltisch voor "man" is "fir").

Op de kruising van de pijlen ligt de oude Rumbeekse wijk
DE VOSSEMOLEN

I I I. - D U I V E L S S A G E N _____

Duivelssagen zijn veel zeldzamer dan de heksensagen. In totaal heb ik er tien opgetekend, waarvan een viertal in het Izegemse.

191. Drie berooide broers verkopen hun ziel aan de duivel (Izegem).

Mijn vader vertelde dikwijls van drie broers die hun ziel verkochten aan de duivel. Ze hadden al hun geld verteerd en ze zeiden : "We zouden wel onze ziel verkopen aan de duivel". Ze kwamen een keer 's avonds af en ze kwamen een heer tegen te paard en hij vroeg : "Waarom ziet gij zo tries-tig ?" Ze zeiden dat ze geen geld meer hadden en dat ze wel hun ziel wilden verkopen aan de duivel. "Wel" zei hij "verkoop ze aan mij, maar ge moet altijd zeggen : "alle drie" en gij daar : "voor het geld" en gij daar : "lijk dat 't redelijk is."

Ze waren een keer in een hotel en er was daar ook een rijke heer. De baas zei tegen zijn wijf : "We gaan die heer dood doen en het op die drie zotten steken die zeggen : "voor het geld; alle drie; lijk dat 't redelijk is".

Ze moesten naar het tribunaal, maar ze zeiden daar dat het de hotelbaas was die het gedaan had. In nood mochten ze spreken van de duivel.

Raes Aloïs

192. Dokter Alfonsius sluit een duivelspakt (Izegem).

Dokter Alfonsius had zijn ziel aan de duivel verkocht. De duivel was bij hem geweest in de gedaante van een schone heer. Hij was in het zwart gekleed. Het was met een contract van tien jaar. Dokter Alfonsius deed ze werken, die duivels. Hij moest zo dicht bij de zon gevoerd worden dat hij er kon aankomen met zijn vingers, maar hij mocht niet verbrand zijn. De duivels moesten hem toen ook een keer over de zee voeren in een koets met vier paarden. Ze moesten effenan* kalsei leggen voor de paarden en direct achter de koets weer uitbreken. De duivels moesten werken dat ze

zweetten. Als hij maar drie weken meer voor het einde van zijn contract was, wilden de duivels nog altijd het contract verbreken omdat ze zo moesten werken. Maar hij wilde niet. Als de tijd verstreken was, hebben ze 's morgens hem dood gevonden, en de duivels hadden hem zo geweldig geslagen dat de hersens aan de muur geplakt hingen.

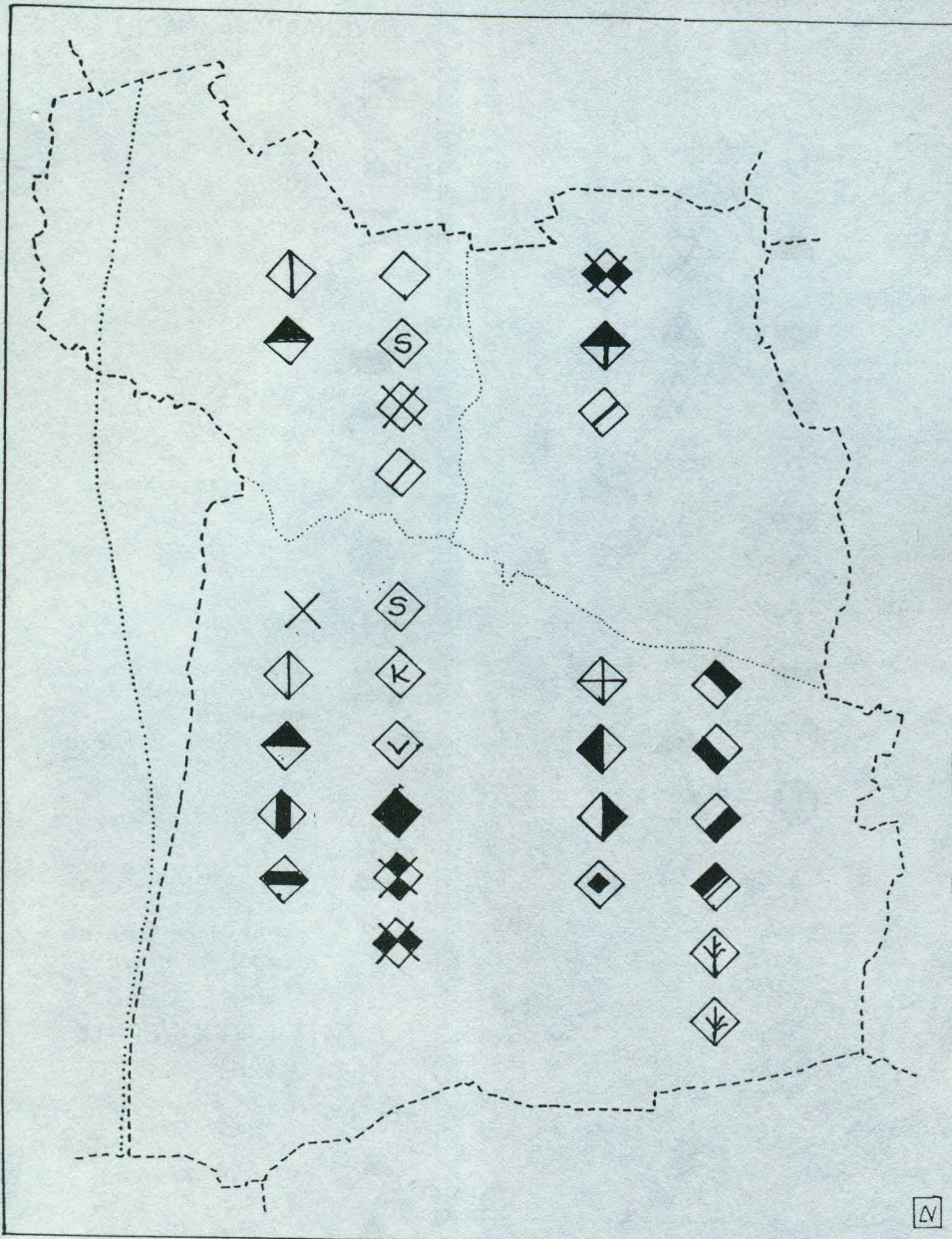
Couvreur Leonie

193. Ieder jaar moet er één vrijmetselaar sterven (Izegem).

Ik heb nog horen klappen van vrijmetselaars. Dat is min of meer zeventig jaar geleden. Ze zeggen dat er elk jaar een moet verongelukken. Ze trekken daarover lotje. Er was hier een en zijne naam was Kapelle. En hij heeft zich voor de kop geschoten.

Raes Aloïs

Zie ook nr. 166.

HEKSEN

- vergadering van
- ontmoeting met heks

HEKSENMACHT

- kwaad zetten op volwassenen
- kwaad zetten op kinderen
- kwaad zetten op stalvee
- kwaad zetten op voedingsgewassen
- kwaad zetten op voorwerpen
- verzendt ongedierte
- lich. plagen : plagerijen
- andere dan lich. plagen
- macht der zonde
- toverboeken
- maakt werk onuitvoerbaar
- eigendom van heks heeft macht

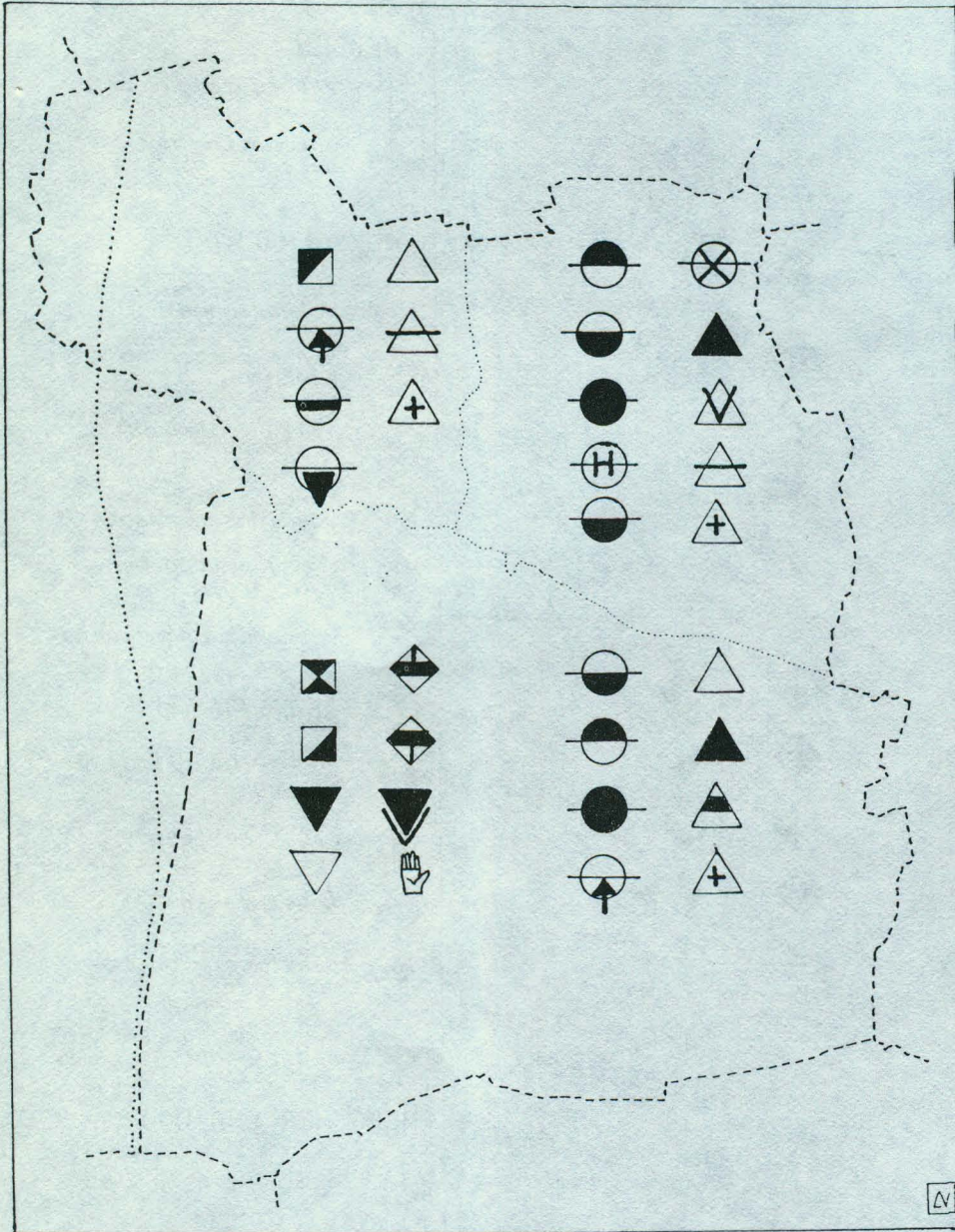
HEKS HERKEND DOOR

- lokalisatie in kerk
- gewijd voorwerp
- andere daad

HEKS MACHTELOOS DOOR

- gewijd voorwerp
- priester
- hoger slaan
- ander middel
- wegnemen van macht door voorwerp
- doolkruid doet persoon verdwalen

- bestaan alleen vermeld

JOVENAARS - MACHT

- plagerijen
- dood
- envoutement

DUITSE SCHAPERS

- plagerijen
- maakt werk onuitvoerbaar
- verzendt kwaad
- heeft macht op persoon
- kwade hand
- gevolgen van lezing in toverboek door vreemden
- toverboek verbrandt bij dood
- verdedigingsmiddel
- macht door toverboeken zelf-tovenaars
- macht door lezing plagen toveren

GEESTELIJKEN VERNIETIGEN MACHT ...

- lezen kwaad af
- van toverboeken
- geestelijke weet alles
- personen vastzetten
- straffen
- geestelijken hebben tovermacht

ANDERE VORM V. TOVERIJ

 handlezen

WEERWOLF

 verschijningen

DUIVELSAGEN

 duivel pakt

 framaçons

 Duitse schaper gaat met duivel om

I V. - H I S T O R I S C H E S A G E N

Historische sagen zijn ook gering in aantal. Enkel de verhalen over verzonken kastelen en klokken komen (relatief) frequent voor.

SCHATTEN

195. Deschat van het verzonken kasteel te Moorslede.

In Moorslede, op het gehucht Vagevier, is er een kasteel verzonken. De houtkappers die daar werkten in het bos van dat kasteel, begonnen een keer in hun vrije tijd, bloot te maken waar dat kasteel gestaan had. Ze kwamen aan een kelder. Er stond een metalen koffer in. Ze probeerden hem er uit te halen, maar ze konden hem niet roeren. Ze verzamelden al de paarden van de streek en een hele massa ketens. Ze legden de ketens aan de koffer en er mocht niemand spreken terwijl dat ze trokken.

De koffer kwam mee en als hij aan de laatste trap was zei er een :
"Zie je wel, we hebben hem mee." En met de slag sprong hij weer op zijn plek, en ze konden er niets meer aan doen.

Dumortier François

GEBOUWEN

196. Pendelaar vindt onderaardse gangen van het kasteel te Ingelmunster.

Van Rumbeke was een pendelaar te Ingelmunster. En te Ingelmunster is er een groot kasteel met een wal rond : 't gravenkasteel. En Van Rumbeke had daar gependeld en hij vond daar dat er in dat kasteel twee onderaardse gangen waren, een naar de kerk en een naar het huis van Van Rumbeke. En hij zei erbij dat er in de langste gang, deze naar de kerk, een valput was, en ook dat er daar een kofferke stond, en dat het deksel ervan een beetje verder lag. De heer van het kasteel heeft dat onderzocht en gevonden dat dat allemaal waar was.

En hij was zo verwonderd dat hij zeker zijn zoon gezonden heeft om dat te lezen, maar ik weet niet meer naar waar. Dat is zestig jaar geleden.

Henri Lezy

ETYMOLOGISCHE ZAGEN

197. Boos Iseghem.

Als den heiligen Eligius het geloove in Vlaanderen kwam preëken, ging hij naar Iseghem. De inwoonders en wilden hem niet aanhooren; zij vervolgden den heiligen man die, om aan hunne woede te ontsnappen, de vlucht nam en door de beke, in de plaatse genaamd "het Stroomken"* vluchtte en zei : Boos Iseghem !

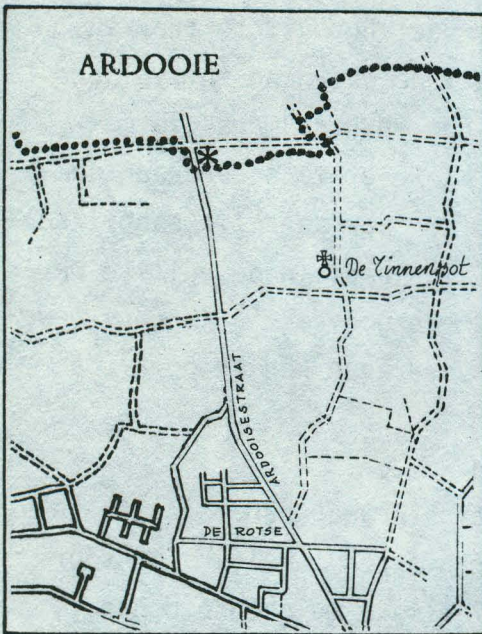
Van daar kwam den heiligen zendeling te Rumbeke. De inwoonders luisterden aandachtig naar zijne woorden : zij aanveerden met veel iever de christene leeringe en vroegen het Heilig Doopsel. Den heiligen Eligius was tevreden en zei : Heilig Rumbeke !

Zijn zendinge bracht hem naar Rousselaere. De inwoonders die den grooten toeloop van menschen te Rumbeke bemerkten hadden, en die kennisse gekregen hadden van de plaatse waar dat hij zijne predicatie ging uitspreken, door hunnen drift voor den koophandel gedreven, richtten langs den weg, die tot deze plaatse leidde, menigvuldige kramen, voorzien van alle soorten koopwaren. Den heiligen, dit bemerkende, riep uit : Oolijk Rousselaere !

(Versie verschenen in de Gazette van Kortrijk, 31 mei 1888, geciteerd in R. BOUCQUEY, a.a., blz. 12-13).

198. Kruipendaarde.

a) Ten tyde der burgeroorlogen en omwentelingen welke België in de XVI eeuw verwoestten, woonder er op Ardoye een landsman met zyn vrouw. God had hun huwelyk gezegend en er werd hun een zoon geboren welken de vader, naer vermogen zyner geldmiddelen en de onstuimigheid der tyden, liet opvoeden en onderwyzen. Echter werd hem de vreugde welke hy in zynen zoon verhoopte te scheppen, welhaest ontroofd : een vroegtydige dood rukte de braven man en zyn vrouw uit dit leven : en hun zoon, alsdan nog zeer jong, ging by zynen oom, die mede tot Ardoye verbleef, inwonen. De jongen was te vroeg van zyner ouders

Situatiekaart van de kapel
op de wijk KRUIPENDAARDE

Zicht van de kapel gezien
vanaf de kant van Ardooie

Voorgevel van de kapel
langs de ARDOOISESTRAAT

Het DRIEHONDERD JAAR
oude houten Mariabeeld
dat in de kapel vereerd
wordt.

goede lessen en voorbeelden beroofd om er veel nut uit te trekken. 's Mensen ingeboren driften kregen welhaast de overhand in zyn jong en al te gevoelig hart. Zyn oom was een ruw en hard mens die met jongens niet wist om te gaan en door een al te grote onverdraagzaamheid zyns neefs kwade driften niet uitdoofde maar ze zelfs aanprikkelde en deed aangroeien. De man gebruikte zijn neef in de vuilste werken der hoeve en betaalde niet zelden met een oorveeg 's jongens bewezen diensten; 't geen de jongen moeilijk verdragen kon en op al de verwytselen zyns ooms antwoorde hij :

- Oom, plantstaken kunnen wel eens wilgen worden.

Dit duurde aldus tot de jongen zijn twintigste jaar had bereikt. Alsdan nam hij dienst en werd soldaat. Daar hij een tamelijke en voor den tijd, bij zulk slag van mensen, aanzienlijke geleerdheid bezat, werd hij nog als spoedig tot eenen graad verheven.

En, door de oorlog en de netelige toestand der landen niet minder dan door zijn aangeboren stoutmoedigheid geholpen krom hij op al de trappen der krijgsbediening tot hij eindelijk kapitein is geworden.

Twee jaren nadien verzocht hij van zijn generaal het verlof om met een paar honderden mannen zijn geboorteplaatsen te bezoeken het geen hem, daar hij van de generaal wel gezien was en voor een der dapperste krijgshoofden des legers gehouden, dadelijk werd toegestaan. Hij zakte vervolgens naar Vlaanderen met zijn bende af en kwam aan de hoeve van zijn peerd en ging binnen. Hij vond zijn oom bij het vuur gezeten en sprak : - Oom, kent gij mij nog ? De oom aanzag hem en antwoordde : - Ik heb geen de minste kennis aan u. - Ha ! Gij kent mij niet meer ! Weet gij niet dat gij mij zo dikwijls op uw hoeve mishandeld hebt ? Heb ik u nooit gezegd dat plantstaken eens kunnen wilgen worden ?

- Ik heb met u niet te doen. Ik ken u niet.

- Oom, gij hebt vijf minuten tijd om uw beste goed te redden. Uw hoeve moet in brand.

Een half uur nadien zagen de verschrikte inwoners der naburige hoeven en huizen, wolken vuur en rook ten hemel stijgen. Ooms hoeve was bezig met branden !

Des anderendaags wanneer de zon opstond, verlichtten haar geelkleurige stralen de rookende puinhopen der hoeve.

De kapitein was met zijn bende voortgerend om in de naburige dorpen, Iseghem, Ingelmunster, Cachtem en Emelghem contributien te ligten, alwaar hij alle slag van buitensporigheden bedreef. Dan, vrezende van bij de generaal terug te keren, bleef hij in deze streken kampen, ligte geld op om zijn bende en de talrijke kerels te onderhouden, die zich met hem waren komen vervoegen en die zijn macht tot het dubbel, zelfs tot driemaal zoveel dan zij te voren was hadden vermeedert. Aldus bleef hij met roof, moord en brand voortleven. De dorpen die schier onder zijn heerschappij stonden en dag en nacht niets dan moord en brand voor uitkomst zagen, diende een klacht in om over de wanbedrijven van kapitein Nowe, (zo was zijn naam), recht te vragen. De generaal, die er van kennis kreeg en 's krijgsman waarde kende, schreef aan kapitein Nowe dat hij mocht weerkeren en dat er hem geen leed zou gebeuren, maar dat voor zijn mannen geen genade meer was.

De kapitein die reeds voor zijn leven gevreesd had, antwoordde op 's generaals brief dat hij zijn offer in dank nam en, tot overmaat van boosheid, beraamde hij met de generaal de moord zijner bende. Deze kwam met een talrijke macht naar Vlaanderen af en wanneer de kapitein des generaals in het gezicht kreeg, liet hij door overeengekomen schikkingen, zijn bende omringen en vermoorden. Hij alleen ontsnapte. Deze verradelijke slachting had plaats omtrent de herberg "de Liester"* genaamd.

Nowe bleef in de omstreken en huurde een kamer op de pachthoeve heden bewoond door Petrus Reynaert en gelegen langs de straat van Kruipendaarde naar Rousselare. Het was daar dat hij door de wroeging des gewetens gepijnigd, tot de godsdienstige gevoelens, welke zijn ouders hem hadden ingeboezemd, terugkeerde en een grote boeting over zijn bedreven wandaden pleegde. Zijn goed gedrag en zijn leedwezen en misschien nog meer zijn gunstig voorkomen raakten het hart van een boerenmeisje, dat hem zijn trouw en zijn hand schonk.

Hij verhuisde van de pachthoeve en ging een huis bewonen niet ver van de hoeve gelegen, maar langs de andere kant der straat.

Kruis aan "De Liester", aan de overkant van de herberg. Herinnert dit kruis aan deze aangehaalde slachtpartij ?

Dit huis is thans afgebroken en van kapitein Nowe's woning blijft geen enkel spoor meer over.

Tot openbaar bewijs zijn bekeering, bouwde hij een kapel ter ere van God en de heilige Maagd Maria. Boven de ingang van de kapel deed hij een steen in metselen, waarin zijn wapen gekapt stond en daar onder het volgende opschrift : Alsmer 1634 heeft ghesg

Hreven heeft Sr Capiteyn
Nowe Algoet met Jonckvrau
Marie syn Huysvrauwe dese
Cappelle Ghegeven ter
Eeren Godts ende de
Maghet Maria.

Wanneer deze kapel nu was opgebouwd, deed kapitein Nowe nog een meerdere boetepleging : Hij kroop op zijn blote knieën van zijn huis tot aan de kapel, en uit deze zonderlinge gebeurte, kreeg het gehucht de naam van Kruipendaarde.

Van kapitein Nowe's huis tot aan de huidige kapel zijn er omtrent honderd vijftig stappen, maar de kapel was eertijds niet gebouwd waar zij nu staat : zij was een twintigtal stappen nader Emelghem, maar langs dezelfde kant der straat.

Wat verder van Kapitein Nowe geworden is, of hij kinderloos of van een talrijk kroost omringd, gestorven zij, dat meldt de legende niet. De kapel die allens verviel, werd later herbouwd waar zij nu staat, door een zekere Krol Vandommele, die mede de aanpalende tweewoonst heeft laten bouwen. De steen staat nog boven de deur. Een groot kruis, herkomstig uit de oudere kapel, versiert een soort van altaar, waar gesneden houten kandelaren en enige andere voorwerpen hebben dezelfde oorsprong, berusten in de kapel die waarschijnlijk op het model van de oudere gebouwd is. Op de linker kant prijkt een grof geschilderd paneel verbeeldende het huwelijk van St. Joseph en de maagd Maria. Deze schilderij werd in de vroegere kapel niet bevonden maar werd in de tegenwoordige geplaatst door de vader van de huidige bezitters.

A.A.A.

Rumbeeksche avondstonden "De Verenigde vrienden" Rumbeke
Rousselaer, 1856, blz. II

b) [In vorig verhaal] wordt er gewag gemaakt, van een roversbende die, in 1631, de parochianen schrik en yrees aanjoeg. De overlevering verhaalt dat zekere Noë, geboren te Ardoeie, te Cachtem opgevoed werd, bij zijn oom, die hem wel deed leren. De jongeling, ontevreden van zijn wel-doener, stak zich soldaat en bekwam de graad van kapitein. Op zekere dag, viel hij met zijn volk in Cachtem, nam wraak van zijn oom, met zijn hofstede in brand te steken, terwijl zijn volk de parochianen uitplunderde. Naderhand leedwezen gekregen hebbende, deed hij boetvaardigheid. Hij liet een kapel stichten ter ere van O.L.V. welke hij dagelijks bezocht met veel boettekens. Immers, daar hij zich gevestigd had op de hofstede, nu bewoond door Petrus Reynaert, kroop hij van daar, alle dagen, op zijn knieën, naar de kapel.

Men houdt voor zeker dat dit boetvaardig werk de naam van Kruipendaarde gegeven heeft zo aan de kapel als aan het gehucht. Deze kapel ofschoon veel veranderd, bestaat nog en bevindt zich op de scheidspalen van Cachtem, Emelgem en Ardoeie, langs de grote straat, die van het laatstgenoemde dorp naar Iseghem loopt.

G.F. Tanghe, Parochieboek of beschrijving
van Cachtem, Brugge, 1863, blz. 76

Zie ook A.Vandromme in T.M., jg. XVII, 1977; blz. 161-162 en L.Verbeest in T.M., jg. XX, 1980, blz. 119- 121.

VERZONKEN KLOKKEN EN KASTELEN

199. Klokken luiden in de Marelputten te Emelgem.

a) Mijn meter woonde in Emelgem en ze vertelde dat er met Kerstdag altijd klokken luidden in de Marelpitten.

Marie Callens

b) Ze zeggen dat er in de Mareputten een kerk verzonken is en de toren kwam vroeger alle jaren een beetje boven en de klokken luidden.

Valentijn Stragier

200. Het Groot Gistelgoed,* verzonken kasteel te Emelgem.

a) Langs de Gistelbeek* zou er vroeger een kasteel gestaan hebben dat er verzonken is. Dat was ongeveer waar het hof van Foulons staat. Dat werd genaamd : het Groot Gistelgoed. En mijn vader hield dat staande.

Gérard De Keyser

b) In Foulons meersen willen ze hebben dat er daar een kasteel zou verzonken geweest zijn in vroegere tijden. En Roger Foulon zegt dat als ze graafden dat ze daar dikwijls op oude stenen staken.

Gerard Buyse

201. Verzonken kasteel op het Motje* te Roeselare.

In Roeselare heeft er een kasteel gestaan dat verzonken is. De heer ervan had slecht geleefd. Op die plaats, 't Motje genoemd, liepen er 's nachts twee zwarte honden rond met groene ogen die fonkelden.

Couvreur Leonie

V. OVERGANGSVORMEN SAGE - LEGENDE

202. Pater zendt vrouw van lichte zeden naar de hel.

In een missie sprak de pater een keer over de hel. Er was veel volk. Rechtover de kerk was er een bordeel. Die vrouw van daar spotte tijdens het sermoen met hem dat er geen hel was. De pater was gestoord en zei : "Juliette, morgen ga je zelf zeggen of er een hel is of niet."

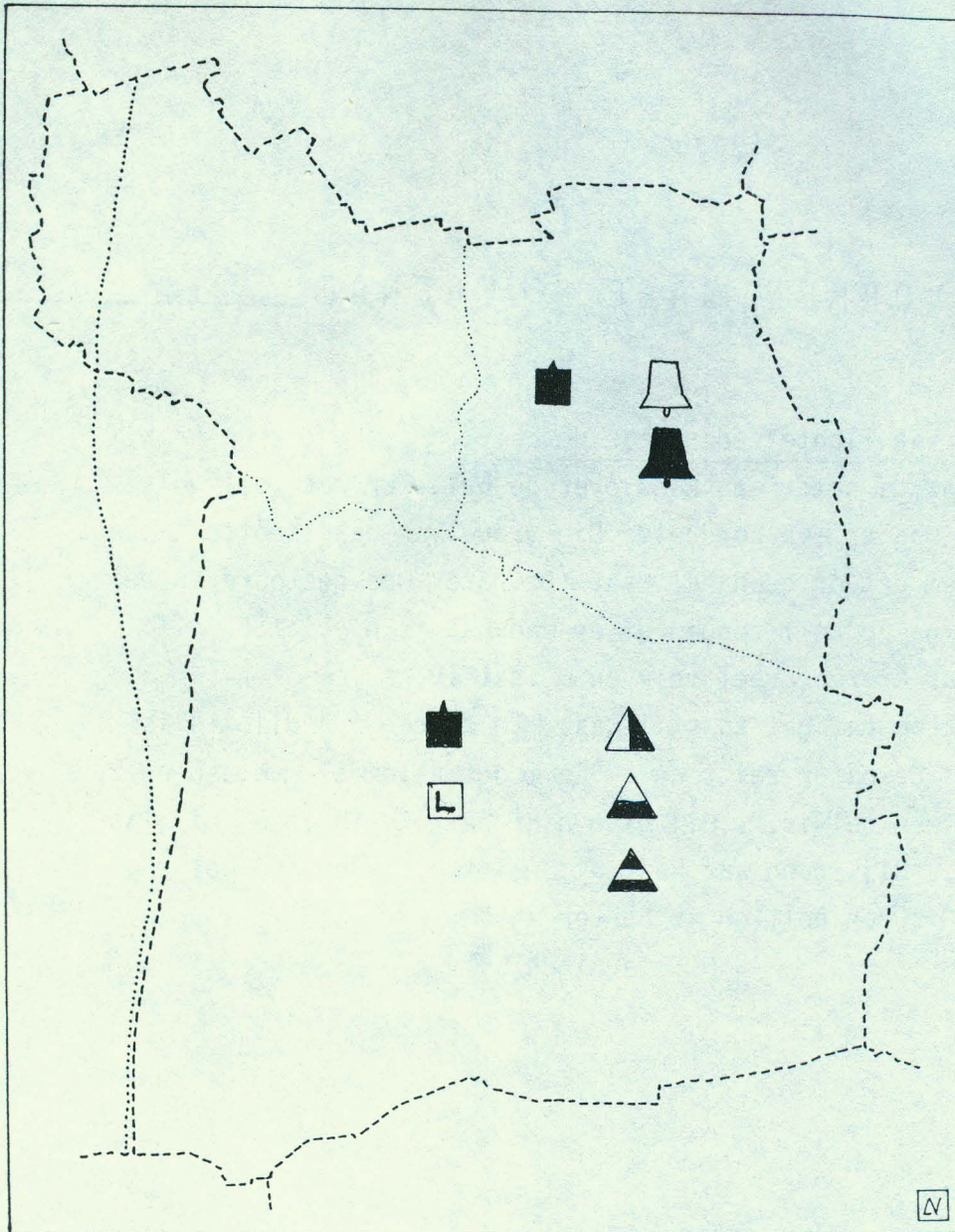
's Anderendaags was er zeer veel volk en muisstil.

De pater vroeg waarom dat het zo stil was. Ze zeiden : "Juliette is plots gestorven." De pater zei toen : "Ge moogt allemaal meegaan en ze zal zeggen dat er een hel is." Hij ging naar het sterfhuis en hij las een gebed of twee. Hij vroeg aan haar : "Juliette, is er een hel ?".

"Ja't" zei ze "er is een hel, en ik ben er in."

Deceuninck Sylvie

Zie ook nr. 197.

HISTORISCHE SAGEN

schatten

kasteelgangen

ETYMOLOGISCHE SAGEN

naamverklarend

SAGEN OVER VERZONKEN.

*klokken : locali-
satie*

*klokken luiden bij
bepaalde gelegen-
heden*

kastelen

OVERGANGSVORM :
SAGE-LEGENDE

WOORDVERKLARING

Antoon VANDROMME

I : Oud-Izegem (vóór fusie)
E : Emelgem
K : Kachtem

AAP, de -- (Rumbeke) : Volkse benaming voor een wijk in Rumbeke waarvan de parochiekerk geopend werd onder het pastoraat van E.H.L. Slosse (= de Zilverberg). Deze wijk ligt langs de baan Roeselare-Menen, in de nabijheid van het kasteel van Rumbeke.

AARDIG, we deden -- : we waren verbaasd, verwonderd.

ACHTHONDERD LANDS : Honderdlands is gelijk aan 100 kleine roeden en komt overeen met 885,5980 m². Achthonderdlands is dus 7084,7840 m². Elfhonderdlands is 1 ha.

ACHTKANTERS : Populieren.

ARDOOIEVELD (Ardooie). Deel bos op Zuid-Ardooie rond het kasteel. Vóór en na W.O. I was dit tijdens de zonnige maanden voor het publiek toegankelijk en in die periode druk bezocht.

BECELAREHOEK (K). Stadswijk in de fusiegemeente Kachtem, helemaal in het noordwesten van deze gemeente. Met de laatste grenswijzigingen is deze wijk die door de A.17 gedeeld wordt, nu over twee gemeenten verspreid (Izegem en Roeselare). cfr. : blauwe kaart. B.2.

BERGMOLEN (Ardooie) : Molen aan de zuidkant van de weg Ardooie-Tielt, op een kilometer van het kruispunt met de weg Kortrijk-Brugge. De Bergmolen stond op een hoogte (berg) van 40 m. boven de zeespiegel. Vandaar zijn naam.

BESLEGEN : Z.N. voor beslagen. Voltooid deelwoord van beslaan : van hoefijzers voorzien.

BINNEN : (langs --) beduidt langs binnenwegels.

BOECKSOONE : (Pastoor Joannes --) was pastoor te Kachtem van 1863 - 1880. Cfr. : T.M. I/1 p.21.

BOEVER : Hij die de paarden ment. Komt van boeveren. "'t En gebeurt niet vele, dat het vrouwvolk boevert." G.Gezelle-Loquela, p.73.
De Clerck Walter : N.Z. - N.W. : (boeren)knecht, koewachter. p.62.

BORRENS BEKE (I) : Huizenrij (noord) aan het begin van de Meensesteenweg. Deze gronden behoorden toe aan landbouwer LIBORIUS Vanacker. Deze woonde in de hoeve zuid van de weg. BORRE Vanacker liet de wei, ten zuiden van zijn hof uitgraven en won met deze aarde grote hoeveelheden bakstenen, die in veldovens gebakken werden. Niemand kocht zijn stenen. Uiteindelijk gebruikte hij die zelf om op zijn land een lange huizenrij te bouwen die dan zijn naam meekreeg.

BOSMOLENS (I) : Grote wijk in het zuiden van Izegem. Afzonderlijke parochie (sedert 1941) met eigen kerk (H. Familiekerk).
Cfr. op blauwe kaart. D-E.13.

BRAMEN : Het struikgewas waar braambessen aan groeien.

BUSSEL : Het strak ingebonden wicht dat vast zit, in gestrekte houding, tussen de aangespannen luiers. N.Z.-N.W. p.74 bussel (bunsel) m. - s. (litt.T.)
Luiers (van een baby) : VAND. : pasgeboren kind, bakerkind.

D'ERMONZIE (Hebreeuws HERMON = ongenaakbare, heilige plaats).

DESMEDT (Octaaf) (1859-1935) : onderpastoor op Sint-Tillo van 22.02.1888 tot 16.07.1907. Cfr. : Geldhof Jozef : de kerk van Sint-Hilonius. 1955 - p.82.

DOOLKRUID (*Paris quadrifolia*)

Ned. : Eenbes, Parijskruid, Wolfsbezie, Dolwortel, Spinnepok, Twistappel (N.Ned.)
Vierblad (N.Ned.), DOOLKRUID, Vossedruiven.

Fr. : Parisette, Raisin de renard, Herbe à Paris, Etragle-loup, Paris à quatre feuilles, Morelle à quatre feuilles.

Dui. : Einbeere, Wolfsbeere, Fuchsbeere.

Eng. : Herb-Paris, One-berry, Leopard's bane, True-love.

Kommentaar :

Dodoens 1644 : Sardus betuyght dat dit cruydt de krancksinnighe oft ijdelsinnighe ende rasende menschen seer nut ende behulpelijck is. Andere noemen het oock Solanum monococon. De bezie wordt ook Uva lupina ghenoeemt; het heet ook spinnepok nae de ghedaente van de bezië ende de bloem die in dunne hayrachtighe bladerkens verwerret ende ghedoken is gelijk spinnepoppen in haer webben.

Blöte : wie op een eenbesplant trapt verdwaelt, vandaar de naam DOOLKRUID.

Uit. : L. Vandenbussche : "Onze volkstaal voor Kruiden en Artsenijen." Menen, 1955.

EFFENAN : steeds, voortdurend.

ERPELDUIKER (Roeselare) = AARDAPPELDUIKER. Erpel (dialectwoord voor aardappel, patat). Gehucht aan de grens met Rumbeke.

FOUDONS (Groot Hof van --) : Groot Gistelgoed (zie aldaar).

FOEFELARIE : foefelen.

N.Z.-N.W. p. 126.

1. Vlug, handig of heimelijk verbergen (weg)moffelen (stiekem)instoppen.

2. Slecht of slordig werken, knoeien.

GAPAARD (I). Naam van een oud stuk land in de Meensesteenweg, dat gelegen was rechtover de huidige Gapaardstraat, vandaar ook deze straatnaam. Cfr. blauwe kaart E.12.

GISTELBEEK (E) : Beek die de gemeente Emelgem in tweeën sneed in de richting noord-oost-zuid. Ze ging het Groot-Gistelgoed voorbij. < Gistelstraat. Deze beek loopt in Ingelmunster in de Mandel.

GISTELHOF (ook GISTELGOED) (E) : Grote hoeve, vroeger omwald, die reeds in het midden van de XVIIe eeuw bestond. Had zelfs een duiventoren. Wordt nu de hoeve Foulon of 't Groot Gistelgoed geheten.

cfr. : Blauwe kaart : J.6.

Er bestaat ook een Klein Gistelgoed. (J.5)

GOTEGAT : afleidingsgoot (voor pompsteen).

HOGHE 't - (K) : Wijk op het hoogste deel van Kachtem gelegen. Cfr. Blauwe kaart : D.4.

JOYE'S MOLEN (I). Molen in de Molenhoekstraat, laatst bewoond door molenaar Joye. Vroegere benamingen "Hondekensmolen" - "Schoonveldemolen". De molen brande af op 12 maart 1900. Zie T.M. nr. 2 (I/2) p. 15-17. T.M. nr. 71 (XXV/1) p. 118-120.

KASTEEL VAN ARDOOIE : Het kasteel van de familie De Jonghe d'Ardoie. Sedert enkele jaren staat het open voor het publiek.

KASTEEL VAN RUMBEKE : Het oude kasteel van de Familie de Thiennes - later van de familie de Limburg-Sierum. Werd aangekocht door de provincie. Is nu ontspanningsoord. Het bijhorende bos heeft tal van wandelpaden die in ster-vorm aangelegd zijn. Vandaar de naam "Sterrebos". Het kasteel is te bezichtigen. Het geheel ligt tussen "De Vijfwegen" (Rumbeke) en "De Zilverberg" (de Aap).

KATTEBOS (Oekene). Op de scheiding gelegen van het vroegere Oekene en Rumbeke, ter hoogte van de Toveressestraat/Kortrijksestraat.

KESTELOOTBEEK (I). Een van de langste beken van de stad. Op de Steendam (Gentsestraat) loopt ze samen met de Pastoriebeek en vormt vanaf die samenvloeiing de Kasteelbeek. Ze loopt verder noordwaarts onder het kanaal Roeselare-Ooigem en stort zich dan in de ingekokerde Mandel. Cfr. Blauwe Kaart. H.9.

KLOEFKAPPERS : De personen die uit houten blokken (wilgen) de klompen kapten.

KNAPE : koeiwachter.

KOEIER : koeiherder, koeiwachter (De Bo).

KORT(E)WAGEN : Kruiwagen.

KREKEL (I) : Wijk op Izegem ten zuiden van de Rijksweg 308. (Krekelstraat : de straat die leidt naar de Krekel). Cfr. : blauwe kaart : D-E, 10.

KRUIPENDEERDE (E). Deze Emelgemse wijk, gelegen op de grens met Ardoie, heeft een lange geschiedenis. Cfr. : T.M. nr. 48-49 (XVII/2) p. 161-162. T.M. nr. 57 (XX/2) p. 119-121. Te situeren op de blauwe kaart in F.3.

- De vroegere hofstede van Noë Algoed was tot in 1970 bewoond door Robert Viaene (Manestraat nr. 84).

- De herberg "Kruipend'aerde" was vroeger op het grondgebied Ardoie gelegen. Toen ze daar gesloten werd, verhuisde het opschrift naar de overkant van de straat op de gemeente Kachtem. In het jaar 1963 werd de herberg "Kruipend'aerde" daar ook gesloten en zo is deze naam in de vergeethoek geraakt.

- Het kapelletje stond in het begin van onze eeuw bekend als het "Kutskapel-LETJE" (Kuts = dialectwoord voor koorts), waar de mensen O.L.Vr. kwamen vereren en haar voorspraak inriepen voor zieken met hoge koorts. Ook onze voorouders wisten te vertellen dat het beeldje in deze kapel als een maria-beeldje bekend stond. (André Saelen, Kachtem).

LAAG GISTELGOED (ook KLEIN GISTELGOED) (E) : Een kleinere hoeve oost van 't Groot Gistelgoed gelegen.

LIESTEN : = Bretellen.

LIESTER (DE -)(E) : Herberg en ook wijk in het noorden van Emelgem, op de grens met Ardoois. Deze wijk ligt tussen "Kruipendaarde" en "Sint-Jan".

MAES (boer Leo --) (I) : Dit was de vroegere bewoner van de "ROODE POORT".
Cfr. : de blauwe kaart. H.10.

MANESCHIJN (K) = Manegeschijn (herberg) DE MANE. Wijk op de deelgemeente Kachtem. Cfr. blauwe kaart E.3.

Heel in het begin van deze eeuw werd deze herberg gebouwd op de hoek van de Ardooisestraat nr. 44 (Nu Manestraat) en de Nieuwestraat. Deze herberg werd zo genoemd naar een thans verdwenen huisje aan de overkant (Manestraat nr. 37) dat in de volksmond de naam van "het maantje" gekregen had. Lang geleden was dit klein huis na hun dagtaak, bij maanlicht gebouwd. Vandaar de naam. (A.S.)

MEMORAAT : iets wat onthouden werd.

MEZEGEMMOLEN (K) : Molen die behoorde bij het Mezegemgoed, een vroegere heerlijkheid die met de prinselijke goederen verkocht werd (1828). Deze molen stond in de onmiddellijke nabijheid van "'t Snakebos".

MISPELAREN STOK : Wandelstok uit mispelhout. Zeer taai hout met knoestig uitzicht.

MOL (I) : Stadswijk in Izegem aan de westkant van de stad, tussen Krekel en Wallemote. In de laatste jaren is daar een heel nieuwe woonwijk ontstaan.
Cfr. de blauwe kaart : C-D.10.

MOLEN, DE STEENDAMMOLEN (I). Deze staakmolen stond op een kleine mote in de Groenstraat. Deze molen maalde reeds voor de Franse Revolutie en bleef dit doen tot 1889. De molen werd afgebroken, de mote geniveleerd en de stenen teerlingen waarop de molen rustte werden gedolven. Plaats van de mote was het zuidelijk deel van de gronden van de Gebroeders Missiaen in de Groenstraat.

MOTJE ('t --) (E). Deze wijk is in feite in Ingelmunster gelegen, ten zuiden van de weg Sint-Jan - 't Leestje. Hij ligt vrij dicht bij de oostelijke grens met Emelgem, dicht bij de Haaipander.

MOTJE ('t --) (Roeselare). Gehucht in de nabijheid van de Sint-Jozefkerk (in de nabijheid van F.C. Roeselare).

NEKKERS : De naam die in Vlaanderen gegeven wordt aan nikkers = watergeesten. Niet te verwarren met nikker = neger. In Mechelen hebben ze nog "de Nekkers-poel".

OEKENBRUG (Oekene). Brug over de Babillebeek, dicht bij de verkeerslichten op de Rijksweg (niet ver van de Kerk van Oekene).

OVERTIJD : vroeger.

PLANE : Gevreesde kinderziekte. Door een slechte long- en hartfunctie had de boreling een blauw uitzicht (cyaan = donkerblauw). Cyanotisch uitzicht.

ROCHUS-KAPELLETJE (I). Deze kleine kapel stond in de Kortrijksestraat, bij het begin van de oprit (dreef) - noordkant - van de weg naar de Rode Poort. In de 2de helft van de XIXe eeuw werden er nog bedevaarten gehouden naar dit kapelletje, tegen cholera en typhus. Bestaat nu reeds lang niet meer.

ROELENS Emiel : Pastoor te Emelgem van 1921 - 1943. Zie bijzondere nota op blz. 89.

ROLLEGEM : Hier wordt Rollegem-Kapelle bedoeld. Thans is deze gemeente samen met Ledegem en Sint-Eloois-Winkel samengebracht onder de naam LEDEGEM.

ROODJE, hij schoot zijn -- : hij werd rood, hij werd beschaamd, het schaamrood kwam hem op de wangen.

SCHORREN KRUIS : (Lendeledede) (nu : Ondankstraat). In de oude Kortrijkstraat (van de Ast naar de Ondank (Lendeledede) staat er op de linkerkant van de weg een groot arduinen (= schorren) kruis. Die plaats wordt door de Lendeledenaren "Sterrekenshoek" genoemd. De eerste straat rechts voor het Schorren kruis is de Orsestraat (naar het zuiden toe). Cfr. voor de plaatsaanduiding op blz. 61.

SINTE KATHERINE (ook SENTE) : wijk in het noorden van Heule (Kortrijk). Is parochie met kerk (H.Godelieve) en centrum. Omvat een deel van Lendeledede en Heule.

SIOEN Theofiel : Pastoor te Emelgem van 1891 - 1900. Zie bijzondere nota op blz. 89.

SLIJTEN : Het vlas uittrekken met wortel en al.

SLORE (De --) (I). Vroegere wijk in Izegem, op het einde van de Blekerijstraat. Cfr. de blauwe kaart F.13.
Vroeger (tot + W.O. II) was er op deze wijk een herberg met dezelfde naam.
SLORE : streeknaam voor koolzaad.

SNAKEBOS, 'T -- (K). Herberg op Kachtem in de buurt van het Mezegemgoed. De wijk rond deze herberg werd ook 't Snakebos genoemd. De herberg lag op de N.W.-hoek van de Roeselaarsestraat en de Beverensestraat. Cfr. Blauwe kaart A-B.3.

SPEK : v. -ken. Z.N., suikergoed, snoep.

SPRUYTTENS HOF (Rumbeke). Het hof waar de familie Spruytte woont aan de Vossemolen (zie p. 92). De zoon Odiel Spruytte (1891-1940) werd priester en was tijdens W.O.I de beste hulp van pastoor L. Slosse op Rumbeke. In de twintiger jaren (1921-25) was hij hier te Izegem proost van de Sociale werken. (Zie daarover T.M. nr. 65 (XXIII/I) p. 61-76). Hij stierf te Slijpe op 23 nov. 1940.

STOOP : oude inhoudsmaat (2,5 l.) die vooral voor bier en karnemelk gebruikt werd.

STORME'NS HOEVE (E) : Hoeve waar de Gebroeders Storme lange jaren gewoond hebben langs de Haaipanderstraat en op de grens van Ingelmunster. Storme'ns kruis stond iets verder (zie kaart). Cfr. blauwe kaart : J.H.5.

STORME'NS HOF (E) : Zie Storme'ns hoeve. Cfr. blauwe kaart : J.4.

STROOMKEN (HET) (Rumbeke) : herberg op grondgebied van het vroegere Rumbeke, juist voorbij de westergrens van Izegem, gelegen langs de Roeselaarsestraat.

STUK : akker, land.

TAARTEBAK : vriendenfeest bij huwelijk, op de avond van de trouwdag in een herberg (in de buurt) gehouden. Dan stak daar de bezem uit. De aanwezigen kregen bij hun glas bier een (stuk) taart aangeboden. Deze taart was doorgaans een droog gebak of koek, kon ook een boterham zijn met "hoofdkaas"; zelfs werden er soms (aan de mannen) sigarillo's uitgedeeld.

TAS : 1. regelmatige opeenhoping.

2. graanschuur met stallen onder één dak (Verschueren).

TER WALLEN (I). Kasteel in de Kortrijksestraat. Bouwheer Joseph Van Naemen (1901) kreeg bekendheid tijdens W.O.I en W.O.II. Na 1945 bekend als trefplaats voor privé- en huwelijksfeesten. Na 1985 private woonst. Cfr. blauwe kaart : Z3 - H.10.

TINNEPOT (De --) (E). Wijk in het noorden van de fusiegemeente Emelgem. Daar is ook een hulpkerk (Sint-Antoniuskapel) en school (Sint-Antoniusschool). Cfr. de blauwe kaart : G-H.3.

TOVERESSEBOOM (I). Grote populier stond op de partij grond naast (oost) van de plaats waar SLABBAARDSTRAAT en OUDE IEPERSESTRAAT samenkomen. Volgens het oude volksgeloof kwamen aan die boom de toveressen van Izegem, Lendeledede en Sint-Eloois-Winkel minstens één keer per week samen om te beraadslagen welk een kind ze zouden betoveren (A. De Jan (+)).

Deze reuzepopulier verdween op het eind van de vorige eeuw. De nieuwe die er geplant werd, wilde er niet gedijen. De grond was voedselarm geworden door de vele jaren dat die reuzeboom daar gestaan had. De mensen zagen daar in een betovering omdat er geen enkele boom nog wilde groeien.

TOVERESSEKNOK (I). Niet officiële wijk te Izegem. Op de plaats waar vroeger de Toveresseboom stond.

Gelegen in het zuidelijk deel van Izegem op het einde van de Slabbaardstraat, ten oosten van de plaats waar de oude Ieperstraat in voornoemde straat uitkomt. De Flou spreekt van Tooveresse-hoek (1846-1900).

TOVERESSEKNOK (Rumbeke). Er bestaat nu nog een café met die naam. Ze is gelegen op de Vossemolen aan de weg die loopt van het Sterrebos (Vijfwegen) naar Moorsele (Moorselesteenweg).

TRUIS : Overgevolde pijp waarvan de tabak ver boven en over de randen van de pijpekop hangt. Gaf bij het aansteken heel sterke tabaksgeur en -smaak.

VELLEN KAT : Schouderbedekking in donkere pels, die door vrouwen tot aan W.O. II veel gedragen werd. (+ 40 cm. breed).

VERZONKEN KASTEEL (Rumbeke). Dit kasteel van Jan de Thiennes (eerste helft van de XVIIe eeuw) heette het kasteel van Spytenburg en zou gestaan hebben aan de Breemeersen, in de Hoogstraat. Het heeft bestaan. De volksverbeelding liet het niet tot puin vervallen, maar "verzinken" (nota van Jozef Delbaere).

VETHOPEN. Mesthopen. Hopen stalmest die op de akkers in rijen werden gelegd. Daarna werden ze uitgestrooid en nadien ingeploegd.

VIJF KAVEN (De --) (I). Verdwenen herberg, thans woonhuis in de Lendeledsestraat 123. Bewoners : vóór 1947-1968 : Deblauwe Leopold-Porte Gabrielle
jan. 1969-dec. 1970 : Vangheesdaele Noël
juli 1971-sep. 1971 : Decadt Agnes
dec. 1971-aug. 1972 : Duyvejonck Norma.

Nadien : burgerswoning.

VIJFWEGEN (E). Bekende plaats te Emelgem, waar 1. Ardooisestraat, 2. Weze-straat, 3. Baronstraat, 4. Vijfwegenstraat en 5. Kachtemsestraat samen komen. Op de kaart van P.Stueperaert (1714)1715) zien we aan de Vijfwegen twee grote bomen staan. Cfr. blauwe kaart : G.7.

VOS(SE)MOLEN (Rumbeke). Wijk genoemd naar de vroegere plaatselijke molen. Deze wijk is gelegen tussen "De Plas", "Den hukker", "De God", en Beitem. Hij ligt in het zuid-oosten van Rumbeke.

VOUTE(KAMERTJE). Kamertje tussen gelijkvloers en eerste verdieping. Lag gewoonlijk boven een ondiepe kelder. N.Z-N.W. p. 622. nr. 2 Kelderkamer, opkamer. Zie ook voutekamer (vautekamer) v. - 1., (Gewest.inz.vl.en litt.t.) Kamer boven souterrain of kelder (trap), kelderkamer, opkamer.

WAART ROND : < rondwaren = ronddolen.

WINKELHOEK (I). Zeer oude stadswijk in het zuiden van Izegem, dicht bij de grens met Lendeledede. Cfr. blauwe kaart I & J.13.

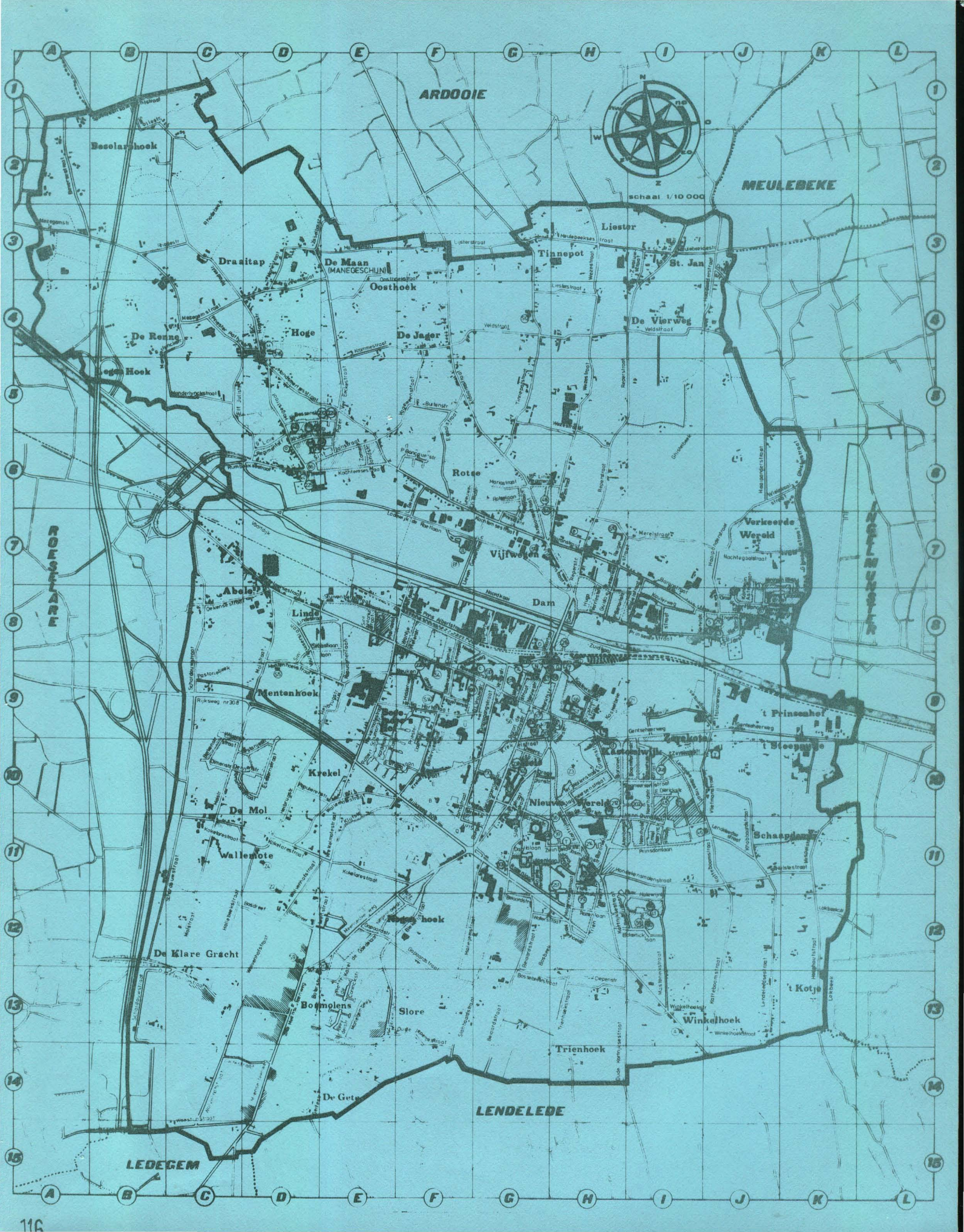
ZEVEKOTE (I). Wijk op Izegem tussen Lendeleesestraat en Vlietmanstraat. Cfr. op blauwe kaart : I.9-10.

BIBLIOGRAFIE

- CALLENS Roger : *Sagenonderzoek in het zuidelijk gedeelte van de Roede van Tielt en Izegem.*
Eindverhandeling tot het behalen van de graad van Licentiaat in de Germaanse Filologie - Kath. Universiteit Leuven - 1968.
- DE BO L.L. / SAMYN J. : *Westvlaamsch Idioticon, Gent, 1892; Anastatische herdruk, Handzame, 1970, 2 dln.*
- DE CLERCK WALTER : *Nijhoffs Zuid Nederlands Woordenboek. 's Gravenhage - Antwerpen, 1981.*
- DE FLOU KAREL : *Woordenboek der Toponymie van Westelijk Vlaanderen, Vlaamsch Artesië, het Land van de Hoek, de Graafschappen Guines en Boulogne en een gedeelte van het graafschap Ponthieu, Gent, 1914)1938, 18 dln.*
- DELBAERE Jozef : *Kasteel en Kasteelheren te Rumbeke. Overdruk uit Handelingen 1963 - 1964, p. 52*
- DENYS D. : *Toponymie van Roeselare - Roeselare 1952.*
- DOCHY B.H. : *Geschiedenis van de Stad Roeselare vanaf de oudste tijden tot heden. Roeselare 1949.*
- DODOENS REMBERT : *Cruydt-Boeck, tot Leyden Inde Plantijnsche Druckerije van François Van Ravelingen 1608.*
- GEZELLE GUIDO : *Loquela. Amsterdam. 1946 - (Derde druk).*
- GODERISSEN JAN : *Toponymie van Rumbeke. Proefschrift aangeboden tot het bekomen van de graad van Licentiaat in de Germaanse Philologie. Universiteit Leuven, 1938.*
- PEETERS K.C. : *Eigen Aard. Overzicht van het Vlaamse Volksleven. Antwerpen, 1963.*
- PILLEKE ('t --) : *Periodiek van de Sint-Jozefskliniek, Izegem. 5/20 p. 21 - 24.*
- ROND DEN HEERD : *Tijdschrift. Brugge, 1866 - 1902.*
- STALPAERT HERVE : *Oude Westvlaamse volksvertelsels opnieuw uitgegeven. Brugge-Brussel, 1946.*
- STUEPERAERT PIETER : *Caerte figuratieve van de prochie van EMELGHEM, 1714 - 1715. R.A.K. Gemeentearchief Emelgem, nr. 1 verdeeld over zeven kaarten en samengebracht in een geheel door Ant. Vandromme, in 1973.*

VANDROMME JAN : Bijdrage tot de *TOPONYMIE* van Izegem. Delen I en II (+ kaartenmap met 4 kaarten) - betreft hier Izegem en Emelgem - verhandeling aangeboden tot het bekomen van de graad van Licentiaat in de Wijsbegeerte en Letteren, afdeling Germaanse Filologie. Kath. Universiteit Leuven, 1975.

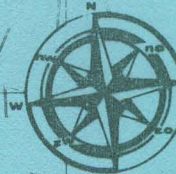
VAN WASSENHOVE HEDWIG : Sagenonderzoek in Roeselare - Ambacht en enkele aanpalende gemeenten. Eindverhandeling tot het behalen van de graad van Licentiaat in de Germaanse Filologie. - Kath. Universiteit Leuven, 1967.

ARDOOIE

MEULEBEKE

schaal 1/10 000

ROESELARE

ANGELMUNSTER

LEDEGEM

LENDELEDE

DE HEER RAFAEL VERHOLLE

Ere-Rijksinspecteur L.O.

Ere-Voorzitter van T.M.

*Zie ook : Figuren van bij ons : Rafaël VERHOLLE door
Vandommele Maurice in T.M. nr. 39 (XIV/2) p.94-101.*

AFLOSSING VAN DE WACHT BIJ TEN MANDERE

R. LEROY

De blijvende wet van komen en gaan, deed zich ook, na 25 jaar, gelden in het bestuur van Ten Mandere...

Hij had al een paar maal laten verstaan dat zijn tijd gekomen was, maar toch bleef het een eerder pijnlijk feit voor de overige bestuursleden, toen de heer Rafaël Verholle officieel zijn ontslag als voorzitter van Ten Mandere meedeelde, ontslag dat inging op 1 december 1985.

Het is hier de passende plaats een meer dan verdiende hulde te brengen aan de man die een kwarteeuw de stedelijke Heemkring leidde met een ongekend talent, brio en allure, dat in gans de stad en provincie erkend werd.

Zijn curriculum vitae mogen we kort behandelen, die kwam vroeger reeds uitvoerig aan bod.

R. Verholle is een geboren en getogen Rumbekenaar die daar op 9 april 1909 ter wereld kwam. Hij liep er de kleuterschool en lagere school tot 1917, want dan werd uitgeweken naar Breendonk om terug te keren naar het heilig Rumbek in 1919, en na Pasen van datzelfde jaar verder school te lopen in het Roeselaarse Klein-Seminarie. Na de vierde Latijnse trok hij in 1924 naar de Torhoutse Normaalschool waar hij in 1928 de onderwijzersakte met grote onderscheiding behaalde. Alover de "Mokker" te Koekelare belandde hij in het Izegemse Sint-Jozefscollege op 1 november 1928 en bleef er 18 jaar. Wie toen les gekregen heeft van meester Verholle herinnert het zich nu nog en dat wil heel wat zeggen !!! Benevens het diploma van Hoger Opvoedkundige Studiën, behaalde hij ook het diploma van Adviseur inzake Beroepskeuze, werd reserve-officier bij het Belgisch leger in mobilisatie- en oorlogstijd en vond zijn bekroning in april 1946 toen hij slaagde als kantonaal inspecteur L.O.

Ondertussen was hij in 1934 gelukkig gehuwd met Martha Hoornaert en verrijkt met twee schattige dochters. - Het inspecteurschap eindigde in 1974 met een warme hulde en viering.

Maar waar situeerde zich nu die voorliefde voor al wat geschiedenis en heemkunde aangaat? Half februari 1960 vergaderde R. Verholle met een tiental mensen in het Izegemse Stadhuis en werd beslist een stichtingsvergadering voor een heemkundige kring te beleggen. We mogen gerust zeggen dat voor de inspecteur daarmee een droom in vervulling zou gaan, want reeds in de tijd van zijn fameuze pedagogische studiekringen was gebleken welke intense interesse R. Verholle aan de dag legde voor het Izegems verleden onder al zijn facetten. Op 28 februari 1960 werd Ten Mandere boven de doopvont gehouden en op 13 maart daaropvolgend startte mijnheer Verholle als Voorzitter. Het zouden 25 jaren worden van nimmer aflatende inzet, rijk aan gewaardeerde vruchten.

Deze kwart-eeuw belichten vanuit de persoon Rafaël Verholle is niet eenvoudig omdat precies die periode én voor onze stad, én voor onze twintigste eeuw, én op socio-cultureel vlak én om de rijke personaliteit van de voorzitter zo complex, zo rijk gevariëerd en bruisend van leven was.

Mogen we ons beperken tot enkele hoofdzaken en om te beginnen een paar woorden wijden aan de persoon van onze huidige Ere-Voorzitter?

Wie ooit, meer dan een oppervlakkig contact kreeg met de inspecteur zal die man ervaren hebben als een rijk begaafd man: spiritueel, schrander, rechtlijnig, onkreukbaar, dood-eerlijk, vol begrip, begaafd met een zachte en milde humor, tactvol en konsekvent in zijn levenshouding en overtuiging. Een voorbeeld voor om het even wie.

Als voorzitter van Ten Mandere wist de inspecteur de taken te verdelen en zelf voor te gaan. Zijn organisatietalent kende geen grenzen. Met enthousiasme wist hij Jan en alleman te bezielen en slaagde erin velen geestdriftig te maken voor de uitbouw van de Heemkundige Kring en zijn periodiek, maar ook voor het inrichten van merkwaardige tentoonstellingen gewijd aan Izegem of Vlaamse Kunstenaars. Al deze toppers werden vermeld in onze jubileum-uitgave. Toch nog speciaal vermelden dat ook door zijn toedoen en onder de hoede van het Stadsbestuur onze twee nationale musea tot stand kwamen. Werkelijk, weinigen kunnen prat gaan op zoveel initiatief en doorzettingsvermogen en mogen fier achteruitkijken op het vele gepresteerde werk in die tijdspanne van 1960 tot 1985.

Wat wellicht minder gekend en geweten is, dat is de kunst die mijnheer Verholle bezat om een vereniging te leiden. Hij was een mensenkenner, die wij en vol ervaring diplomatisch, maar op zijn doel afgaand, steeds kalm en standvastig,

met klare kijk op de toekomst, zijn mede-bestuursleden wist te leiden en mee te trekken. Het eerste harde, cynische of kwetsend woord moet door hem nog gesproken worden !

We herhalen even : de rijke complexiteit van de persoon van onze ere-voorzitter doet ons steeds tekort schieten wanneer we hem willen vatten in een totaalbeeld. Moge volstaan wat we hier gaarne en met genegenheid over hem zegden. We eindigen met een wens die allen zeker willen onderschrijven : moge de Heer nog zeer veel jaren gunnen aan de heer Verholle en, natuurlijk ook aan zijn achtbare dame; mogen het jaren zijn waarin tevredenheid, vriendschap, berusting, gezondheid en helderheid van geest een som maken die we "geluk" heten. We wensen U dat van harte, Mijnheer de Ere-Voorzitter !

Aflossing veronderstelt tenminste met zijn tweeën zijn. Na een niet te lange bedenktijd verkoos het bestuur de opvolger van de eerste voorzitter en dat werd de heer Jean-Marie Lermyte. Deze man werd in de kortste keren een Izegemse figuur, niet het minst om zijn prestaties op gebied van streek- en stadsgeschiedenis. Jean-Marie Lermyte werd geboren te Poperinge op 26 juni 1946, maar bracht al zijn jeugd- en studiejaren door aan onze kust te Oostende in de Sint-Jansschool en het O.L.Vrouwcollege, waar hij met zeer veel succes de Wetenschappelijke B-humaniora beëindigde. Zijn toen al sterke aanleg voor al wat historie was, dreef er hem toe voor de centrale examencommissie latijn en grieks af te leggen om te Leuven te kunnen starten in de faculteit van Wijsbegeerte en Letteren. In 1969 behaalde hij het Licentiaat in de Geschiedenis, maar bleef niet bij de pakken zitten. Onder impuls van professor Wils, zette hij met verbeterd ijver zijn studies verder en bereidde zich voor op het doctoraat in de geschiedenis. Toch bleef Jean-Marie niet gespeend van andere zeer menselijke gevoelens en raakte hij in kennis en getrouwd met Rita Vyncke, romaniste uit Gent. Uit deze gelukkige verbintenis sproten twee zonen - Christophe en Benoit - en midden deze huwelijks- en familiale beslommingen zette Jean-Marie rustig door. Ondertussen was dit universitaire koppel alover een kort verblijf te Brugge, beland te Izegem in het Sint-Jozefscollege en het Instituut de Pélichy. Dit bleek een flinke aanwinst voor onze stad en haar schoollopende jeugd. In 1980 dan promoveerde Jean-Marie met grote onderscheiding tot Doctor in de Geschiedenis.

Nu was het hek van de dam ! Jean-Marie herwerkte zijn doctoraatsthesis tot een voor ieder begrijpelijk en leesbaar "Voor de ziel van het kind", een rijke studie over klerikalisme en anti-klerikalisme eind XIX-de eeuw in onze contreien. Het kon ook niet anders of de eerste voorzitter van Ten Mandere overhaalde deze eminente kracht bestuurslid te worden van Ten Mandere. En vandaar naar de "Geschiedenis van Izegem" was maar een stap, maar welk een stap ! Ruim drie jaar, we mogen zeggen, bijna dag en nacht, laboreerde Jean-Marie Lermyte aan dit reuzewerk. Hij stelde het stramien op, koos zijn medewerkers, stimuleerde, hielp, corrigeerde, vatte samen en zorgde voor de nodige eenheid. Hij was het die de druk volgde tot aan het verschijnen en verspreiden. Een reuzewerk, waartoe weinigen in staat zijn. Dat hij schoonheidsfoutjes of onvolkomenheden toegeeft en in Ten Mandere wil rechtzetten pleit voor zijn objectieve historische kijk, maar zeker ook voor zijn ontvankelijkheid, zijn schoonmenselijkheid, zijn openstaan voor anderen : karaktertrekken die maakten dat hij respect weet af te dwingen en waardoor zijn naam en faam groeiden. Het heeft dan ook maar weinigen verwonderd dat op 15 december 1985 Jean Marie Lermyte als tweede en nieuwe voorzitter van Ten Mandere werd verkozen. We wensen deze jonge, dynamische en geschoolde voorzitter nog een zeer lang voorzitterschap toe, vol vele heerlijke historische bladzijden en vragen hem de lijn door te trekken van zijn voorganger, de stad en onze streek ten bate !

STAD IZEGEM KREEG 18 GEDIPLOMEERDE TOERISTISCHE GIDSEN

Bart BLOMME

Op zaterdag 30 november 1985 werden 18 toeristische gidsen gediplomeerd in het Izegemse Stadhuis.

Omdat het enerzijds de bedoeling was dat de museumconservatoren Roger Bekaert (voor het Nationaal Schoeismuseum) en Raymond Werbrouck (voor het Nationaal Borstelmuseum) bij te staan tijdens drukke dagen en omdat anderzijds het Izegems Stadsbestuur een compleet toeristisch dagpakket wil aanbieden, was het een noodzaak om gidsen op te leiden.

Na een tweetal contactvergaderingen met eventuele lesgevers kon men op zaterdag 7 september 1985 starten. Gedurende de maanden september en oktober werd er telkens op zaterdag van 14 uur tot 18 uur les gegeven. Zo kwamen de volgende onderwerpen aan de beurt :

07 sep. : Daniël CHARLIER, Stadssecretaris Izegem :

Situatie Izegem nu (administratief, demografisch, economisch, enz.);

Jean-Marie LERMYTE, doctor historicus :

Aspecten uit de geschiedenis van Izegem.

14 sep. : E.H. Albert MAERTENS, pastoor Sint-Pieterskerk :

Bezoek aan de Emelgemse Sint-Pieterskerk.

Jan VANDOMMELE, bibliothecaris P.O.B. Izegem :

Bibliografische informatie; Wat biedt de Izegemse bibliotheek aan werken over Izegem.

Hendrik WILLAERT, licentiaat in de kunstgeschiedenis :

Cultureel leven te Izegem.

21 sep. : Jean VAN CLEVEN, wetenschappelijk medewerker Sint-Lucas-Instituut en de R.U.G. :

De Neogotiek; bezoek aan de Sint-Tillokerk en kapel van Avē Maria.

Johan MISTIAEN, Landschapsarchitect bij het Stadsbestuur :
Bezoek aan de Izegemse kruidentuin, merkwaardigheden in het Izegemse landschap.

28 sep. : Adriaan LINTERS, Beheerder V.V.I.A. :

Industrieel-archeologische wandeling met bezoek aan de stoommachine van Etiz (n.a.v. de Provinciale Gidsendag, Mandeldal)

05 okt. : Johan MARTIN, Westtoerisme :

Onthaal van toeristen; Psychologie van de toerist.

Miek GOOSSENS, Inspectrice Monumentenzorg AROL West-Vlaanderen.

Administratieve en wettelijke facetten van bescherming en klassering. Geklasseerde gebouwen in Izegem.

12 okt. : Adriaan LINTERS, Beheerder V.V.I.A. :

Industriele archeologie (algemeen en Izegem)

19 okt. : Roger BEKAERT, conservator Nationaal Schoeiselmuseum :

Rondleiding in het Schoeiselmuseum.

Raymond WERBROUCK, Conservator Nationaal Borstel museum :

Rondleiding in het Borstel museum.

26 okt. : André COLPAERT, Adj. - Directeur W.I.E.R. :

De Izegemse industrieterreinen.

Piet MISSIAEN, Licenciaat Romaanse talen :

Franse termen voor borstel- en schoeiselnijverheid.

Gedurende deze twee maanden volgden 43 deelnemers deze cursus :

De personen die deelnamen aan het examen zijn *in cursief*.

Op zaterdag 23 november werd er tussen 9 uur en 13 uur examens afgelegd. Er waren 11 verplichte examens en de proef Frans was facultatief. Uiteindelijk slaagden er 18 examinandi.

In de toekomst zullen deze geslaagden ingeschakeld worden in de rondleidingen voor de twee musea en de stoommachine.

Verder zullen ze regelmatig bijscholing krijgen in de vorm van activiteiten om het Izegemse beter te leren kennen.

De groep pas gediplomeerde gidsen en de inrichters bij een geleid bezoek aan het kasteel "Blauwhuis" te Izegem.

Blomme Bart, Ingelmunster
Boudrez Lieve, Izegem
Bruneel Tonia, Roeselare
Buyse Nicole, Izegem
Claeys Jozef, Zedelgem
Claus Frans, Lendelede
Clement Guy, Izegem
Cluyse Francine, Moorslede
Colpaert Hilde, Izegem
De Forche Christiaan, Izegem
Defreyne Mariette, Izegem
Desal Jan, Izegem
Devos Gabriella, Izegem
Duyck Jean-Pierre, Izegem
Ghekiere Luc, Izegem
Herreman Danny, Izegem
Lagrou Aurel, Izegem
Lavaert Anna, Izegem
Lechat Stefaan, Izegem
Lefere Gudrun, Roeselare
Malisse Inge, Roeselare
Mattan Erik, Izegem

Mistiaen Krista, Izegem
Nuijttens Marcel, Izegem
Pattyn Martine, Izegem
Remaut Jos, Izegem
Seynaeve Freddy, Izegem
Vandaele Rik, Izegem
Vandenberghé Raf, Izegem
Vandenbroucke Ann, Izegem
Vandenbussche Godelieve, Izegem
Vandevoorde Dominique, Izegem
Vandezande Johan, Izegem
Van Eeckhout Willy, Roeselare
Vanlerberghe Willy, Izegem
Vantomme Erik, Izegem
Vercruysse Geert, Roeselare
Verlinde Roger, Izegem
Vermeersch Patrick, Izegem
Vermeulen Godelieve, Roeselare
Werbrouck Raymond, Izegem
Winne Maria, Izegem
Witdouck Lutgarde, Roeselare

DE BESTE STUURLUI ... WORDEN GEMONSTERD !

De Geschiedenis van Izegem moest niet alleen vlot leesbaar, maar eveneens wetenschappelijk verantwoord zijn. De goede verkoop - het werk is bijna uitverkocht, echt waar ! - en de wetenschappelijke kritiek, zelfs uit universitaire kring, bewijzen dat het werk in beide doelstellingen ruimschoots geslaagd is. De Geschiedenis van Izegem wordt tot de betere gemeentelijke monografieën gerekend !

De bedoeling was bovendien een synthese te brengen van wat tot nu toe over Izegem was verschenen, maar evenzeer de kennis over Izegem een nieuwe stimulans te geven. Ook daarin zijn we gelukt. In veel gesprekken ging of gaat het over de Geschiedenis van Izegem. Sommige aandachtige lezers hebben zelfs schriftelijk gereageerd, met kleine kritiekjes, met aanvullingen ...

De auteurs hebben geen grote fouten gemaakt, wel hier en daar een foutje, ze mogen dat met de hand op het hart zeggen. Er is wel eens, zij het uiterst zelden, een storende zetfout blijven staan. Nogal wat auteurs van andere werken pogen negatieve kritiek te verzwijgen. We durven onze foutjes wél toegeven. Slechts zo kan de verantwoorde kennis er op vooruitgaan, en daar is het ons toch alleen om te doen.

DAAROM NODIGEN WE IEDEREEN UIT OM SCHRIFTELIJK ZIJN EVENTUELE OP- OF AANMERKINGEN BEKEND TE MAKEN op onderstaand adres. Sommige bronnen zijn verloren gegaan, niet alle mondelinge bronnen konden we aansnijden. Nogal wat mensen hebben over de Geschiedenis van Izegem (al dan niet juiste) opmerkingen gemaakt. Mondelinge mededelingen zijn erg vluchtig. De bedoeling is die kritieken te onderzoeken en er in een volgend nummer van Ten Mandere op te reageren. De bedoeling is zeker niet wie kritiek heeft aan te vallen, wees gerust.

De beste stuurliu staan gewoonlijk aan wal. De lezers van de Geschiedenis van Izegem daarentegen mogen meevaren. Ze zullen dat graag doen !

Jean-Marie LERMYTE
Kortrijksestraat 323
8700 IZEGEM

REDACTEUR GEVIERENDEELD

Jean-Marie LERMYTE

Trouwe lezers - hebben we andere ? - weten dat ons tijdschrift *TEN MANDERE* vooral het werk was van Antoon Vandromme. Ze kunnen zich allicht voorstellen wat voor energie daarvoor telkens nodig is. De redacteur moet ervoor zorgen dat de nodige artikels er liggen, wat veelal slechts het geval is als hij zelf ook een bijdrage schrijft, hoe ongelegen dat ook kan komen. Dan moet de typiste aangesproken worden en alles netjes nagezien. Er moet worden gezorgd voor illustraties, waarvoor dikwijls eerst clichés gemaakt moeten worden. Dan pas kan het nummer "doorgedraaid", "gelegd" en "ingebonden" worden. Pas dan kan de lezer het blad in de bus krijgen. Hoeveel vrijwilligers ook het werk licht maken, de redacteur is bij al die fasen betrokken.

Het kan voor een mens wat veel worden. Antoon heeft de wens uitgedrukt niet langer voor de redactie de enige verantwoordelijke te zijn. Het Bestuur van onze kring besliste dan ook een *REDACTIERAAD* aan te stellen. Vers bloed zou meteen ook de kans geven een nog grotere verscheidenheid in de artikelen na te streven. Er wordt dan ook aan meer rubrieken gedacht.

Deze *REDACTIERAAD* bestaat uit :

1. *HOOFDREDACTEUR BART BLOMME*. Dit is geen onbekende meer. Als rasechte Izegemnaar - er geboren op 05.05.1959 - was hij bereid om mede te werken aan de Geschiedenis van Izegem. Vooral in de Westvlaamse gidsenkring "Mandeldal" was hij tot nu toe erg actief. Ook die vereniging keek uit op een nieuwe redacteur. Ten Mandere won het. Bart Blomme is thans onderwijzer aan de Vrije Lagere Jongensschool, Schoolstraat 8 te Ingelmunster.

2. Een volgend lid van de redactieraad is RAFAEL VANDENBERGHE directeur van "Zonnebloem". Hij werd geboren te Izegem op 2 maart 1933. Toen enkele maanden geleden in Izegem een gidsencursus werd georganiseerd, schreef Rafaël Vandenberghe niet alleen in, hij legde ook examen af. Niet zo maar, want hij behaalde de derde plaats. Die uitslag was zelfs een eerste plaats waard, want de twee 1ste laureaten waren ervaren Izegemse gidsen.
3. Als derde komt JEAN-MARIE LERMYTE, de nieuwe voorzitter van de kring, deze pas gecreëerde redactieraad aanvullen.
4. Dat doet hij samen met ANTOON VANDROMME, die voortaan deze redactie wat meer van op afstand zal volgen.

Dit viertal heeft één wens : bedolven te worden onder de ingezonden artikelen. Het verleden van Izegem kan er slechts wel bij varen.

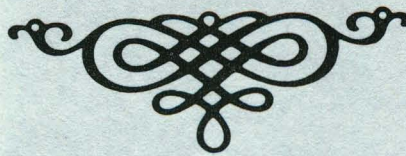
MEEGEDEELD

Op 31 januari 1987 zal *dr. Carlos Wyffels* afscheid nemen als algemeen rijksarchivaris. Bij die gelegenheid wordt er een boek van ruim 500 bladzijden gepubliceerd, met een vijftigtal bijdragen. Tot 30 september 1986 kost het boek 800,- fr. plus 35,-fr. voor verzendingskosten, te storten op rekening 21060245608-56, Miniemenstraat 21, 1000 Brussel, met vermelding "Album Dr. Carlos Wyffels." Nadien wordt de prijs 100,-fr. meer. De lijst van intekenaren wordt opgenomen. Meer gegevens bij de voorzitter.

Van 21 tot 24 augustus 1986 vindt te Kortrijk het tweede kongres van de *Federatie van Nederlandstalige Verenigingen voor Oudheidkunde en Geschiedenis van België* plaats. De organisatie berust bij de Leiegouw. Het inschrijvingsbedrag is 800,-fr., voor studenten en werkzoekenden slechts 300,-fr., te storten op rekening 068-2042304-93 van Kongres Leiegouw - Kortrijk. Meer gegevens te verkrijgen bij kongressecretaris P.Thurman, Bruyningstraat 67, 8500 Kortrijk.

Het *Sint-Dimpna- en Gasthuismuseum* van Geel deelt ons mee dat het museum van 29 augustus tot 14 september 1986 de tentoonstelling "700 jaar gasthuis Geel" organiseert. Het museum is steeds open op zondag - feestdagen uitgezonderd - woensdag en donderdag van 14 tot 17.30 uur, dat van de eerste zondag van april tot de laatste zondag van september. Het museum is gevestigd in de gebouwen van het vroegere gasthuis, Gasthuisstraat 1 - 2440 Geel, dat is 500 m. ten oosten van de markt.

Dichter bij ons nu. De *Zusters van de Kindsheid van Maria ter Spermalie* en het *Koninklijk Instituut Spermalie* vieren dit jaar hun 150-jarig bestaan. Daarom wordt van 9 augustus tot en met 28 september 1986 een tentoonstelling georganiseerd in de Snaggaardstraat 11 te Brugge, elke dag van 10 tot 12 en van 14 tot 18 uur. Voor 50,-fr. zal men een historisch overzicht krijgen van de geschiedenis van de oude abdij, van de huidige congregatie en het Koninklijk Instituut. Ook aspecten van het rijke kunstpatrimonium en de devotie zullen aan bod komen. Een rijk geïllustreerde catalogus zal beschikbaar zijn.

Kaarten	Antonius Sanderus	1641 / Centrum van Izegem	50 fr.
	François De Bal	1746 / Centrum van Izegem	50 fr.

Boeken	Roger Bekaert	Izegem in de Franse Tijd	250 fr.
	Ten Mandere	Notitieboekje van J.B. Vande Walle, Izegemse Kroniek 18e en 19e eeuw, Ten Mandere nr. 31	100 fr.
	Ten Mandere	Gedenkboek 125 jaar Kongregatie te Izegem Extranummer Ten Mandere nr. 52, 151 bladzijden	250 fr.
	Ten Mandere	Negen eeuwen Izegem. 16 oude gezichten van stad + tabel met de historische data voor plaatselijke geschiedenis	250 fr.
	Antoon Vandromme	E. H. Leopold Slosse en het Izegemse Slossefonds	300 fr.
	Jan Vandromme	De 14e en 15e-eeuwse oorkonden van de Sint-Tillokerk in Izegem. Kritische tekstuitgave - De oorkondentaal	300 fr.
	Marc Vercruyssen	Latijnse keuren in verband met de middeleeuwse geschiedenis van Izegem. Ten Mandere nr. 56	150 fr.

Jaargangen	Jaargang I	1961	nrs. 1-2-3	uitgeput	Jaargang XIII	1973	35-36-37	uitgeput
	Jaargang II	1962	4-5-6	uitgeput	Jaargang XIV	1974	38-39-40	uitgeput
	Jaargang III	1963	7-8	uitgeput	Jaargang XV	1975	41-42-43	uitgeput
	Jaargang IV	1964	9-10	uitgeput	Jaargang XVI	1976	44-45-46	300 fr.
	Jaargang V	1965	11-12-13	uitgeput	Jaargang XVII	1977	47-48-49	uitgeput
	Jaargang VI	1966	14-15-16	uitgeput	Jaargang XVIII	1978	50-51-52	300 fr.
	Jaargang VII	1967	17-18-19	300 fr.	Jaargang XIX	1979	53-54-55	uitgeput
	Jaargang VIII	1968	20-21-22	uitgeput	Jaargang XX	1980	55-57-58	uitgeput
	Jaargang IX	1969	23-24-25	uitgeput	Jaargang XXI	1981	59-60-61	300 fr.
	Jaargang X	1970	26-27-28	uitgeput	Jaargang XXII	1982	62-63-64-11	300 fr.
	Jaargang XI	1971	29-30-31	uitgeput	Jaargang XXIII	1983	65-66-67-12	300 fr.
	Jaargang XII	1972	32-33-34	uitgeput	Losse nummers			100 fr.

Enkele losse nummers zijn nog in voorraad:

(nrs 4 - 7 - 8 - 10 - 26 - 37 - 38 - 40 - 43 - 48 - 49 - 53 - 55 - 58).

Die oude jaargangen kunnen besteld worden bij de archivaris André Demeurisse, stadhuis, Korenmarkt 9, 1e verdieping, bureau nr. 3.

Wanneer u het nodige bedrag stort op de hieronder vermelde rekening

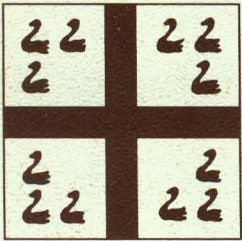
(+ vermelding van de gewenste jaargang(en), worden ze u met de post toegezonden.

Al deze werken kunnen besteld worden

ofwel door storting op postrekening nr. 712-0700260-03 van de Heemkundige Kring „Ten Mandere”, Izegem ofwel bij de penningmeester Alberic Deprez, Ommegangstraat 69/1, 8700 Izegem.

**Telkens wordt de opgegeven prijs verhoogd met 30 fr. voor de verzendingskosten.
Vergeet ook de vermelding niet van de kaart of het boek dat u bij ons betaalt.**

Aangesloten bij het Westvlaams Verbond van Kringen voor Heemkunde

74-75 TEN MANDERE VERSCHIJNT VIERMAAL PER JAAR.
XXVle jaargang ● Aflevering 1-2 ● Nrs 74-75 ● Mei 1986
T.M.-uitgave: Blauwhuisstraat 52, 8700 Izegem